יודען געדענקט! דער קאמף געגען רדיפות אויף יודען אין דייטשלאנד — דויערט

NAJER FOLKSBLAT
Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

פרייז 30 גראשען

זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 51 | Łódź, Piątek, 28 lutego 1936 | אדרעס: לאדז, פעטריקאווער 21 טעל. 224-71 Adres: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. Skrz. poczt. 106 | לאדז, פרייטאג פ' תרומה ה' אדר תרצ"ו

פרעסע-קאנפערענץ וועגן דער שחיטה

איז געכטען פארגעקומען פאר די סיים-זשורנאליסטען

רעגירונג האט נאך נישט קיין אנגענומענע שטעלונג אין דעם גאנצען ענין

אין קלוב פון פארלאמענטארישע זשורנאליסטן אין סיים איז היינט פארגעקומען א גרויסע קאנפערענץ, וואס איז געווען געווידמעט שחיטה פראבלעם, עס האט זיך געהאנדעלט, נס זאל אלזייטיג פאר די זשורנאליסטען ארומ־ רט ווערען די אלע ארגומענטען פאר און ן דער שחיטה.

אין דער פרעסע־קאנפערענץ האבען זיך בע־ ליגט דער הויכער בעאמטער פון מאגיסטראט קטאר פאביא־קעוויטש און דער ספעציאליסט דער פליישער־בראנזשע רעפערענט וויזיטינא. מצד דעם יודישען צד זענען צו דער פרעסע פערענץ געקומען דער דירעקטאר פון צענט־ ת סוחרים פערבאנד אינזשיניער ווידעמאן און

דער לייטער פון עקאנאמיש־סטאטיסטישען אמט ביים „צעקאבע" בארנשטיין.

דער פרעסע־שעף פון פרעזידיום פון מיניס־ טארען־ראט לאנטשקאווסקי, האט געעפענט די קאנ־ פערענץ און האט אנגעפיהרט מיט דער דיסקוסיע. ער האט אנגעצייכענט די ראהמען אין וועלכע די דיסקוסיע דארף געפיהרט ווערען. ער האט באלד אין אנהויב געמאכט די בעווארעניש, אז קיינער פערטרעט נישט אין איצטיגען מאמענט דעם שטאנד־ פונקט פון דער רעגירונג, ווייל די רעגירונג האט נאך ביז־איצט נישט פרעצעזירט איהר שטעלונג אין דער פראגע. דאס וועט געשעהען בקרוב.

פרעסע־שעף לאנטשקאווסקי געהט דאן איבער צו רעדען וועגען ענין און ערקלעהרט, אז עס זענען אריינגעפלאסען צו דער רעגירונג פוןביידע צדדים עטליכע צעהנדליג פאר און געגען דעם שחיטה פערבאט און עס קען נישט פערשוויגען ווערען, אז דער ענין רופט ארויס גרויסע שוועריג קייטען. אין דער פרעסע — זאגט־הער לאנטשקאוו־ סקי — זעהט דער ענין אויס זעהר גלאטיג. קומט מען אבער נעהנטער צו צום ענין זעהט מען ערשט וואס פאר אגעיואלדיגע שוועריגקייטען עס זענען

פערבינדען מיט דעם ענין פערוועהרען די שחיטה, עס זענען אין דעם פארהאן דריי פרינציפיעלע מא־ מענטען: 1) הומאניטארישע, 2) יורידיש־רעליגיעזער און 3) ווירטשאפטליכער.

וואס שייך דעם ערשטען מאמענט, דעם הומא־ ניטארען, זעהט די פעראָרדענונג פון מלוכה־פרע־ זידענט פון 11 אקטאבער 1927 פאר די יודישע שחיטה צוליב דעם מוז די יודישע שחיטה ביז־איצט בעטראכט ווערען אלס א הומאניטארער אופן דער צווייטער מאמענט. דער יורידיש־רעליגיעזער, איז שיין א סך קאמפליצירטער ווייל א רייהע געזעצען לעגען ארויף אויף די יודישע קהלות צו פערזארגען די יודישע בעפעלקערונג מיט כשר פלייש. אויב עס זאל פערוועהרט ווערען די יודישע שחיטה וועלען א רייהע געזעצען מוזען אפגערוימט ווערען. דאן קומט נאך דער פאקט, וואס די הכנסות פון דער יו־ דישער שחיטה בעטרעפען 30 ביז 43 פראצענט פון ביודזשעט פון די יודישע קהלות, וועלכע ערפילען א רייהע פונקציעס. ווען מען זאל אויעקנעהמען ביי די קהלות די דאזיגע הכנסות וואלט די רעגירונג געמוזט נעהמען אויף זיך די פערזארגונג פון די דאזיגע פונקציעס פונקט אזוי ווי זי טוט עס לגבי

די אנדערע רעליגיעזע מינדערהייטען אין פוילען, למשל די מוזולמענער, קאראימער א. אז. וו.

דעריבער קען מען וועגען די דאזיגע צוויי מא־ מענטען רעדען נאר דרך אגב. דערפאר קען אבער די דיסקוסיע געפיהרט ווערען ארום דעם צווייטען מאמענט, דעם עקאנאמישען.

עס נעמט דאן א ווארט דער מאגיסטראט־בע־ אמטער פאביארקעוויטש, וועלכער חזרט איבער דעם גאנצען בעשולדיגונגסאקט געגען די יודישע שחיטה, ער ווייזט אן אז צוליב דער יודישער שחיטה, צוליב דעם, וואס דער יודישער קצב קען נאר די פאדער־ שטע טייל פון דער בהמה און דער פוילישער נאר דער אונטערשטער, האט זיך געשאפען א גע־

(ווייטער זעה 19־טע זייט)

טאג - טעגליך

א ביטערע פיל

מיט 353 שטימען קעגען 164 האט דער פראנ־ צויזישער פארלאמענט, ענדליך נאך א לאנגער דיס־ קוסיע ראטיפיצירט דעם פראנצויזיש - סאוויעטישען פאקט פון געגענזייטיגער הילף.

דאס דאזיגע געשעהעניש האט א אומגעהויערע אינטערנאציאנאלע פאליטישע בעדייטונג, בעזונ־ דערס ווען מען נעהמט אין אכט, אז א חוץ דער גע־ ווייניגער איינערליכער אפאזיציע צום דאזיגען אפ־ מאך האבען נאך פערשידענע אויסערליכע פינסטערע כוחות געארבייט אויף אלע כלים בכדי נישט צו לאזען צו דער ראטיפיקאציע פון דאזיגען אפ־ מאך. דייטשלאנד און איטאליען האבען געדראהט מיט דער קינדיגונג פון לאקארנער אפמאך, אויב דער פראנצויזישער פארלאמענט וועט ראטיפיצירען דעם פאקט. דאס דריטע רייך האט געגעבען אנצו־ הערען, אז דעם דאזיגען אקט וועט זי בעטראכטען ווי א פיינדליכען שריט, וואס איז געווענדעט ספע־ ציעל געגען איהר און אלס ענטפער רעדויף וועט זי קומען צו דער מיליטאריזאציע פון דער אויבער־ ריין סטרעפע.

דער פראנצויזישער פארלאמענט האט זיך אבער פון די אלע דראהונגען וועגיג דערשראקען און האט דעם פאקט דערפיהרט צום פראנצויזיש - סאוויעטישען אפמאך פון געגענזייטיגער הילף צו א פאזיטיווען רעזולטאט. מיט דעם דאזיגען שריט האט זיך געבילדעט א שטארקער בלאק, וואס בעשטעהט פון פראנקרייך, ראטען־פערבאנד, טשעכאסלאוואקיען, צו וועלכען עס וועט איצט גאנץ זיכער צוקומען רומעניען און דערמיט אויך די קליינע אנטאנטע, וואס וועט האבען א גרויסע בעדייטונג פאר דעם אויפהאלטען דעם שלום אין אייראפא.

עס איז שווער צו גלויבען, אז דאס דריטע רייך זאל זיך אין שייכות מיט דער ראטיפיקאציע פון אפמאך ארייננלאזען אין א אוואנטורע און מען קאן גלויבען, אז דעם ביטערן פיל וועט זי מוזען אראפ־ שלינגען שטילערהייט.

ש.

יפו'ער

פאמעראנצען

זענען שטענדיג מעהר זאפטיג

יפו'ער פאמעראנצען זענען פול מיט זיסען אויסגעצייכענטען זאפט. זיי ווערען צייטיג פאמעליך אין די וואַרעמע ארץ־ישראל־פרדסים און קומען אן צו אונז אין א אויסגעצייכענטען צושטאנד. יפו'ער פאמעראנצען דערהאלטען דאס געזונד, רייניגען דורך דעם ארגאניזם און ווירקען גוט אויף דעם אויסזעהן פון געזיכט. ביים קויפען פאמעראנצען געדענקט דאס ווארט "יפו'עה".

קויף
יפו'ער פאמעראנצען
און גרייפפרוכטען
די שטענדיג מעהר זאפטיגע

ארץ־ישראל־פרוכט

אונזער ווארט

א נישט פינקטליכע פעסטשטעלונג

דער קאמף ארום דער יודישער שחיטה איז נאך אין פוילען ברען. עס איז נאך נישט בעוואוסט ווי אזוי עס וועט אויספאלען דער ענדגילטיגער רעזול־ טאט פון דעם „הומאניטארען" אויפטון פון דער פרוי פריסטאר — הגם ווען מען זאל אורטיילען לויט די קאמפס־מעטאדען, וואס דער נעגנערישער צד האט אנגענומען, זענען די אויסזיכטען פאר דער יו־ דישער שחיטה גארנישט קיין פרעהליכע, בעזונדערס ווען מ'נעמט אין אכט די ערקלערונג פון דירעקטאר פון פוילישען ראדיא.

— ווייל לויט דעם דירעקטאר פון פוילישען רא־ דיא איז א רעפעראט געגען דער יודישער שחיטה דורכ'ן ראדיא א אויסדרוק פון מלוכה - שטאנד־ פונקט און נעגען א מלוכה - שטאנדפונקט איז זעלבסטפערשטענדליך אויסגעשלאסען יעדער קאמף.

מיר זענען אבער אין דער מיינונג, אז דער די־ רעקטאר פון דער ראדיא האט געהאט א טעות אין דער אפשאצונג פון דער לאגע. עס קען נישט זיין קיין מלוכה־שטאנדפונקט א אקט, וואס פערגוואל־ טיגט די רעליגיעזע רעכט פון א דריי־מיליאנענדיגען קיבוץ. אויב עס קומען אין בעטראכט הומאניטארע אדער עקאנאמישע מאטיווען, קענען זיי אויך נישט אפגעפסקנ'ט ווערען אויף דער טענה פון איין צד, וועלכע — ווי דאס אונטערליגט שוין נישט קיין שום ספק — איז א נוגע בדבר צוליב זיין קאנקו־ רענץ־מאטיווען. עס מוז אין דעם פאל דעם צווייטען צד אויך געגעבען ווערען א מעגליכקייט ארויסצו־ זאגען זיין מיינונג. עס מוז געשאפען ווערען ספע־ ציעלע אונפארטייאישע קאמיסיעס, וועלכע זאלען פעסטשטעלען צי די בעשולדיגונגען געגען דער יו־ דישער שחיטה זענען בעגרינדעט. אהן אזא אביעק־ טיווע, וויסענשאפטליכע פעסטשטעלונג וואלט דער פערבאט פון דער יודישער שחיטה, נאר לויט דעם פארשלאג פון א הויכגעשטעלטע ראמע געווען א סימן פון ווילקיר און ביזוויליגקייט, אין א אויסדריק פון דער שנאה צו יודען, וואס האט לעצטענס א ראנג דער ענדעקישער אגיטאציע אנגעטון אזעלכע פארמען.

ק.

אלע פריינד, וואס האבען אונז ארויסגעוויזען זייער טיפען מיטגעפיהל אין צוזאמענהאנג מיט'ן טויט פון אונזער אונפערגעסליכען

מאן און פאטער
ד"ר בערנארד ראבינזאן ג"ע

דריקען מיר אויס אונזער הארציגסטען דאנק.

פרוי און קינדער.

פירמע

ס. דישקין, נאוואמיעסקא 13

רוג פולנאצנא

עס איז פערזעהען 4 מאל טעגליך · מיט פרישע סחורה.

...טיילט מיט די ג"ה קונדשאפט, אז נאך דעם גרינדליך גרויסן ...
פון אונזער וואורשטען-געשעפט
איז פערגרעסערט געווארן דער „גאסט-צי...
ער וועט טעטיג זיין פון זונטאג, דעם 1טען מערץ ...

א הארציגען מזל-טוב ווינשען
מיר אונזערע ליבע פריינד
ה. מ. לידויער און פרוי
צו דער חתונה פון זייער טאכטער
סאניא מיט ה' סאלעק ארבוז...
און דעם יונגען פאר א גליקליך
און צופרידען צוזאמענלעבען
פאמיליע רייד.

דאס ערשטע יודישע בלומען-געש...
„CASINO"
פיעטריקאווער 67, טעל. 34...
עמפפעהלט צום
בעפארשטעהענדען
פורים
די פרישטע בלומען-קערב...
צו מעסיגע פרייזען!

קמח של פסח

תחת השג... הראבינ... דפה לא...

שוין ווערט די איינציגע מיהל אויף לאדז געכשר'... טער דער שטרענגער אויפזיכט פון היגען רבינאט. ... ג. קונדען וועלען זיך ווידער איבערצייגען, אז דאס ... און בעסטע זעקעל מעהל אויף מצות בעקומט מען ... דער פירמע

„עלעקטראמלין"

לאדז, זאקאנטנא 47, טעל. 7-40...

וועלכע איז פערענטווארטליך פאר די רעיעלע און פונ... ליפערונג. פערקויפט אייך נישט אויף די פראווינצער ... וואס שטעלען אייך צו מעהלען, וואס אויף חמץ קען ... גילטען פאר גריזען-מעהל און פאר דעם גראשען בילינער ... איינקויף דערלעגט איהר מעהר ביי דעם מצות-פעקיר... קומט שוין און בעשטעלט פערזענליך אדער דורך טעל. 40...

בעמערקונג: די ליפערונג פאר דער פראווינץ קומ... נאך די פערלאנגען פון קויפער. מיט אכטונג

...ma „Elektromłyn"
...i, Zakątna 47, tel. 147 40.

צום עהרליכען פינדע...
געגעבען בעלוינונג

אזוי ווי ס'איז פערלוירען געגאנגען נעכטען אי... דער נאוואמיעסקא גאס א פעקעל איינגעפאקט אי... א טארבעלע פערשידענע ביכער און רעכנונגע... אויף פראטעסטען, וואס האבען פאר קיינעם ק... שום ווערט נישט, ווערט געבעטען אבצוגעבע... דאס גאנצע פעקעל געגען גוטע בעלוינונג ... ה' שמואל פעלמאן. זגעזשער 21, וו. 59 אדער טעלעפאן 226-80.

דיסקרעציע געזיכערט.

אויפפאדערונג!

אזוי ווי איך בעזיץ א פסק ב"ר פון הרב סגל ... אויף די גבאים פון גערער שטיבעל ווסכאדניע 56, ... ליוטעט: אז זיי ברויכען מיר צו צאהלען דירה-געלט ... חודש צו 50 זל. אין פאל ווען זיי וועלען מיר נישט ... 2 חדשים, האב איך ס'רעכט אויסצופיהרען די עק... און אזוי ווי עס איז שוין אדורך 9 חדשים און זיי ... נישט געצאהלט קיין דירה-געלד, אויך קומט מיר פו... קווארטאלען דירה-געלד ביז היינט. צוליב דעם אלעמען ... איך אויף די גבאים, אז זיי זאלען מיר בעצאהלען ... קווארטאלען דירה-געלד במשך פון 3 טעג. אין געגענט... איך זיין געצוואונגען אויסצופיהרען די עקסמיסיע ... וועל נישט זיין פערענטווארטליך "פאר די פאלגען ... נישט פאר'ן חילול השם, ווייל איך האב זיי אויך מה... ווען אויף דעם אלעמען דורך א שליח ב"ד.

אדמיניסטראטאר פון ...
ווסכאדניע 56.

4120

וויכטיג פאר מחותנים

מיר טיילען מיט, אז מיר בעזיצען ... שיינינונג פון צ"ק שומרי מזהירי שבת ... ועד הרבנים און מיר פערדינגען אוי... צו מעסיגע פרייזען. מיט אכטונג
די אינהאבער
פון בערלינער ...
זאכאדניא 26, טעל. ...46.

Leczniсa dla zwierząt
Mag. Wet.
H. WARRIKOFF
ul. Kopernika 22, tel. 172-07

אפטיילונגען אינערליכע און א כירורגישע.
איינשפריצונג פון הינט געגען משוגעת.
שערען פון הינט און פערד, באדען הינט.
קאווען פערד, ביטעווען די קאפיטצס.
אויפנעהמס-שעה'ן אין דער ליטשניצע פון 7—3
און פון 1—8

א לוסטיגען פורים און פריילעכען כשר'ן פסח

האט דער, וואס טרינקט דעם איינציגען אין פוילען היי-יאהר

ארץ-ישראל-קאניאק
כרמל-אריגינאל

משומר מחשש נסך וכשר לפסח

ער איז בעריהמט מיט זיין פיינעם געשמאק, אלט, אויסגעשטאנען פיל יאהרען. פאדערט איבעראל.

צו בעקומען אין לאדז:

המן-האנדעל „זלאטא גראנא", נאוואמיעסקא 19.
ע. שיקער, פולנאצנא 1.
מ. ליפסקער, ציגעל-גאס 5.
ליפעל, אלט-שטאט 8.
באר קארא, פיעטריקאווער 23.
באר גוטמאן, פל. וואלנאשטשי 11.

אינפארמאציעס אין לאדז ביי משה עקשטיין, אגראדאווא 3, געוועלב 34.
הויפט-סערקויף: שולדענריין, ווארשא, פראנציסקאנער 11.
„תל-אביב" נאוואליפקי 2.

„שיר"! לאדזער יודישער מוזיק-פעראיין „שיר" !„שיר"

מיטוואך, דעם 4 מערץ 1936, פינקטליך 9 אוונט קומט פאר
אין זאל פילהארמאניע

א גראנדיעזער קאנצערט פון „שיר"-כאר

אין פראגראם:

„יציאת-מצרים"

ארראטאריום אין 2 טיילען פון ג. פ. הענדעל. —:— עס נעמען אנטייל: דער „שיר"-כאר, פילהארמאניע-ארקעסטער, ארקעסטער ביים „שיר" און סאליסטען: ס. קראפיווניק-יאכימעק (סאפראן), צ. איזיגרים — ארראטאריום-זינגערין—ווארשע (אלט), ר. גרינשפאן (אלט), א. בלעכא-ראוויטש — אויבער קאנטאר פון דער ווארש. „נאזשיק" סינאגאגע (טענאר).

דירעקציע: פראפ. י. פייוושיס. ביים קלאוויר: א. פערער.

„שיר" | בילעטען צום פרייז פון 1 ביז 4 זל. שוין צו בעקומען ביי דער קאסע פון פילהארמאניע. | „שיר"

בעקאנטמאכונג.

איך מאך בעקאנט די ג. פאבריקאנטען, אז אויף מיין לאגער געפינט זיך שטענדיג

ACETAT — זיידע

מאט און גלאנץ, קעטע און שוס, געפארבט איינפאך און צווייפאך
ווי אויך
„Grege" „Organjin" „Grenadin"
און הויך-פיין ענגליש בוימוואל-גארן.
איך עמפפעהל מיך דער געעהרטער קונדשאפט

SZ. LEWI i SYN, Zawadzka 1
tel. 128-71, 128-75.

אכטונג, בלעכער-מייסטער!

שבת, דעם 29 פעברואר 1936.
8 א זייגער אוועגד קומט פאר אין לאקאל פון האנדווערקער-קלוב פילסודסקיעגא 69

אן אינפארמאציאנס-

פערזאמלונג

צו וועלכער אלע איינגעלאדענע געגען פארצייגען די איינלאדונגס-קארטען ווערן געבעטען פינקטליך צו ערשיינען.

די ארגאניזיר-קאמיסיע
פון בלעכער-מייסטער.

דאנקזאגונג.

איך דאנק עפענטליך דער פירמע
B-cia GOLC
w ŻABIEŃCU
פאר דעם סאלידען אויספערטיגען א נייע פלומבע ביי מיר.
איך עמפפעהל די געברידער גאלץ אלס עהרליכע און סאלידע פירמע.
מיט אכטונג
ב. עקערמאן.

בעקאנטמאכונג

עס ווערט געזוכט א טיכטיגער קוואליפיצירטער

זייפען-קאכער

אין עלטער ביז 40 יאהר צו אלע סארטען זייפען. אפערטען אונטער „ג" אין ארמ.

50.000 זל. צו זיך טיילען

אין דער 1-טער קלאס פון דער 35-טער מלוכהדלאטעריע איז דאס הויפט-געווינס אין דער סומע פון 100 טויזענד זל. געפאלען אויפ'ן נומער 183796 אין לאדז. גליקציייטיג האבען די לאדזער איינוואוינער געוואונען 50 טויזענד זל. אויפ'ן נומער 122152.

בעזונדערס האט אפגעליקט די שניידער, ווייל צו דעם פאך געהערען אויך דריי בעציצער פון דעם נומער. דאס זענען די, וועלכע מיר זעהען אויף דער פאטאגראפיע, די ה'ה: י. קאגאן, א. יאקובאוויטש און ש. גערשענאוויטש. דער פערטער איז דער סוחר ה' בארנשטיין.

ביי דער געלעגענהייט דערמאנען מיר, אז עס איז שוין צייט צו בעניייען דעם לאס צו דער צווייטער קלאס, ווייל די ציהונג הויבט זיך אן דעם 14-טען מערץ.

געדענקט!

דער הערן-שניידער רום

וואוינט יעצט

78 קילינסקי 78

פריהער טארגאווא 39.

צו דער חתונה פון פרל.
רחל סטריקאווסקא
מיט ה'
צדוק קליימאן
ווינשען מיר א הארציגען מזל-טוב
און א גליקליכע צוקונפט
פ. ווײנטרויב און פרוי.

אונזער ליבען ברודער און שוועגערין
לייבל און מאכטשע ווארשאווסקי
צום געבורט פון זייער ערשט
טעכטער'ל
ווינשען מיר זיי א הארציגען מזל-טוב
און א גרינגע ערציהונג.
צעשא און משה ווארשאווסקי

א הארציגען מזל-טוב דעם חשוב'ן פריינט
לייבל ווארשאווסקי און פרוי
צום געבורט פון זייער טעכטער'ל.
מיכאל שאפירא

פאושעכנע שולע № 145 מאגיסטראצקא 18

שבת-צו-נאכטס, דעם 29-טן ד. ח. 10 א זייגער אוועגד קומט פאר אין זאל „הזמיר" אל. קאשטשושקי 21

א גראנדיעזער

ראוט

פערבונדען מיט פערשידענע ארטיסטישע אויפטריטען פון:
JANUSZ LASOTTA און אנדערע

די הכנסה איז בעשטימט לטובת די ארימסטע קינדער פון דער דערמאנטער שולע.

חברה „עטרת בחורים"

פלאץ וואלנאשטשי 6.

זונטאג, דעם 1 מערץ 1936 ז' אדר 6 אוו.
קומט פאר אין אונזער לאקאל פל. וואלנאשטשי 6

א התחלת כתיבות הספר-תורה-פייערונג

מיטן אנטייל פון א בעוואוסטען חזן און א גוט איינגעשטודירטע כאר ווי אויך נעהמט אנטייל דער סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער ליטונג פון ה' מעלאדיסטא.

עס וועלען ארויסטרעטען מיט רעדעס:
הרב ר' אברהם מרדכי סילמאן, הרב מראדאגאשטש
הרב ר' ירחמיאל וואלבראמסקי, הרב מלוטאמיערסק,
ר' איטשע צעדערבוים, פרנס מלאדז,
הרב ר' מלך שווארץ, אברהם שמואל בערמאן א.א.

בעמערקונג: פאר פרויען ספעציעל רעזערווירטע פלעצער. איינגאנג מיט איינלאדונגען, וואס מ'בעקומט ביים אײנטריט.

מיט אכטונג ועד „עטרת בחורים" דפה.

צוליב'ן טויט פון
ד"ר סאלאמאן בערנארד
ראבינזאן
דריקט אויס דער שווערגעטראפענער אלמנה און יתומים דעם טיפסטען ביילייד
מ. עלבוים (ווארשא).

דער שווער-געטראפענער
פאמיליע גרינבוים
צוליב'ן טויט פון זייער אונפערגעסליכען מאן און פאטער
נ"ע מאיר
דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל
פאמיליע רייכשטיין.

פראנצויזיש-סאוויעטישער פאקט
ראטיפיצירט דורך דעם פראנצויזישען פארלאמענט

פאריז, 27 (ספ. טעל.)

„האוואס" מעלדעט, אז אויף דער היינטי[גער] זיצונג פון פארלאמענט איז מיט א מערהייט [פו]ן 353 שטימען געגען 164 ראטיפיצירט געווא[רען] דער פראנצויזיש-סאוויעטישער אפמאך פון [קע]גנזייטיגער הילף.

סטודענטען פערמשפט אויף צוויי וואכען ארעסט

פויזען, 27 (ספ. טעל.)

[ד]אס שטאטישע געריכט האט פערמשפט פאר [א]נטייודישע געשעהענישען אויף דער פויזנער אוני[ווער]זיטעט 4 סטודענטען אויף צוויי וואכען ארעסט [שט]ראף איז זיי אפגעלעגט געווארען אויף 3 יאהר.

GDY Cera BRZYDNIE piękno ZANIKA

וועז די הויט ווערט מיאוס, פערשווינדט די שיינקייט.

רייבע פרויען מיט א מיאוסער הויט — ארעמע מיידלעך מיט א פרעכטיקער הויט! נישט קיין געלד איז די סיבה פון דעם אונטערשיד. אויך נישט די צייט, וואס ווערט פער־ברענגט פאר'ן שפיגעל. מיליאנען פרויען האבען געפונען א פשוט'ן און ביליגען וועג צו נא־טירליכער שיינקייט: דעם קאסמעטישען מיטעל פאלמאליוו. דאס זייף פאלמאליוו ווערט אויס־געארבייט פון א געמיש פון די אייליען פון די איילבירטען- און פאלמען-פרוכטען. דער איל־בירטען-אייל „שמעלצט זיך" ביי דער נארמאלער טעמפעראטור פונם קערפער און דרינגט אריין אין די פארען פון דער הויט, נישט רייצענדיג און נישט פערברייטערנדיג זיי. מאסאזשירט דאס געזיכט, דעם האלז און די פלייצעס מיט'ן שוים פון זייף פאלמאליוו. אויך צום באדען זיך בענוצט די זייף פאלמאליוו — ווייל עס איז עקאנאמיש און ס'גיט רעזולטאטען נישט אין פערגלייך גרעסערע אנטקעגען דעם פרייז.

אין א בשפעדיגער כמות ווערט דאס איילבירטען-אייל פערווענדעט צו דער אויסארבייטונג פון יעדען שטיקעל זייף פאלמאליוו.

די גאנצע וועלט בעוואונדערט די „מיידעלשע הויט פאלמאליוו".

הסכם צווישען די אויפשטענדיגע און דער מיליטערישער מאכט אין יאפאן

פאריז, 27 (ספ. טעל.)

דער יאפאנישער אמבאסאדאר האט ערקלערט פאר פרעסע - פארשטעהער: היינט איז אוועגד איז געקומען צו א פערשטענדיגונג צווישען די מיליטערישע מאכט און די אויפשטענדיגע אפיצירען. די אפיצירען געהען צוריק אין די קאזארמעס. די עוואקואציע פון די פערנומענע בנינים האט זיך שוין אנגעהויבען. די יונגע אפיצירען, האט דער אמבאסאדאר ערקלערט, האבען געהאנדעלט נאר צוליב מאטיוון פון אינערליכער פאליטיק. די פראגען פון אויסערליכער פאליטיק האבען נישט געשפילט קיין שום דעצידירענדע ראלע אין דער בעוועגונג.

375 טויזענד יודען אין ארץ-ישראל

ירושלים, 27 (יט"א טעלעגראפיש)

לויט א סטאטיסטישע פעסטשטעלונג, בעטרעפט די יודישע בעפעלקערונג אין 1935 – 375 טויזענד יודען. דערפון וואוינען אין די שטעט: תל-אביב – 135 טויזענד, ירושלים – 71 טויזענד, חיפה – 50 טויזענד, יפו – 8 טויזענד. אין די איבריגע שטעט – 84 טויזענד. אויפ'ן דארף – 91 טויזענד.

...אויב די מוטערמילך איז נישט גענוג,

גיט מען דעם זויגלינג אלס צונאהרונג

האבער-שליים

האבער-מעהל

קנאהאלט אלע צום אויפבוי נויטווענדיגע נאהרונגס-שטאפען.

די פערוואלטונג פון דער נאכט-פאגאטאוויע „לינת-הצדק"

טיילט מיט, אז זונטאג, דעם 1 מערץ ה. י. 5 א זייגער נאכמיטאג צום ערשטען טערמין און 6 נאכמיטאג צום צווייטען טערמין ביי יעדער צאהל מיטגלידער קומט פאר אין איינענעם לאקאל צעגעלניאנא 17, די יעהרליכע

אלגעמיינע פערזאמלונג

מיט פאלגענדער טאג-ארדנונג:

1) ערעפנונג און וואהלען פון א פרעזידיום;
2) פאר'עלען און בעשטעטיגען דעם פראטאקאל פון דער פריהערדיגער אל־געמיינער פערזאמלונג;
3) טעטיגקייט און קאסע-בעריכט פון יאהר 1935;
4) פארלעזען דעם פראטאקאל פון דער רעוויזיאנס-קאמיסיע און אויסדריקען צוטרוי דער אפטרעטענדער פערוואלטונג;
5) וואהלען פון א פערוואלטונג, רעוויזיאנס-קאמיסיע און קאנדידאטען;
6) בעשטעטיגונג פון בודזשעט אויפ'ן יאהר 1936;
7) פרייע פארשלאגען.

בעמערקונג: איינגאנג אויף דער פערזאמלונג נאר דורך איינלאדונגען. וואהל-רעכט וועלען האבען נאר די מיטגלידער וועלכע האבען רעגולירט דעם מיטגלידס-בייטראג.

די פערוואלטונג.

פאר גאלד, בריליאנטען, בזשוטעריע

און לאמבארד-קוויטעס צאהלט די העכסטע פרייזען

אייזידאר פיאלקא

פיעטריקאווער 7.

אכטונג דאמען!

אין מיין ניי-ערעפנטען

קליידער-אטעליער

אויף בזשעזשינער 11 פראנט, 1. שטאק

בעקומט מען צו יעדער צייט פארש:

באלאווע און חופה-קליידער

לויט די נייעסטע פאריזער מאדעלען אויסגעבארגט. קאנקורענץ-פרייזען! סאלידע בעהאנדלונג!

קומט, איבערצייגט אייך!

Wypożyczalnia sukień balowych i ślubnych

M. Józefowiczowa

Brzezińska 11, front, I p.

קויפט פון דער ערשטער קוועלע!

קינדער-וועגעלעך מעטאל-בעטען

פאבריק „DOBROPOL"

Piotrkowska 73 אין הויף

נאך ארץ-ישראל

פאהר איך נעכסטע וואך אויף פורים און קום צוריק אי"ה אויף פסח. איך קאן ערלעדיגען פערשידענע אנגעלעגענהייטען געוויסענהאפט און פינקטליך. בעסטע רעפערענצען.

אפערטען אין אדמיניסטראציע אונטער „I. L".

א גוטע איינגעריכטעטע קאנצעסיאנירטע אין צענטרום שטאדט

מעכאנ-שערעריי בילליגע

וואס בעשטייט פון 1 שער-מאשין 14/4 מיט 70 ווינדעס, אלעס נייעסטער סיסטעם Miller i Seidel אויך א מאטאר = טראנסמיסיע, א פאר טויזענד פייפען מיט דער גאנצער איינריכטונג, צוליב אברייזע איבערצוגעבען אדער אויסציפערקויפען. גענויע אינפארמאציעס אין אדמיניסטר. פון דער צייטונג. 7503

ספעציעל פאר יודישע געזעלשאפט!

נוצט אויס די געלעגענהייט!

פאר 8 זל. בור 8 זל.

קאן מען זיך אויסלערנען א גאנצען קורס פון די נייעסטע טענץ אין דער נייער טאנץ-שולע פון בעוו. טאנץ-לעהרער

ליבאוויטש, זאכאדניא 66

די לעקציעס קומען פאר פון 11 פריה ביז 10 ביינאכט.

סל מלא ברכות ובתוכם ברכת מז"ט אנו שולחים לחברינו הנכבד

מר דוד אלבעק

לאירושיו את בחירת לבו

מרת געניא אלבעק

תאיר מזלכם כשמש בצהרים.

הועד של צעירי-ישראל בלודז

אני מברכים ברכת מזל-טוב את חברנו הכי נכבד

מר דוד אלבעק

לאירושיו את בחירת לבו

מרת געניא אלבעק

תהא השיכם קשר של קיימא.

חיים ברוך קראנגאלד ורעיתו

משה שטערן ורעיתו

צו דער פערלאבונג פון מיין שוועסטער און שוועגערין

סאבינא בער

מיט ה'

מנשה ראפאלאוויטש

ווינשען מיר זיי א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט.

יצחק בער און פרוי און קינד

אונזער חשוב'ן פריינד

שמואל'עק ברענער

צו דער ערעפענונג פון זיין נייעם געשעפט גראטולירען מיר הערצ־ליך און ווינשען איהם גרויס ערפאלג.

פעלא און מרדכי טאגעליכט

צו דער חתונה פון אונזערע ווערטע פריינד

פרל. איטקא טענענבוים

מיט ה' זישעק גוטמאן

ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליך צופרידן צוזאמענלעבן

ישראל בירנבוים

בעלא בארזשיקאווסקא

סאלעק שאסאן און פרוי.

מזל טוב

אונזער געוועזענער פערוואל־טונגס-מיטגליד חבר

שלמה גאלדשטיין און פאמיליע

צו דער פערלאבונג פון זייער טאכ־טער און שוועסטער מאניע

מיט ה' סאלעק פייער

ווינשט פיל גליק

די פערוואלטונג פון צייטונגס־פערשפרייטער-פעראיין פאמארסקא 15

צו דער פערלאבונג פון אונזער ברודער און קאלעגע ה'

שמואל'עק האלטרעכט

מיט פרל.

עסטערע טאבאטשניק

ווינשען א הארציגען מזל-טוב און פיל גליק.

געשוויסטער האלטרעכט

ר. זאמעטשקאווסקי

ד. לעווקאוויטש

א הערצליכן מז"ט ווינש איך דעם

ה' שמואל האלטרעכט

צו זיינע תנאים מיט פרל.

אסתר טאבאטשניק

זאל אייער נייער לעבענס-וועג מיט רויזען בעצירט זיין.

וויינטרויב.

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבען ברודער

ה' איזאק אייכלער

מיט פרל.

בראניא קאלינסקא

ווינשען מיר א הערצליכן מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט.

שוועסטער און ברידער אייכלער.

Z intencji zaręczyn brata i szwagra naszego

p. Izaka Ajchlera

z p. Bronią Kalińską

życzymy wiele szczęścia i różowej przyszłości

Morycostwo Potersman

Z intencji zaręczyn brata i szwagra naszego

p. Izaka Ajchlera

z p. Bronią Kalińską

życzymy wiele szczęścia na nowej drodze życia

Frydmanowie

Z intencji zaręczyn przyjaciela mego

p. Izaka Ajchlera

z p. Bronią Kalińską

życzę dużo szczęścia i zadowolenia

Heniek Grynbal

סל מלא ברכות ובתוכם ברכת מז"ט אנו מגישים לחברנו היקר

מר מרדכי נ"י בארנשטיין

לאירושיו את בחירת לבו

מרת רוזשא תחי' עדעלבאהם

תהא דרכך החדשה סוגה בשושנים.

מרדכי וויינטער עם הכלה

שמואל מעיער עם הכלה

מזל טוב!

מולא טבא וגדיא יאי יאמר לחברנו

מר מרדכי נ"י בארנשטיין

לאירושיו עם בחירת לבו

מרת רוזשא תחי' עדעלבאהם

יהי רצון שיקוים בך מאמר העולם בקמץ שלא בחולם

לייזער גערשאנאוויטש,

ישראל אלימלך פליישהאקער

סל מלא ברכות ובתוכם ברכת מז"ט אנו מגישים לחברנו היקר

מר מרדכי נ"י ווינטער

לאירושיו את בחירת לבו

מרת רוזשקא תחי' ערדינאסט

תהא דרכך החדשה סוגה בשושנים.

מרדכי בארנשטיין עם הכלה,

שמואל מעיער עם הכלה.

חברנו! בעלותך על במתי חייך [ק]בל נא את ברכתנו בברכת מז"ט [ה]דורה לך לאירושך לחברנו [ה]נמר מרדכי נ"י ווינטער [א]ת בחירת לבו [מר]ת רוזשקא תחי' ערדינאסט

יהא צעדך הראשון על מפתן [ה]חיים צלחה.

ישראל אלימלך פליישהאקער,

לייזער גערשאנאוויטש.

צו דער פערלאבונג פון אונזער [ל]יבען זוהן און ברודער

משה ראזענמוטער

מיט פרל. יוכבד זאלצבערג

[וו]ינשען מיר א הארציגען מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט.

פאמיליע ראזענמוטער

פראנציסקאנער 15.

צו דער חתונה פון אונזער פריינד

ה' גענעק גרינבוים

מיט פרל. מאלא הובעל

[וו]ינשען מיר א הארציגען מזל-טוב און א גליקליך צוזאמענלעבען.

פריינד יאשעק וואלנערמאן

שולעק נאוואק

סיים אנגענומען דעם בודזשעט-פרעלימינאר פאר'ן יאהר 1936-37

יודישע דעפוטאטען זיך אפגעהאלטען פון שטימען

ווארשא, 27 (טעלעפאניש) היינט האט דער סיים פערענדיגט די ארבייטען איבער'ן בודזשעט פאר'ן יאהר 1936-37 דורכ'ן אננעהמען דעם בודזשעט - פרעלימינאר אין פינאנץ־אויסמאס.

דער רעפערענט, רעפ. מיעדזינסקי האט, איידער מען איז צוגעטרעטען צו דער דריטער לעזונג געהאלטען א גרעסערן רעפעראט, אין וועלכען ער איז צווישען אנדערן זעהר שארף ארויסגעטרעטען געגען די עטרעקעס, וועלכע בענוצען אין זייער קאמף רעוואלווערן און דינאמיט.

רעדענדיג וועגען דער אנטיסעמיטישער אקציע פון די עטרעקעס האט רעפ. מיעדזשינסקי געזאגט, אז אויב עס וועט עמיצער געפינען א אופן צו לעזען די יודען־פראגע אין פוילען, וועלען די פילסודטשיסטען, אלס אלטע רעאליזאטארען דעם פראיעקט רעאליזירען. אבער אין די אלע פלוג־בלעטער און צייטונגען איז קיינמאל נישט געווען קיין פראגראם אהן אלס רעזולטאט פון די אנטיסעמיטישע אויטרוהען בייסען דער פוילישער פאליציאנט און פוילישער פויער די ערד.

אין דער אפשטימונג איבער'ן בודזשעט האבען זיך די יודישע דעפוטאטען אפגעהאלטען פון שטימען

ענגלישער פלאן פון נאציאנאלער פערטיידיגונג

לאנדאן, 27 (ספ. טעל.)

דער פלאן פון דער נאציאנאלער פערטיידיגונג וואס פרעמיער באלדווין האט היינט פארגעשטעלט אין פארלאמענט, בעשטעהט אין דעם, אז אלע בייזאיצטיגע ארגאנען, וואס זיינען געשאפען צוצוגרייטען די פערטיידיגונגס־פלענער, בלייבען ווייטער כאר זייער טעטיגקייט וועט נאר קאארדינירט ווערען אין א בעזונדערן ארגאן אין דער שפיץ, פון וועלכען עס וועט שטעהן א ספעציעל נאמינירטער מיניסטער.

וואס שייך דער פערזאן פון מיניסטער איז ביז איצט נאך נישט פארהאן קיין זיכערקייט ווער עס וועט אויף דעם אמט נאמינירט ווערען.

צענטראל־ראט פון די פראפעסיאנעלע פעריינען פערארט'יילט שארף דעם אנטי־שחיטה־פערבאט

ווארשא, 27, (יט"א טעלעפאניש)

דער צענטראל־ראט פון די פראפ. פעראיינען האט אפגעהאלטען א קאנפערענץ, אין וועלכער עס האבען זיך בעטייליגט פארשטעהער פון 18 פראפ. פעראיינען. ס'איז בעהאנדעלט געווארען דער פראיעקט וועגען פערבאטען די יודישע שחיטה. די קאנפערענץ האט אנגענומען א פראטעסט - רעזאלוציע געגען דעם פערבאט. מחמת די מאטיוען פון דעם שחיטה־פערבאט זיינען ריין אנטיסעמיטישע און זענען נאר עלול פון איין זייט דערמיט צו טרעפען די עקאנאמישע אינטערעסען פון די יודישע ארבייטער־מאסען, און פון דער צווייטער זייט צו פערלעצען די רעליגיעזע פרייהייט פון דער יודישער בעפעלקערונג.

ווייטער ווערט אין דער רעזאלוציע געזאגט, אז הגם די ארבייטענדיגע מאסען, האבען א נעגאטיווע בעציהונג צו רעליגיעזע פראגען, דאך זאגט זיך דער צענטראל־ראט פון די פראפעסיאנעלע פעראיינען שארף ארויס געגען דער אנטי־שחיטה קאמפאניע, מחמת די ארבייטענדיגע מאסען זענען קיינמאל נישט דערפאר, מ'זאל מיט געוואלד־מיטלען פערבאטען די רעליגיעזע בעדערפענישען.

תענית אסתר — א תענית ציבור
פראקלאמירט פון „אגודת הרבנים"

וואַרשאַ, 27 (טעלעפאָניש)

אויף דער אויסעראָרדענטליכער זיצונג פון „אגודת הרבנים" אונטערן פאָרזיץ פון סאָקאָלאָווער רבי איז בעשלאָסען געוואָרען, אַרויסצולאָזען אַן־אויפרוף צו אַלע יודען פון דער וועלט, אַז אין דער איצטיגער עת־צרה פאַר יודען, זאָלען אַלע יודען קומענדיגען דאָנערשטאָג אָפהיטען דעם תענית אסתר, אַלע דערוואַקסענע מענער און פרויען מוזען פאַסטען. קראַנקע און שוואַכע זאָלען געבען צדקה.

פון דאָנערשטאָג אָן, זאָל מען יעדען טאָג נאָכ'ן דאַווענען זאָגען דאָס קאַפּיטעל ע"ט פון תהילים, ביז די גזרה וועט בטול ווערען.

PRZEWRÓT w sprzedaży RADJOAPARATÓW!!!

Wzamian za swój stary RADJOAPARAT otrzymasz nowoczesny ODBIORNIK

PHILIPSA

dopłacając różnicę w 15 ratach mies.

tylko GRIMM i KAMIEŃSKI

ŁÓDZ, PIOTRKOWSKA 64. TEL. 206=26.

PRZYJMUJEMY Obligacje POŻYCZKI NARODOWEJ

Proszki od BÓLU GŁOWY dla dorosłych, ze znakiem fabrycznym KOWALSKINA

FABR. CHEM. FARM. AP. KOWALSKI^ WARSZAWA

Komunikat.

...e gałki, lecz szyszki ...ovopin do kąpieli, gdyż ...dynie szyszki Novopin ...ją gwarancję skutecz...ści, wzmacniają orga...zm i odmładzają ciało. ...dajcie tylko szyszek Novopin do kąpieli.

קיין פויזען לאזט מען ני[שט] ... אריין קיין כשר פלייש

פויזען, 27 (יט"א טעלעגראפיש)

צוליב'ן שחיטה־פערבאט, וואס איז שוין ... געפיהרט געווארען אין פויזען, האט די שטאט... וואלטונג איינגעפיהרט א שטרענגע קאנטראל ... דעם אריינפיהר פון כשר־פלייש. דאס ווערט ... ווירט דערמיט, וואס דאס אריינגעפיהרטע ... שטעהט נישט אונטער א געהעריגע סאניט... השגחה.

2432 יודען געקומען קיין [ארץ ישראל] אין יאנואר

ירושלים, 27 (יט"א טעלעגראפיש)

לויט אן'אפיציעלע מעלדונג, זענען אין ... יאנואר אריינגעקומען קיין א"י 2432 יודען, ... רונטער 292 קאפיטאליסטען.

רעגירונגס - בעאמטע אין ח... פערשפרייטען די „נאצי־תורה" אין א...

ירושלים, 27 (יט"א טעלעגראפיש)

פון פערשידענע מילען לאנד אינפארמירט ... וועגען א פערשטארקטער נאצי־אגיטאציע ב... דערם פערשארפט זיך די נאצי־אגיטאציע אין ח... ווים'טיילט מיט, בעטייליגען זיך אין דער א... ציע אייניגע רעגירונגס־בעאמטע.

Tel. 194-33

CMENTARNA 9

dostarcza

WĘGIEL

do mieszkań w plombowanych workach

od 2 korcy

po zł. 4.25

Na składzie również KOKS w najlepszym gatunku i DRZEWO.

ענגלישע רעגירונג געגען אפלייגען דעם לעגיסלאטיוו־ראט
ערקלערונג פון לארד פלימוט אין לארדען־הויז

לאנדאן, 27 (יט"א טעלעגראפיש)

אין דער ווייטערדיגער דעבאטע אין לארדען־הויז וועגען דעם פראיעקטירטען לעגיסלאטיוון־ראט האט לארד מעטשעט ערקלערט, אז דער לעגיסלאטיווער ראט וועט פאר קיינעם קיין שום נוצען נישט ברענגען. דער הויך־קאמיסאר איז אריינגעפיהרט געווארען אין א טעות. די רעגירונג — האט געזאגט לארד מעלטשעט — טוט אן'אומרעכט דערמיט, וואס זי שטערט דערמיט די ברכות־פולע ארבייט פון די יודען אין ארץ ישראל.

אין נאמען פון דער רעגירונג, האט געענטפערט לארד פלימוט, אז די רעגירונג איז ענטשלאסען דעם לעגיסלאטיוון־ראט אין פאר קיין פאל נישט אפלייגען. אויב די רעגירונג זאל איצט אפלעגען די פראקלאמירונג פון לעגיסלאטיוון ראט, וועט דאס ערשיטערן דעם צוטרוי צו דער רעגירונג. מיט דעם אננעמען דעם לעגיסלאטיוו - ראט, וועט — לויט דער מיינונג פון לארד פלימוט — א סוף געמאכט ווערען צו דער העץ־קאמפאניע און פערשאפען צוטרוי. דער פארשלאג וועגען שיקען אן'עקספערטען־קאמיסיע קיין ארץ ישראל, וועט פון די אראבער אויפגענומען ווערען אלס א ברוך צו די ענגלישע הבטחות, וואס איז געגעבען געווארען די אראבער.

צום סוף האט לארד פלימוט אויסגעדריקט די האפנונג, אז די יודען וועלען סוף כל סוף ענדערן זייער שטעלונג צום לעגיסלאטיוו־ראט.

ס'איז כאראקטעריסטיש, אז אין די דעבאטען, האבען קאנסערוואטיווען נישט גענומען קיין אנטייל.

Łódź, Zawadzka 11 — tel. 202-86 —

A.Ogórek

אין גוטע קוואליטעט בעקומט מען נור ביי

מאדערנע דאמען-שיך

מענער-שיך

בעמערקונג: א ספעציעלע אפטיילונג פון

שפארט געלד

דורך קויפען רעעלע סחורה

צו די ביליגסטע פרייזען

לאזט זיך נור ביי דער פירמע

„בארוין"

לאדז, נאוואמיעסקא 30 טעל. 210-58

וועלכע איז די איינציגע

ביליגע און רעעלע קוועלע

פון גוטען קידוש־וויין

ביז די געשמאקסטע פאלעסטינער, אונגארוויינען, ווי אויך אלע סארטען

ליקער, בראנפען'ס און מעהר

אכטונג, צוקערניקעס און שאקאלאד־פאבריקען!!

די ווארשעווער פאבריק אין לאדז פון אפטייק־שאכטעל און באמבאניערען מאכט בעקאנט דער געעהרטער קונדשאפט, אז זי בעזיצט זעהר א גרויסען אויסוואהל פון די שענסטע באמבאניערען־שאכטעל, איך ארבייט אויס די טייערסטע באמבאניערען מיט פוטעראל צו קאסמעטיק־קאמפלעטען, שאכטעל צו מצה־טאשען און אלערליי יובילערסקע שיכטעלעך ווי אויך צו גאלאנטעריע צו פאבריקס־פרייזען.

א. י. לערמאן, לאדז

פאמארסקא 53. טעל. 170-45,

אין הויף, לינקע אפיצינע, 3. איינגאנג, פארטער

DR. MED. H.

Różaner

ספעציאליסט פאר הויט, ווענערישע און סעקסועלע קראנק.

NARUTOWICZA 9,

tel. 128-98.

נעמט אן פון 9—1 פארם. און פון 5—9

שייטלען ביי קערש, סקווערא 51 מיט פאריזער שריגדן און פערטיגע שייטלען

וויכטיג פאר לאדז און פראווינץ!

קאמיסיאנס־לאגער

פון פערשידענע מארקען

מעבעל

נייע און גענוצטע, ווי אויך היגיענישע מאפטשאנעס, קאזעטקעס, מאטראצען

אין דער פיינסטער אויספיהרונג, בעקומט איהר צו די ביליגסטע פרייזען נור ביי

א. ווייצמאן,

שענקיעוויטשא 6, טעל. 191-00.

בעמ.: איך קויף אויך פערשידענע גענוצטע מעבעל, דיוואנעס, נייי־מאשינען, שרייב־מאשינען, פעלצען א.ז.וו.

ד"ר

ל. שיפמאן

איז אריבערגעטרעטען פון דער לעטשניצע בזשעזשינער 11 און נעהמט אן ביי זיך אין דאינדערהיים

זאכאדניא 64

פון 4 ביז 7 אווענט.

רעפארמאצקע פילען מיט דער מארקע ... בער בעקאנט ... רעגולירען דעם מאגען ... פון רעוומאטיזם ... בער־ליידען, ... פיים, אטערעסיום ... מען בלוט אין ... שטילען די יסורים ... מארידען ... בלוט און ביי ... אבסטרוקציע־... דורכריינינג ...

צו געפרויכען 1 אדער 2 פילען א ... פרייז פון א שאכטעל 1.35

צו פערלאנגען אין די אפטייקען ... סקלאדען מיט'ן גייסטליכען (Zakonnik)

א דרוק־מאשי[ן] (א צילינדער) 63 אויף 95 איז גוטען צו־שטאנד פרייזווערדיג צו פערקויפ[ן] אפפרעגען אין אדמיניסטר... צייטונג אונטער „P. W.".

...ימעז השלום

פון אדוו. ז. שטרויד

...יר קענען נאך, נישט די פרטים פון דער „מיני־
...לער שחיטה" אין טאקיא. מיר ווייסען נישט,
...איז פארגעקומען מיט בעטייליגונג אדער אהן
...טונג, „אויטאמאטיש" אדער סיסטעמאטיש;
...קען נאר די אפיציעלע קאמוניקאטען, וואס
...וי דער שטייגער איז: „ס'איז נישט איינגע־
...קיין ענדערונג, די רעגירונג בעהערשט די
... מיר קאנען דעם מין קאמוניקאטען, וואס
...ענען דעם אלטען נוסח פון די קריגס־צייטען:
...י מיליטער טרעט אין בעסטער ארדנונג צו־
...די צו פערנעהמען די פון פאראויס צוגע־
... פאזיציעס", פון קיין קאמוניקאטען איז נאך
...ואר־ישט דערגאנגען, בפ"ט ווען זיי דער־
... וועגען „אידעאליסטען, וואס זענען אנגע־
... אויף מלוכה־מענער", אדער וועגען „אקטי־
...טען וואס האבען ארויסגעוויזען זייער שטע־
...ן פאליטישען לעבען". א פאקט איז, אז
...אטענטאט ווערט נישט געמיינט די מלוכה־
... אין לאנד; קייזער בלייבט קייזער: מען
...ר אביסעל אימפעריאליזם. עס איז אנ'אלטע
...ע — זי בלייבט דאך תמיד'ביי, די יאפאנער
...מיט זייערע כיטרע אויגעלעך ווייט אין דער
...איין, און האבען א שטיקעל צייגונג צו בייזע
...ריעס. זיי האבען געהאט פון ווען צו
... די „וויסע" זענען, א פנים גוטע פעדאגא־
...אט קלערען זיי טאקע וועגען קליינטשיקע"
...לעך, ווי צום ביישפיל, כינע אדער גאר
... מילא איז וואס? אנדערע מעגען און זיי
... נישט? אנדערע מעגען האבען עקסט־רעכטע
...יאנאלע עלעמענטען? און זיי נישט? טון
...ו אב אויף „יאפאניש" — און ווייזען די
...קונק, הייגט, פערשטעהט איהר שוין, אז די
... „איבערקעהרעניש", האט א פיל גרעסערע
...צו דער אויסערן־פאליטיק, ווי צום אינערליך־
...טען לעבען אין לאנד, ווארום אינערליך—
...ט קאן מען זעהר לאנג עקספערימענטירען,
...ראבירען, אמאל אזוי, אמאל אנדערש, אין
...ויסערן פאליטיק קאן יעדע פרובע ווערען
... געפעהרליך, טאקע ממש קאטאסטראפאל...
...קניאלער וואלטער ראטענוי — דער גלענצענ־
...ויסערן־מיניסטער — האט אמאל געזאגט אויף־
...דייטשלאנד. רעדענדיג וועגען דער „דייטשער
...: „אזא באנק ווי די דייטשע באנק קאן גע־
... ווערען דורך דירעקטארען־טויגניכצען אין
...ן צוואנציג יאהר, און קיינער פון דער אויי־
...ט זאל נישט בעמערקען זייער אונבעהאל־
...; שפעטער ערשט ווערט זיך אנהויבען ביס־
... די ירידה. אין אזא מלוכה, ווי דייטשלאנד
... זעהר, זעהר מיטעלמעסיגע רעגירונג (לויט
...ערט) עקזיסטירען ביז צוואנציג יאהר. ערשט
...ט, ווערט מען פלוצלונג דערזעהען אין אלע
...ען פון מלוכה־לעבען די שרעקליכע פאלגען"..
...ת עס טאקע; און דערפאר איז דאס געביט
...ר אויסערן פאליטיק, אזא דעליקאטער ענין,
...אדערט אזא צארטע, איידעלע בעהאנדלונג.
...רמעסט זיך אין יאפאן אויף כינע און אויף
...רטען, כינע איז שוין נישט ביים היינטיגען טאג
...ינטער ביסן, ווי אמאל; דאס הייסט קיין לייכטער
... איז זי קיינמאל נישט געוועזען, אבער ביים
...ען טאג איז זי אין א געוויסער מאס פסיכיש
...ייט; איהרע פאליטישע שטרעבונגען זענען
...ען יאהרען־לאנג אין א אנדערער ריכטונג,

...אך האבען זיי צעמענטירט און געשטארקט
...זאכע פאלקס־בעוואוסטזיין;
...ער בעגאבטער כינעזישער שטאטס־מאן, דער
...ינעריהמטער סון יאט—טסען שרייבט אין זיין
... די איינהייט פון אלע כינעזער איז א אונבע
... נויטווענדיגקייט: די ווייסע ראסע מעהרט
...עלער ווי מיר (?), די אמעריקאנער וועלען
...ן גיך האלטען פאר א קריזיס פון דער איבער־

ווייגענדער בעפעלקערונג, פון דער איבערלאסטונג אין דער צאהל; ווי אזוי קאנען מיר זיי, די אמעריקאנער שטערען אונז איינצושלינגען, אז מיר העלען נישט זיין אייניג און מעכטיג". אזוי האט מען יאהרען לאנג ערצויגען אפילו די כינעזער... היינט מיט די סאוויעטען און סיביר ווערט עס אוודאי אזוי לייכט נישט צוגעהען... ווי איהר ווייסט פאהרט זיך „טאווארישטש" ליטווינאוו גאר געשמאק ארום איבער אייראפע, און פארעט זיך ארום פערשידענע פאקטען און קאנפערענצלעך, אין דערהיים ווייטער קנעלט מען גוט אריין דאס קאפיטעל „בעוואפנונגען", ואלץ, זעלבסטפערשטענדליך כדי צו דערהאלטען דעם ליבען וועלט־שלום, כדי צו שטארקען דעם פרידען צווישען פעלקער, צו שאפען בעסערע בעדינגונגען פאר דער מידער, ליידענדער מענשהייט... אט די מענשהייט פיהלט שוין נעבעך גוט, מיט וואס דאס אלץ שמעקט, וואס פאר א פנים עס האבען די אלע שלום־דרשות און פרידענס פערזיכערונגען. אגב, טוט אייך אן אביסעל פערגעניגען און פערגלייכט די דרשה פון ענגלישען אויסערן־מיניסטער אידען, וועלכע ער האט געהאלטען די וואך אין פארלאמענט מיט זיינע פייערליכע פערזיכערונגען וועגען הילף פאר דער אנגעגריפענער מלוכה, וועלכע ער האט געגעבען מיט חדשים צוריק... דער ענטוזיאזם איז אביסעל אבגעקיהלט געווארען, דער גלויבען אין דער פעלקער־ליגע א שהן ביסעל פערמינערט;

פאר אונז, גראהע מענשען איז עס אלץ איי.ס, צי עס איז דערין שולדיג דער געהיימער בעריכט פון דער קאמיסיע. דעלעגאטען פון די בעזונדערע ענגלישע מיניסטעריום'ס, צי עס האט דערצו געפיהרט סהם אנ'אנדערע סיבה — א פאקט איז, אז מען בעשליסט קרעדיטען אויף בעוואפנונגען, אז מען רעדט געשמאק וועגען דער קאארדינירונג, פעראיינהייטליכונג פון אלע רעסארטען פון נאציאנאלער פערטיידיגונג; אז טשעמבערלען קלאגט זיך, אז די פראגען פון דער פערטיידיגונג, וואס פאדערען א זאפארטיגע לעזונג ווערען אפגעשלעפט... פאר אונז, גראהע מענשען, איז עס גענוג, מיר פערשטעהען שוין, אז דאס אלץ מיינט מען דעם וועלט־שלום, דעם פרידען צווישען די פעלקער, דעם בעסערען מארגען פאר דער מענשהייט. נישט בחנם איז מען צופרידען אין דייטשלאנד, ווען עס קומט פאר א איבערקעהרעניש אין יאפאן... אלץ למען השלום... צוליב דעם פרידען דאס מאל שוין נישט צווישען די פעלקער, נאר צווישען דער בעפעלקערונג פון איין לאנד, צווישען די בעוואוינער פון ארץ־ישראל, למען השלום, קאן די בריטישע רעגירונג נישט ערלויבען אפצולעגען דעם פראיעקט פון לעגיסלאטיוו־ראט אויף א פאר יאהר... אונמעגליך... עס קאנען דאך נאך חס־ושלום פארקומען דעמאנסטראציעס, — האט אנגעזאגט דער וויצע־מיניסטער אין פארלאמענט, — און מיר מיינען דאך

נאר טאקע דעם שלום, דעם פרידען צווישען די בעוואוינער פון לאנד... היינט, ווייל מען שטערען דעם פרידען? גייע מאדערנע בעגריפען פון שלום... אפשר זענען געדעכט געווען די ענגלישע פראפעסארען, ווען זיי האבען אויף דער איינלאדונג צו די יובילעאום פייערליכקייטען פון היידעלבערגער־אוניווערזיטעט, צוגעשיקט צוזאמען מיט דעם אבזאג, א לאטיינישען אדרעס מיט לויב־ווערטער פאר די אלטע אוניווערזיטעטען און די אלטע בעגריפען... אונזערע נביאים האבען טאקע אנדערש פערשטאנען דעם וועלט־שלום...

דאס שטעהט פעסט!
ווילסטו
קעקס, וואפלעס, ביסקוויטען
דאן נור
BRANKA

ענגלאנד — פאר וויכטיגע ענטשיידונגען

אין דער לעצטער צייט בעמערקט מען אין ענגלאנד א געוויסע ענדערונג אין דער בעציהונג צו דער פעלקער־ליגע. אין אידענס לעצטע רעדע אין פארלאמענט בעת דער דיסקוסיע וועגען די באפט סאנקציעס איז אויך שוין א בולטער בעווייז דערצו. וועגען דער דאזיגער ענדערונג שרייבט צווישען א:דערעס אוגור פאלגענדעס:

אקספארד — די מוטער פון די ענגלישע אוניווערזיטעטען האט בעשלאסען נישט ארויסצושיקען קיין דעלעגאציע אויף די פייערליכקייטען אין היידעלבערג. עס ווערט נאר ארויסגעשיקט ווערען א אדרעס אין דער לאטיינישער שפראך אין וועלכען עס ווערט זיך רעדען וועגען דעם אמאליגען רוהם פון די דייטשע אוניווערזיטעטען. אויף דעם דאזיגען בעשלוס האט געהאט א איינפלוס דער אומשטאנד, וואס אין דייטשלאנד האט די פאליטיק אין אזא מאס בעהערשט די וויסענשאפט אז די ענגלישע וויסענשאפטליכע וועלט האלט דאס פאר נישט דערלאזבאר. עס זעהט אויס אז די ענגלישע געלעהרטע זענען נישט גענייגט מוחל צו זיין זייערע דייטשע קאלעגען וואס זיי האבען זיך איבערגעגעבען אין קנעכטשאפט די פאליטישע דאקטרין.

דער דאזיגער עפיזאד ערלויבט אחוץ דער אויסצופארשען די בעציהונג פון די ענגלענדער צו דער פעלקער־ליגע פאר מענשען וואס ווילען נישט פערמאכען די אויגען פאר דער ווירקליכקייט דארף זיין קלאר, אז די צוקונפט פון דער זשענעווער אינסטיטוציע איז אפהענגיג קודם כל פון דער אונטערשטיצונג, וואס עס ערטיילט איהר די עפענטליכע מיינונג אין ענגלאנד. מיר ריזיקירען אפילו צו זאגען, אז אהן דער דאזיגער אונטערשטיצונג איז די פעלקער־ליגע פערמשפט אויף אונמעגליכקייט, ווען ענגלאנד זאל ענדגילטיג אויפהערען אונטערצושטיצען דעם פרינציפ פון קאלעקטיווער אקציע, וואלט זשענעווע געמוזט פערשווינדען. די ענגלישע רעגירונג שטעלט די פעלקער־ליגע אין איהרע אפיציעלע ענונצאציעס אויף א הויכען פיעדעסטאל.

אנער עס מוז בעטאנט ווערען, אז ענגלאנד פערדאנקט איהר גרויסקייט, און דאס אימפעריום זיין מאכט דער עקזיסטענץ אין ענגלישען פאלק פון א געוויסע זעהר כאראקטעריסטישע דאפעלטקייט, דאס צוגעבונדענקייט צום אידעאל, שליסט נישט אויס די עקזיסטענץ פון א פראקטישען חוש, שטרעבענדיג צו אידעאליסטישע צילען, קען מען זיך גלייכצייטיג בענוצען מיט פראקטישע מיטלען, וואס זענען אין געגעבענעם מאמענט אמפאסיגסטען. מען בלייבט טריי די אידעאלען — מען ברענגט אבער נישט דאס לעבען פאר א קרבן־ אפטמאל ווען די עפענטליכע מיינונג זעהט, אז די טרייקייט צו די אידעאלען שטעהט אין א סתירה מיט די נויטען, וואס דאס לעבען פון פאלק רופט ארויס, ווייל זי זיך בעסער בענוצען מיט צייטווייליגע קאמפראמיסען. און טאקע איצט צוקוקענדיג זיך גענוי צו דער ענגלישער עפענטליכער מיינונג מוז מען פעסטשטעלען, אז בנוגע דער פעלקער־ליגע איז געקומען צו א בעדייטענדע אפקיהלונג. נישט די אפיציעלע ערקלערונגען, און נישט די פערשטארקטע פראפאגאנדע דארפען קיינעם נישט אריינפיהרען אין טעות: ענגלאנד געהט איצט אדורך א צייט, ווען אנשטאט דעם ענטוזיאזם — פון עטליכע חדשים צוריק — פאר דעם פעלקער ליגע פאקט אין דער פערטיידיגונג פון זיינע פרינציפען, איז געקומען א צייט פון ספקות. אויב עס ווערט דערויף נישט געפינען ווערען קיין הייל מיטעל קען עס זיך פערוואנדלען אין א אבסאלוטע איבערצייגונג, אז — מינדעסטענס דערווייל די פעלקער־ליגע געפינט זיך מחוץ די גרעניצען פון קאמף צום שוץ פון אינטערנאציאנאלען שלום אין אייראפע.

דער אומשטאנד, וואס האט גורם געווען, אז דער אויטאריטעט פון דער פעלקער־ליגע אין ענגלאנד זאל זיך פערקלענערען, איז דאס וואס אויף דער טאג ארדנונג געפינט זיך איצט די פראגע פון גרינדליכער בעוואפנונג. מען קען אפילו דער עפענטליכער מיינונג אויסטייטשען, אז פערשטארקטע בעוואפנונגען זענען א רעזולטאט פון ווילען געהעריג צו ערפילען די התחייבות'ן אלס מיטגליד פון דער פעלקער־ליגע, דער ווערט אויס די עקלערונגען און טראכט זיך, אז דאס איז צביעות און אז די אמתע סיבה פון די דאזיגע אונערהערט גראנדיעזע נאציאנאלע בעוואפנונג איז די דייטשע סכנה, ווייל דאס וויכטיגסטע פראבלעם פאר די ענגלענדער איז, אהן שום ספק, די בעוואפנונגס פראגע.

שוין פון לאנג איז אנערקענט געווארען, אז אין דער פראגע פון נאציאנאלע בעוואפנונג, ליידט ענגלאנד אויף א מאנגעל פון צוזאמענהאנג אין די געהעריגע רעסארטען. די ארמעע, פלאט, און לופט־פליהערייי, דאס זענען „מלכות אין א מלוכה" און זיי רעגירען זיך פולשטענדיג אומאפהענגיג. אין רעזולטאט געהט אוועק א סך געלד לאיבוד און א פאל פון א מלחמה איז נישט פערהאן קיין געמיינזאמער אקציע פלאן. עס איז אפילו פערהאן א קאמיטעט פון נאציאנאלע פערטיידיגונג, ער האט אבער נישט קיין שום עקזעקוטיוו קראפט. עס איז פערהאן א פלאן צו שאפען אויב נישט קיין ספעציעלען פערטיידיגונג מיניסטעריום איז יעדענפאלס א אמט פון א מיניסטער וואס זאל דעלעגירט ווערען אין קאמיטעט פון נאציאנאלער פערטיידיגונג און זאל פעראייניטליכען די ארבייטען פון די דריי מיניסטעריומס: קריגס, פלאט און לופט־פליהערייי. באלדווינען געפעלט אבער נישט דער פלאן. אזוי ארום ווערט די פראגע פון בעוואפנונגען אויף א געוויסע צייט בלייבען דאס וויכטיגסטע פראבלעם. דער מיניסטער וואס ווערט זיך דערמיט פערנעהמען ווערט אהן שוועריגקייטען דערגרייכען א גרעסערע בעדייטונג ווי דער פרעמיער אליין. דאס זענען די סיבות — ווי מען שמועסט — פארוואס באלדווין אליין וואלט געוואלט אנפיהרען מיט'ן קאמיטעט פון נאציאנאלער פערטיידיגונג, ער זאל נאך וועלען צוהילף זיך צונעהמען עמיצען ספעציעל צו טעכנישער ארבייט.

דער אויסטען טשעמבערלען האט מיט א קורצייט צוריק געווארענט באלדווין'ען וועגען דער פערזענליכער סכנה, וואס דראהט איהם אויב ער וועט אפשלעפען מיט די נויטיגע רעפארמען. סער האאר האט אויך נישט קיין חשק צו ווארטען אהן א סוף ביז זיין גורל ווערט דעצידירט ווערען אויסער אויב באלדווין ווערט איהם צוריק אריינעהמען אין קאבינעט. פון דעם פערזענליכען פרעסטיזש, וואס באלדווין האט נאך מיט א קורצער צייט צוריק געהאט איז נישט קיין סך איבריג געבליבען. אין רעגירונגס פראנט, וואס האט אויסגעזעהען אזוי שטארק, ווייזט זיך אן בעוויזען שפארעס, יוער ווייסט צי אין דער אינערליכער פאליטיק שטעהען מיר נישט אין ענגלאנד פאר פלוצלונגע איבערראשונגען?"

Dr. med. H. LUBICZ
ספעציאליסט פאר הויט, ווענערישע
און געשלעכטס־קראנקהייטען
צעגעלניאנא 7 (פריהער 43), טעלעפאן 32-141
עמפאנגס־שעה'ן 8-10, 12-2 און 5-8 אווענד

קיין פאלעסטינע
אינדיווידועלע רייזעס
שלאף־וואגאנען
3־טער קלאס
בעשפייזונג אין צוג
און אויף דער שיף
צוריקקעהר דורך טריעסט, מארסעל א.ז.וו
הנחה־בילעטען קיין קאנסטאנצע
קויף און פערקויף פון פרעמדע וואלוטעס
Wagons Lits Cook
פיעטריקאווער 68
טעל. 70-170.

יודישער וועלט־קאנגרעס

...ט פראקלאמירען אנ'אפענעם און שארפען קאמף פאר יודישע רעכט

...אריז.
...די בעראטונגען, וואס זענען פארגעקומען שבת
...ונטאג אין פאריז, מיט'ן אנטייל פון מעה־
...ר דעלעגאטען פון אויסלאנד וועגען צונויפ־
... דעם יודישען וועלט — קאנגרעס — האבען
...פערענדיגט מיט א פייערליכער זיצונג זונטאג
...ר. אויף דער זיצונג האבען די פיהרער פון
... קאנגרעס־בעוועגונג געהאלטען איינדרוקספו־
...רעדעס און פייערליך פראקלאמירט, אז דער
...גרעס ווערט זיך פערזאמלען שוין אין אויגוסט
...

...עם פארזיץ האט געפירט ה' ישראל עפרויקין.
... ד"ר נ. גאלדמאן האט אפגעגעבען א בעריכט
...ען די בעשלוסען, וואס זענען אנגענומען גע־
...ען אויף די בעראטונגען און האט געגעבען
...געמיינעם איבערבליק וועגען דער איצטיגער
...ער לאגע אין די פערשידענע לענדער. דער
...נער קומט צום אויספיהר, אז מען דארף איצט
...ען אנ'איבערגרופירונג אויף דעם פראנט פון
...ען קאמף. מען טאר נישט ווייטער, זוי אין
...עטע יאהרען ווענדען כמעט די גאנצע ענער־
... נאר פאר דער פערטיידיגונג און הילף לטובת
...ידען אין דייטשלאנד. עס זענען פערהאן אין
...אייראפע לענדער מיט געדיכטע יודישע קבוצ
... וואו אונזערע ברידער זענען זעהר שטארק
...יהט. עס ווערט זיין איינע פון די הויפט־
...בען פון קומענדיגען יודישען וועלט־קאנגרעס
...ושטעלען אין צענטער פון דער יודישער אר־

בייט די שוץ און די הילף פאר די בעדראהטע יודען אין די דערמאהנטע לענדער.

ד"ר נ. גאלדמאן שטעלט זיך בעזונדערס אפ אויף דער לאגע פון די יודען אין ראטען־רוסלאנד. פעסטשטעלענדיג, אז ראטען־רוסלאנד איז פולשטענדיג פריי פון אנטיסעמיטיזם, זאגט אבער דער רעדנער, אז מען דארף אנהויבען פערהאנדלען מיט די סאוויעטישע פארשטעהער וועגען געבען קולטורעלע פרייהייט די יודען, וועגען ערלויבען די העברעאישע שפראך א. אז. וו.

צום סוף רעדט ארום ד"ר גאלדמאן דאס פראגראם פון דעם יודישען וועלט־קאנגרעס און ווייזט אן אויף פאלגענדע הויפט־פונקטען: קאמף פאר פאליטישע און עקאנאמישע רעכט, ארגאניזירטע פערטיידיגונג געגען דער אנטיסעמיטישער כוואליע, דאס פראבלעם פון ארץ־ישראל אויפבוי, שאפען א פאלקס־פאנד פאר דער הילפס־טעטיגקייט.

דאס ווארט בעקומט דאן דער גרויסער יודישער דיכטער שלום אש, וועלכער האלט א שטארקע איינדרוקספולע רעדע:

— וואס האבען מיר געטון מיט די פרייהייטען, וואס מיר האבען דערגרייכט? — רופט אויס שלום אש — יעדער האט געזארגט נאר פאר זיך, פאר אנ'אייגענער בעקוועמער שטעלונג, אבער מען האט נישט געטראכט פאר דעם כלל, נאר דעם יודענטום, יעדער האט זיך בעהאלטען און געטראכט נאר וועגען דעם, ווי אזוי איהם אליין זאל זיין בעסער. א לאנגער פארהאנג האט אונז פארדעקט פון דער

וועלט. און ווען דער פארהאנג איז געפאלען, האט מען דערזעהען דעם יודישען פחדן. יעדעס פאלק פיהרט א שווערען קאמף פאר זיין עקזיסטענץ, און אויך מיר יודען, אויב מיר ווילען עקזיסטירען און אנערקענט ווערען אלס פאלק, מוזען מיר קעמפען פאר אונזער קיום.

מיר זענען איצט אלע יום־כפור־יודען, צרות־יודען. מיר דארפען געבען דעם בעוויז, אז מיר ווילען בלייבען יודען אויס ליבע צו יודישקייט און צום יודענטום.

אין דעם זין — פיהרט אויס דער גרויסער דיכטער — דארף דער יודישער וועלט־קאנגרעס זיין א ווענד־פונקט ביי אונז. דער קאנגרעס דארף בעווייזען דער דרויסען־וועלט, אז דאס יודישע פאלק געהט ארויס אין דעם אפענעם קאמף פאר זיין עקזיסטענץ, גרייט אויף די שווערסטע קרבנות.

מיט אינטערעסאנטע קורצע רעדעס טרעטען דאן ארויס די ה"ה לואי ליפסקי, אין נאמען פון אמעריקאנער יודישען קאנגרעס און ה' דעוויס אין נאמען פון פערבאנד פון די סינאגאגעס אין ענגלאנד. די רעדנער פערזיכערען א שטארקע בעטייליגונג פון די יודען אין אמעריקע און ענגלאנד אין קאנגרעס.

ה' עפרויקין שליסט די זיצונג מיט א רוף צום קאמף פאר יודישע רעכט און געגען די פערפאלגונגען אויף יודען אין די פערשידענע לענדער.

יאשע קאלב

אויפגעפיהרט פון מאריס שווארץ אין טעאטער ,,ראזמאיטאשטשי''

דראמאטיזירונג און רעזשי: מאריס שווארץ;
מוזיק: לעאן קוצין; טענץ: ליליען שאפירא;
דעקאראציעס: אלעק טשערטאוו.

מיר האבען מיט שפאנונג און אומגעדולד גע־
ווארט אויף איהם, אויף דעם סצענישען בעל מופת
און זיין טעאטער. מאנכע, די זעהר אומגעדולדיגע,
האבען זיך אריבערגעכאפט קיין ווארשא און דארט
געזעהען זיין מייסטער־אויפפיהרונג, זיין גלאנץ־לייס־
טונג. און זענען צוריק געקומען און, קוים אפכאפ־
פענדיג דעם אטעם, אונז נסים דערצעהלט. און אזוי
האבען מיר א פאר חדשים צייט געהערט בלויז וואונ־
דער וועגען דעם שווארץ־קינסטלער, וועגען זיין
טרופע און זיין מייסטערליכע אינסצעניזירונג פון
,,יאשע קאלב''.

ענדליך האבען מיר אויך זיך דערוואַרט אויף
איהם. מיר לאדזער הייסט ער, און אונזערע דערוואר־
טונגען האבען אונז נישט פערפיהרט, אין קיין פרט
נישט אנטוישט. דאס אונטערשטרייכען מיר צוויי
מאל מיט א גראבען שטריך. אבער דאס שליסט נישט
אויס אונזער קריטישע בעציהונג צו מאנכע איינ־
צעלהייטען פון דער אויפפיהרונג, מיר האבען אונ־
זער סעפאראטע מיינונג וועגען דעם אדער יענעם
סצענישען פרט, וועגען דער אדער יענער קאנצעפ־
ציע אדער קינסטלערישער איינשטעלונג. און דא
וועלען מיר זיך וויבער פאנאנדערגעהען הן מיט ה'
שווארצ'ן און הן מיט זיינע געטרייע אסיסטענטען,
מיט די פראמינענטסטע פון זיין טיכטיגען און בראַ־
ווען קינסטלער־שטאב.

נאר עס גערט אונז אצינד נישט אין איינצעל־
הייטען, עס האנדעלט זיך דא וועגען דעם גאנצען, וועגען
דער גאנצקייט פון דער אויפפיהרונג וועגען איהר
שטימונגס־ווערט און דער איינהייטליכקייט פון איר
דרוק. מיט איין ווארט: וועגען דער קינסטלערישער
לייסטונג אין איהר געשטאלטונג און אויסווירקונג.

און דא מוזען מיר זאגען: אז עס איז געווען עפּיס
איבער אונזערע דערוואַרטונגען. עס איז געווען באמת
נייע יודישע קונסט, יודישע ביהנע־קונסט בעהויכט
און בעזעלט פון א מאדערנעם גייסט, פון מאדערנע
אויפפאסונגען און איינשטעלונגען. און דאך נישט
קיין קלישע, נישט קיין קאפּיע, נאר אייגענע, איי־
גענארטיגע און זעלבסטשטענדיגע יודישע קונסט אזוי
גוט אין איהרע געפיהלס־ווערטען. ווי אין איהרע
אויסדרוקס־מיטלען, אזוי גוט אין דער שוישפילערי־
שער לייסטונג ווי אין דער רעזשי.

די מיטוואכדיגע פרעמיערע פון ,,יאשע קאלב''
איז געווען א געשעהעניש, א קינסטלעריש און גע־
זעלשאפטליך געשעהעניש פון ערשטען ראנג. מיר
האבען געזעהען אין טעאטער א בעגייסטערט פובלי־
קום, פול דערוואַרטונגען, אין שטארקער זעלישער
שפאנונג, אזוי צו זאגען עלעקטריש אנגעלאדען, —
א אנימירט פובליקום מיט גלאנצענדיגע אויגען און
מיט צעפלאמטע געמיטער. און דאס דאזיגע פובלי־
קום האט הארציג און מיט ענטוזיאסטישען בייפאל
געדאנקט די קינסטלער פאר די פערשאפטע עמאָ־
ציעס.

די אויפפיהרונג איז געווען נישט נאר א געשעהע־
ניש — עס איז אויך געווען א איבערלעבעניש. עס
איז געווען א פעסט פאר דער נשמה, א יום־טוב פאר'ן
עסטעטישען געפיהל און פאר'ן ענטוויקעלטען גע־
שמאק פון קונסט־בעדערפטיגען און טעאטער־ליי־
בענדיגען יודישען מענש.

מ'קען נישט פערגעסען אזא אויפפיהרונג. מיר
האבען נישט אזעלכע ערינערונגען פון דער פריהע־
ריגער יודישער ביהנע. מיר דערמאהנען זיך דערביי
נאר אין עהנליכע מאמענטען בעת די אויפפיהרונגען
פון ,,הבימה'', פון ,,אהל'' און בעת די פארשטעלונ־
גען פון די ,,אלטע ווילנער'' אין זייער שטורם־און־
דראנג־פעריאד''.

* * *

יאשע קאלב.. מאריס שווארץ, דער רעזשיסער און
שוישפילער מיטן פיינעם קינסטלערישען אינסטינקט
האט לעבעדיג און אויסערגעוועהנליך פאפולער גע־
מאכט זינגערס מיטעלמעסיגען ראמאן. אין תוך גע־
נומען ווייניגער ווי מיטעלמעסיג. דאס איז א דורכ־
שניטליכער צייטונגס־ראמאן — א ראמאן ,,מיט
א סענסאציע'' — אהן דעם מינדעסטען ליטעראריי־
שען ווערט. וועגען א וועלכען עס איז קינסטלערישען
ווערט איז שוין, נאטירליך, נישטא וואס צו רעדען.
נישטא אין איהם קיין שכט לעבען, קיין ריכטיגע מענ־
שען, קיין פולם און בלוטצירקולאציע, קיין פלאס־
טישקייט און בילדליכקייט, אין דער שילדערונג, קיין
זכר פון שעפערישקייט, קיין שפור פון א קינסטלע־
ריש־געשטאלטענדיגער האנד.

דער ראמאן וואלט שוין אפשר היינט געשימעלט
ערגיץ אויף ביכער־פאליצעס. אדער וואלט געלעגען
איינגעבאלזאמירט צווישען געל־געווארענע צייטונגס
בלעטער. אדער העכסטענס וואלט נאך זיין נאמען
פיגורירט ערגיץ אין א ביכער־קאטאלאג. איז געקומען
מאריס שווארץ, דער קאמעדיאנט פון דער עבטעס־
טער פראבע, און גענומען די ,,עצמות היבשות'',
ארויפגעצויגען אויף די טרוקענע ביינער הויט און
פלייש, אריינגעהויכט א נשמה און לעבען אין די מו־
מיעם און הודב'ן ,,שם המפורש'' געמאכט דיגולמ'ס
פאר עכטע לעבעדיגע מענשען, געהייסען זיי מענש־
ליך רעדען און מענשליך האנדלען, און אזוי ארום
האט ער פערוואנדעלט ,,יאשע קאלב'', דעם צייטונגס
ראמאן, אין א קונסט־ווערק. אין א יודיש ביהנע־
ווערק פון א הויכען ראנג.

און היינט איז ,,יאשע קאלב'' גאר עפעס אנ־
דערש — א מאנומענטאלע ביהנע־דיכטונג פול מיט
לעבען און בעוועגונג. א שטיק פרעמד, אפגעזונדערט
און פערגאנגען לעבען, אבער עכט אין זיין פארם
און אינהאלט, אין זיין רעאלער אויסערליכקייט און
זעלישער אינערליכקייט. א מיליע, א חסידישע
סביבה פארביג, רעאליסטיש, לעבענספול. מענשען
עכטע, לעבעדיגע, געשטאלטען ווי פון שטיין אויס־
געהאקט, פיגורען ווי פון לעבען ארויסגעריסען; בעט־
לער־טענץ, מאסען־סצענעס, פאלקס־טענץ ווי פון
רעמבראנדט אדער דעם יונגערן טעניערס געשיל־
דערט. מיט א וואונדערבארער ארדנונג אין דעם ,,כאר־
אס'' מיט א זעלטענער סימעטריע און פראפארציע,
אין דער מכלומרשטער צעווארפענקייט און אומרע־
נעלמעסיגקייט; רביישע הויפען מיט זייער פארביגי־
קייט און גלאנץ, מיט זייערע זיטען און זייערע ,,סווי־
טעם''; רבים, רביצינס, גבאים, גבאיטעס, חסידים,
דיינים, בטלנים, שטריימלעך און שטערן־טיכלעך,
אטלאסענע זופעצעס און אלטמאדישע פרויען־קליי־
דער, רוישענדיגע חתונות, בית־דין זיצונגען, בית־
מדרש־סצענעס, בעטלער־אסיפות, א חופה אויפ'ן
בית־עלמין...

און דאס אלץ, אט די גאנצע בונטקייט, אדורכ־
געשטראמט און אדורכגעפליצט פון חסידישען פרען,
פון התלהבות און דבקות, פון פאטאס, פון מענש־
ליכע ליידענשאפטען, תאוות, ליבע־דורשט, פערפיה־
רונגען, ענטוישונגען און — טויט.

און אין אלעם פיהלט זיך סטיל, דינאמיק, די זי־
כערע פיהרונג פון א צילבעוואוסטער און גייסטפולער
רעזשי, אלץ איז פלאסטיש, הדיר־דימענזיאנאל, אי־
בער אלעם די געניעסטע פערטיילונג פון ליכט און
שאטען.

און איבער אלעם שוועבט א לייכטער נעפעל פון
ראמאנטיק און א היגער שלייער פון מיסטיק הילט
איין דאס גאנצע.

עס איז אפשר פאראן דא, אין מאנכע בילדער צו־
פיל רעאליסטיק, צופיל דעקאל־מאלעריי, צופיל זי־
טען־שילדערונג, עטנאגראפיע און פאלקלאר, מאנכע
מאסען־סצענעס וואלטען געקענט זיין ווייניגער טו־
מעלדיג און א פאר מעטער נעדעמפטער. דאס וואלט
נאר געהויבען זייער ווירקונג. די ,,הויכע צע'' אין
איניגע מאסען־סצענעס צעשטערט די שטימונג. מען
וואלט אויך געקענט ארויסלאזען — און מען מוז עס
טון — מאנכע צו שטארקע און צו דיקע אונטער־
שטרייכונגען, איבערהייפט דארט, וואו מען גע־
ברויכט סיי ווי אנ'אנדער ווארט, א ריינערן אויס־
דרוק. אויך מיט א ,,סאלאן־פעהיג'' ווארט קען מען
דעם עולם גאנץ גוט געבן צו פערשטיין א סך זאכען.

אבער דאס גאנצע איז דורכאויס קינסטלעריש
אויסגעהאלטען, בעזעלט און בעלעבט, עכט און
אויסערגעוועהנליך ווירקונגספול.

דאס איז נישט קיין סצענישע אילוסטראציע צו
דעם ראמאן, ,,יאשע קאלב''. דאס איז א זעלבסט־
שטענדיג קונסט־ווערק. דער אויטאר פון דעם דאזי־
גען ווערק איז דער רעזשיסער און שוישפילער מאריס
שווארץ.

* * *

מיר האבען געזאגט: מאריס שווארץ'ס קונסט
איז נייע יודישע קונסט. עס איז איגענטליך די אלטע
קונסט, זי בלייבט אבער שטענדיג ניי. עס איז די
קונסט פון ריינהארדט, סטאניסלאווסקי, וואכטאנ־
גאוו, מייערהאלד און — פון מאריס שווארץ. דען
יעדער איינער ברענגט אריין זיין סטיל, ריכטיגער
זיין סטיל־געפיהל, זיין טעמפעראמענט, זיין אויפפאר־
סונג וועגען די אדער יענע טעכנישע אדער קינסטלע־
רישע נויטוועגדיגקייטען ביי דער איינסצעניזירונג פון
דראמאטישען ווערק.

מאריס שווארץ, דער יודישער קינסטלער, מאכט
עס נאטירליך אויך אויף זיין אייגענעם שטייגער.
און דערביי בענוצט ער זיך אויך, פערשטעהט זיך,

גרויסער פערדינסט פון מאריס שווארץ

דער, וועלכער האט גרינדליך דורכשטודירט די
געשיכטע פון יודישען טעאטער זינט זיין גרינדונג
אין יאסי, די וואנדער יורגען איבער פוילען, רוס
לאנד, לאנדאן און אמעריקע, די פערשידענע פער־
יאדען סיי אויפ'ן אפערעטען סיי אויפ'ן דראמע גע־
ביט, נאר דער, וועלכער פערמאגט די היסטארישע
פערספעקטיוו פון די 55 יאהר יודישע ביהנע קונסט,
דער קאן אבשאצען ווער און וואס מאריס שווארץ
איז פאר'ן יודישען טעאטער.

די יודישע ביהנע האט המיד געהאט גרויסע
נעמען. נעמען, וואס האבען זיך בעגרעניצט אין
שטח פון געוויסע לענדער אדער אזעלכע נעמען,
וואס זענען געווען פאפולער איבער דער גאנצער
יודישער וועלט. גענוג אויסצורעכענען די נעמען
פון די אייראפעאישע אסתר רחל קאמינסקא, אברהם
פישזאן, יעקב ספיוואקאווסקי, אדער פון די אמערי־
קאנישע קעני ליפצין, יעקב פ. אדלער, זיגמונט
מאגולעסקא, דוד קעסלער, וועלכע האבען מרעיש
עולם געווען אין זייער צייט. און באמת האט יע־
דערער פון זיי בעזעסען אין א גרויסער מאס טא־
לאנט. מאנכע פיגורען, וועלכע זיי האבען געציי־
כענט, מאנכע טיפען און כאראקטערען, זענען געווען
אויסדרוקען פון שעפערישקייט, פון קינסטלערישער
אינסטואיציע און עקספרעסיע. אבער ווען מען
שטעלט זייערע ביהנע שאפונגען, זייער אופן פון
שפילען, די מיטלען, וועלכע זיי האבען דערצו בע־
נוצט, און די רעזולטאטען פון זייערע ביהנע שא־
פונגען, אונטער א מאדערנער פריזמע, זעהט מען
ערשט מיט וואס פאר א גרויסע פארטשריט מיר
זענען געגאנגען.

עס איז נישטא קיין שום ספק, אז אונזער היינ־
טיג אויער און אונזער היינטיג אויג וואלטען בשום
אופן נישט געקאנט אויפנעהמען דעם אופן פון
זייער שפילען און באלד דער ערשטער איינדרוק
וואלט אונז אבגעשטויסען און צוגענומען די מעג־
ליכקייט זיך צו בעגייסטערען פאר זיי אזוי ווי דער
פריהערדיגער דור האט עס געטון און זיי איבערגע־
לאזט פאר אונז איינגעהילט אין לעגענדעס וועגען
זייער ממש אקטיארישער געניאליטעט.

אבער אפילו ווען מען זאל אננעהמען, אז
קונסט האט זיך אויך איהרע פעריאדען און קינסט
לער דארפען געמאסטען ווערען לויט זייער צייט,
טאר מען אויך נישט פערגעסען, אז האט די אמאליגע
גאונים פון דער יודישער ביהנע קונסט זענען כמעט
אלע געווען בלויז אקטיארען. זיי האבען עקספלו־
אטירט בלויז איין צווייג פון דער טעאטער קונסט.
גאנץ אנדערש איז עס מיט מאריס שווארצ'ן.

(צו זיין שפילען אין לאדז)

פון זלמן זילבערצווייג

אלס שוישפילער שטעהט ער זיכער אין איין רייה
מיט די גרעסטע אמאליגע יודישע ביהנע קינסטלער.
זיין רעפערטואר בעשטעהט פון איבער 125 ראלען,
מאריס שווארץ האט צעהנדליגער אויספאלירטע,
אויסגעארבייטע ראלען, וואס לאזען דייטליך זעהן
דעם גרויסען אקטיאר, אין שלום עליכם'ס ,,טוביה
דער מילכיגער'' (טביה), ,,דער אוצר'' (לוי מאזגא־
וואי), ,,שווער צו זיין א יוד'' (דוד שאפירא), ,,סטעמ־
פעניו'' (דער איידעם), אין גאלדפאדען'ס ,,כשוף־
מאכערין'' (די באבע יאכנע), אין אש'ס ,,אנקעל
מאזעס'' (אנקעל מאזעס), ,,קדוש השם'' (דאס היי־
ליגע שניידערל), לייוויק'ס ,,שמאטעס'' (מרדכי מא־
זא) גאמעס־פעלד'ס ,,אמעריקאנער חסידים'' (דער
לאיער), בעריקאוויטש'ס ,,לאנדסלייט'' (דער גוי,
י. י. זינגערס ,,יאשע קאלב'' (דער נעשעווער צדיק)
און אהרן צייטלינ'ס ,,כעלעמער חכמים'' (ר' יאסעל
לאקש), און נאך אין א גאנצע רייה ראלען האט
שווארץ זיך געוויזען אלס איינער פון די פאר
געצעהלטע גרעסטע יודישע שוישפילער פון דער
גאנצער צייט פון יודישען טעאטער.

אבער מאריס שווארץ דער שוישפילער איז
נאר א טייל פון ווירקליכען מאריס שווארץ. שווארץ
דער רעזשיסער איז אנ'אינטערעסאנטע און וויכטיגע
פערזענליכקייט אין יודישען טעאטער. עס וואלט
צו ווייט פערפיהרט ווען איך זאל אין דעם איצטיגען
ארטיקעל בעריהרען דאס פראבלעם פון רעזשי
אין יודישען טעאטער. אבער איין זאך קאן מען מיט
זיכערקייט זאגען אז אויב רעזשי הייסט אויס
טייטשען א ביהנע ווערק פון א מחבר האט עס
שווארץ געטון אין זיינע אויפפיהרונגען אין יודישען
קונסט טעאטער. זיין טעאטראלער חוש, זיין
קינסטלערישע אינטואיציע פיהרען איהם שטענדיג
ארויף אויף א וועג, וואס מאכט די פיעסע אינטע־
רעסאנט. דערצו דינט איהם זעהר פיל זיין איינגע־
בוירענע פאנטאזיע און פארשטעלונגס קראפט. ער
זעהט וויזיעס, וועלכע שוועבען פאר זיינע אויגען
ווען ער קומט ארויף אויף דער ביהנע און זוכט זיי
מתקן צו זיין, בעת דער אויפפיהרונג פון א פיעסע,
ווען דאס ווערק קאכט זיך ביי איהם אויס, קומט
ארויס אנ'ערשט־קלאסיג, געשמאק מאכל, זיין אינ־
סטינקט פון א קינסטלער ברענגט איהם צו צום
תמצית פון דער פיעסע און דערפאר אזא פערשי־
דענארטיגקייט אין זיין רעזשי — פון רעאליזם צו
סימבאליזם, פון נאטוראליזם צו פוטוריזם.

שווארץ דער דראמאטורג אדער אינסצעני־
זאטאר איז ווידער א בעזונדער פארבענדי קאפי־
טעל. כל זמן די יודישע ביהנע איז געווען א ענג
חדר, מיט דעם געצעהלטען מנין פון 8 אדער 10
פערזאנען אין א פיעסע, האט שווארץ זיך בעדינט
מיט די יודישע אדער וועלטליכע דראמאטורגען,
פון מאמענט אבער וואס די יודישע ביהנע האט גע־
מוזט אננעהמען דעם טעמפא פון דער צייט, פון
פיעסען אין בילדער אנשטאט אקטען, מיט צעהנ־
דליגער ראליסטען און מאסען פערסאנאזשען, איז
די ראהם פון דער נארמאלער דראמע געווארען צו
ענג. עס האט אנגעהויבען צו דאמינירען דער אינ־
סצענירטער ראמאן, וועלכער האט א ברייטערע
קאנווע און צוצווייגטע אקציעס. און דא האט זיך
שווארץ א יוארף געטון צו דער אַרבייט. אויב די
פיעסע, וועלכע ער דארף שפילען, האט מעהר אויי־
סערליכקייט ווי אינערליכקייט, אויב דער טעקסט
פון מחבר ווערט נאר א קליינער טייל פון דער פיע־
סע, און דער עיקר ווערען די טיפען, די סביבה, די
דעקאראציע, די ליכט־עפעקטען, די קאסטיומען און
די פיעסע ווערט פערוואנדעלט אין א ספעקטאקל,
וואו דער צונויפשטעלער און פאראייניגער פון די
אלע ביהנע עלעמענטען האט א גרעסערע השפעה
אויף דער גאנצקייט פון דער זאך ווי דער מחבר
פון די קורצע טעקסטען, טא מוז די זאך איבערגעה־
מען א טעאטראל, א מענש אויסגעקניפט און אויס־
געבונדען מיט דער ביהנע אזוי דאס איז מאריס
שווארץ.

און צו דעם אלעם קומט נאך שווארץ דער
אונטערנעהמער, דער מענש, וואס צינדט אן מיט
זיין ענערגיע די סביבה, וואס שאפט די מיטלען
פאר דער עקזיסטענץ פון זיין טעאטער, וואס קלאַ־
מערט ארום זיך די טרופע און די אמת'ע ליבהאבער
פון בעסערען יודישען טעאטער.

אריסטראגען א מיינונג וועגען מאריס שווארצ'ן
קאן מען נישט ווען מען זעהט איהם בלויז אלס
אקטיאר, אדער בלויז אלס רעזשיסער, אדער נאר
אלס דראמאטורג. מען מוז זעהען איינגאנצען די
אינסטיטוציע מאריס שווארץ.

אלס אזא רעפרעזענטירט זיך איצט מאריס
שווארץ אין אייראפע, האבענדיג ארום זיך די
וויכטיגסטע ארטיסטישע כחות אין זיין יודישען
קונסט־טעאטער און ארויסטרעטענדיג אין זיינע בע־
סטע ביהנע־שאפונגען.

...וויי שטאַנדפּונקטען / פון לעאָ העניג

...ם זענען דאָ אַ סך קאָרעקטע און ליבעראַלע
...ניטער, און אייראָפּעער בכלל, וועלכע זענען, קען
...יאָגען, גאַנץ אויפריכטיגע געגנער פונם היטלער־
...אַנטיסעמיטיזם און נאַציזם בכלל און זענען
...מען וועלכען עס איז באַקאַנט פון דייטשלאַנד,
...י גלויבען, אַז דערמיט וועלען זיי נאָר „די
...שטער מאַכען".

...י גלויבען, אַז מיט זייער אַנטיילנעהמען אין
...רשידענע אָפיציעלע דייטשע ימים־טובים, דע־
...מאָנסטראַציעס און פערשידענע נאַציישע מלוכה־
...פאַרנעהמונגען, שטיצען זיי דערמיט נאָר די מע־
...ן און פרידליכע סאָציאַלע שיכטען אין דייטש־

...ס אין וואָרט: זיי גלויבען דאָס מיט זייער
...אַנטיילנעהמען אין די פערשידענע פון די נאַצים־
...מיטע פאַראַדען און מאַניפעסטאַציעס שטי־
...זיי דערמיט די דערשטיקטע אָפּאָזיציאָנעלע שיכ־
...ין דייטשלאַנד.

...ם זענען דאָך פערהאַן מיליאָנען דייטשע ביר־
...וואָס זיי איז גאָרנישט צום האַרצען היטלערס
...ם פאַר וואָס־זשע זאָלען מיר אויך זיי באַ־
...ען און איזאָלירען?"

... זענען די אַרגומענטען פון אַ סך אויפריכטי־
...ער פונם נאַציזם.

...ערליך נוצען זיך מיט די אַרגומענטען אויך
...פּאָליטישע פריינד פונם היטלעריזם, וועלכע בע־
...ן לעת עתה, צוליב טאַקטישע טעמים, זיי־
...מת'ע רעאַקציאָנערע סימפּאַטיעס און קאָלי־

...נער ווי געזאָגט, זענען דאָ זעהר פיל אויפריכ־
...ליבעראַלע בירגער, וועלכע מיינען און גלוי־
בען, אַז זיי שטיצען נאָר דאָס אָפּאָזיציאָנעלע דייטש־
לאַנד, ווען זיי נעהמען אַנטייל אין די נאַציישע אונ־
טערנעהמונגען.

און זיי פאָהרען אַפילו קיין דייטשלאַנד, רעפערירען
דאָרט, קומען ווירקליך אין קאָנטאַקט מיט די מע־
סיגערע און פערנונפטיגע דייטשע בירגער; און זיי
קומען צוריק און דערציילען, אַז מען האָט זיי גע־
לאָזט דאָרט פריי און אָפען רעדען, און אַז זיי האָ־
בען זיך געטראָפען דאָרט מיט אַ סך פרידליכע קול־
טורעלע דייטשען, וואָס האָבען זיך מיט זיי און מיט
זייער קריטיציזם געפרעהט.

הייסט עס, אַז זיי האָבען דאָך דערמיט געהאָל־
פען די מעסיגערע שיכטען אינם איצטיגען דייטש־
לאַנד — דער אָפּאָזיציע.

איצט לאָמיר זעהן צי די אַרגומענטען זענען
ריכטיגע.

שוין אַ פּאָר יאָהר ווי די מעסיגע און ליבעראַלע
אייראָפּע (פון דער רעאַקציאָנערער איז דאָך אָפגע־
רעדט) טאָלערירט דעם היטלער־רעזשים, זאָגט זיך
אָפּ פון וועלכע עס איז אָפיציעלע באַקאַנטען מיט דער
„פרומער האָפנונג", אַז דערמיט וועלען זיי „ווייכער
מאַכען היטלערס האַרץ" מעסיגער און הומאַניטאַ־
רער מאַכען דעם נאַציזם, און ממילא ביסלעכווייז
הויבען דעם פּרעסטיזש און די דעה פונם מעסיגען
און פרידליכען דייטשטום.

ס'איז שוין אַ פּאָר יאָהר, ווי די פּאָליטיק בנוגע
דעם היטלעריזם האַלט אָן. שוין אַ פּאָר יאָהר פון
זינט די פערשידענע גראַנדיעזע דעמאָנסטראַציעס
און מאַניפעסטאַציעס געגען דעם היטלעריזם (אין
אייראָפּע און אַמעריקע) האָבען זיך אָפּגעשטעלט. די
נאָר די ליבעראַלע געזעלשאַפטליכע שיכטען, האָבען
אָנגעהויבען אַנערקענען און אַנטייל נעהמען אין
אַלע כמעט נאַציישע מלוכה־אונטערנעהמונגען.

נו, האָט עס געהאָלפען: איז דער נאַצי־רעזשים
מענשליכער, פּאָליטישער און עלאַסטישער געוואָרען?

און איז די אָפּאָזיציע אין דייטשלאַנד שטאַרקער
געוואָרען? וואָגען די אָפּאָזיציאָנעלע שיכטען אין
דייטשלאַנד, וועלכע זענען זיכער דאָרט פערהאַן,
איצט מעהר אויפהויבען די קעפּ, ווי מיט אַ פּאָר
יאָהר צוריק?

איז די אָפּאָזיציע אין דייטשלאַנד שטאַרקער גע־
וואָרען אַ דאַנק דער טאָלעראַנטער טאַקטישער און
פּאָליטישער שטיצע, וואָס דער מעסיגער ליבעראַליזם
און פּאַרלאַמענטאַרער קאָנסערוואַטיזם האָט געגעבען
היטלערן?

איך גלויב, אַז נישט נאָר די עלעמענטען, וואָס
ליידען דירעקט און אינדירעקט פונם נאַצי־רעזשים,
נאָר אויך נישט־יודען און פּשוט פּאַציפיסטען און
ראַדיקאַלען, וועלען מוזען אויף דער פראַגע ענטפע־
רען מיט אַ גרויסען ניין.

דער נאַצי־רעזשים איז פאַר די לעצטע פּאָר
יאָהר גאָרנישט געמעסיגט געוואָרען. און די אָפּאָ־
זיציאָנעלע שיכטען אין דייטשלאַנד האָבען גאָרנישט
געוואונען פון דעם טאָלעראַנטען אייראָפּעאישען לי־
בעראַליזם, וועלכע האָט זיי געמיינט צו העלפען מיט
די פערשידענע אָפיציעלע און האַלב־אָפיציעלע
אַנערקענונגען, וואָס זיי האָבען געגעבען דעם נאַצי־
שען רעזשים.

פערקעהרט, דער פּסיכאָלאָגישער עפעקט אויף
די אָפּאָזיציאָנעל־געשטימטע דייטשע שיכטען איז
געווען פערקעהרט צו דעם איינדרוק, וואָס זייערע
פריינד האָבען געוואָלט אויף זיי מאַכען.

זיי האָבען איינגעזעהען, אַז אויך די גרויסע וועלט
די פּאַרלאַמענטאַרע לענדער, און אַ סך ליבעראַל־
געשטימטע אינטעלעקטואַלען און ספּאָרט־לייט,
אַנערקענען זייערע איצטיגע הערשער, האָבען זיי נאָך
טיפער איינגעבויגען זייערע קעפּ און שוויגען נאָך
שווערער און נאָך פינסטערער.

מיט זייער געצווייטער פּרעסע, וועלכע דערציילט
זיי גאָרנישט וואָס דאָרטען טוט זיך, טראַכטען איצט
מסתמא מיליאָנען פרידליכע מיטעלקלאַסען דייטשען:
אונזער רעזשים מוז גאָרנישט זיין געפעהרליך, ווען
אַפילו דער אייראָפּעאישער און אַמעריקאַנער ליבע־
ראַליזם נעהמט אַנטייל אין זיינע שמחות און פּאַראַ־
דען.

און אין סך־הכל קען מען זאָגען, אַז נישט די
דייטשע אָפּאָזיציע האָט געוואונען פון דער טאָלע־
ראַנטער פּאָליטיק בנוגע צו דעם היטלעריזם, נאָר
דער נאַצי־רעזשים גופא.

און אַנ'איבערגעזעטיגטער פון די פערשידענע
אָפיציעלע און האַלב־אָפיציעלע אַנערקענונגען,
ווערט ער אַלץ ביטערער, געפעהרליכער און יד־
רמה'דיגער.

און אַז די ברוטאַלע און נישט פעראַנטוואָרטלי־
כע נאַצי־מאַכט, וועט אַרויספּלאַצען פון זייערע בערג־
געס מיט אַ נאָך פיל שוידערליכערען סאָציאַלען פער־
ברעכען, וועט די אייראָפּעאישע געזעלשאַפטליכע מיי־
נונג, וועלכע האָט זיי ביז איצט מיט גוטע און פרו־
מע כוונות טאָלערירט, נישט קענען זאָגען: „אונזע־
רע הענט האָבען דאָס בלוט נישט פערגאָסען".

טעראַריסטישער אַטענטאַט

אויף צאַר אַלעקסאַנדער דעם דריטען

(זכרונות) ● פון ד"ר ה. זשיטלאָווסקי

...מעלביגען ווינטער, 1886, איז אין פּעטער־
...פאָרגעקומען דער אומגליקליכער אַטענטאַט
...אַלעקסאַנדער דעם דריטען. דעם אַטענטאַט
...ניזירט אַ גרופּע „נאַראָדאָוואָלצען", בראש
...אוליאַנאָוו, דעם עלטערען ברודער פון לענינען.
...די מיטגלידער פון דער גרופּע זענען געשטאַ־
...ניש באָמבעס אין דער פאָרם פון ביכער לעבען
...וסקיעוו־קאַטעדראַלע און געוואַרט אויפן
... זיי אַלע זענען אַרעסטירט געוואָרען נאָך
...ער האָט זיך בעוויזען. און אַ פּאָר שעה
...נאָכן אַטענטאַט, זענען שוין געווען אויסגע־
... אין פּעטערבורג ידיעות וועגען אַרעסט פון
...טעים, וואָס טראַכטען שלעכטס" („זלאָ־או־
...מישלעניקי"), און די זעלבע ידיעות, אין דער
...פון אַ קליינעם צעטעלע, האָבען זיך פערקויפט
...ס און — געדענקט זיך — זענען אויך פריי
...ילט געוואָרען צווישען דער בעפעלקערונג.
...ער אַטענטאַט האָט אויף דער סטודענטישער
...מיט וועלכער איך בין געווען בעקאַנט, נישט
...קיין בעזונדער רושם. ווענינגסטענס, האָט זי
... נישט אַרויסגעוויזען. אַ טיפען מיטלייד מיט
...קרבנות האָט זי זיכער געהאַט. אָבער לויט איהר
... נייעם פּסיכאָלאָגישען איינשטעל, האָט זי
...בעטראַכטען די קרבנות פאַר לכתחילה אונ־
... אַרויסגעוואָרפענע. דער טעראָריסטישער קאַמף
... דער יוגענט שוין געווען אַ לגמרי אָפּ־
... זיך איינגעוועניג אויסגעלעבטע זאַך. איך
... געזאָגט: דער גאַנצער ענין איז פאַר איהר
... אַנ'איינגעוואַקסענע וואונד, וואָס האָט געהאַל־
... פערהיילען זיך. די יוגענט האָט זיך גע־
... פערגעסען דעם עפּיזאָד אַזוי שנעל ווי מעג־
... נישט ווידער פונאַנדערצורייצען די וואונד.
... געווען דער איינדרוק.
... אַנדערש האָבען, נאַטירליך, אויפגענומען
... די וויניגע רעוואָלוציאָנערען און די סימ־
... אָבער אויך אויף זיי האָט ער געווירקט
... שרעקליכען ניעדערדריקענדיגען יזין. אין די נע־
... איז אַלץ אָפּטער אַרויסגעשוואומען די
... צו פערברייטערען די באַזע פון דעם רע־
...נערען קאַמף — אַ געדאַנק, וואָס האָט אונז
...טיגט, ווען איך בין נאָך געווען אין וויטעבסק.
... אין פּעטערבורג, האָבען זיך גענומען דורכ־
... בליקען, אַז די פערברייטערונג פון דער באַ־
... געזוכט ווערען אין דער ליבעראַלער גע־
... דער עיקר, אין די קרייזען, וואָס זענען
... פערבונדען מיט די ליבעראַלע פריצים אין
...„זעמסטוואָס" (די אָרטיגע זעלבסטפערוואַלטונ־
... צוליב אַט דער פערברייטערונג פון דער באַזע
... צוליב דער געווינונג פון דעם געזעלשאַפטליך־
...„ליבעראַל" — האָט געדאַרפט קריטיש
... ווערען אונזער גאַנצער סאָציאַל־רע־
...אָנערער באַגאַזש. אַ ליבעראַלע „קאָנסטי־
... און די ענטוויקלונג פונם קאַפּיטאַליזם אין
... — מיט דעם אויפקום פון אַ קרעפטיגער
... — וואָלט בעדאַרפט ווערען דער איי־
... ציל פונם קאַמף. דער אַגראַר־סאָציאַ־
... פון דער פּאַרטיי, די קאָנסעקווענטע סאָציאַל־
... רעוואָלוציע, וואָס זאָל מאַכען אַ סוף צו
...„הענדלערטום". צו דער עקספּלואַטאַציע פון
... אַרבייט בכלל און בעפרייען די אַרביי־
... מענשהייט, צוליב דעם פרייען בוי פון סאָ־
... אַרבייטער־אַסאָציאַציעס, — אַט דער
... וואָס איז מיר תמיד געווען איינגעבאַקען
... זינט איך בין געוואָרען אַ סאָציאַליסט
... אַלץ האָט בעדאַרפט, אַזוי צו זאָגען, אַרי־
... ווערען אין אַנ'אַרכעאָלאָגישען מוזעי.
... זענען די דאָזיגע בליקען געווען דורך און
... ערווידער. עס האָט זיך מיר אויך נישט גע־
... אַז צוליב דעם אויפבליה פון דער בורזשו־
אַזיע וועט די רעוואָלוציאָנערע יוגענט געהן מקריב
זיין איהר לעבען. אויב דאָס איז דער אומפערמייד־
ליכער גורל פאַר רוסלאַנדס ענטוויקלונג, איז שוין
גלייכער דער וועג פון יענער יוגענט, וואָס איז גע־
וואָרען אומטריי דעם רעוואָלוציאָנערען קאַמף: די
לעגאַל־קולטורעלע טעטיגקייט, דאָס אויסלעבען
זיך אין אַלע פאָרמען פון עסטעטישער שעהנקייט,
אַפילו דאָס פּשוט'ע „פערברענען דאָס לעבען" אין
אַלערליי עקסצעסען.

מיין אייגענער בליק אויף אַט דער נאָהענטסטער
אָנגעווייטאָגסטער אויסגאַבע פון דעם רעוואָלוציאָ־
נערען קאַמף איז געווען, אַז די פערברייטערונג פון
זיין באַזע דאַרף געזוכט ווערען אין צוציהען צו דעם
קאַמף די אונטערדריקטע פעלקער.

דער פּראָצעס פון דער פּוילישער פּאַרטיי „פּראָ־
לעטאַריאַט" האָט בעוויזען, ווי דערפאָלגרייך עס קאָן
ווערען אַ רעוואָלוציאָנערע אָרגאַניזאַציע, ווען זי
ווענדט זיך צו די מאַסען פון דעם אייגענעם פאָלק,
אין דער אייגענער שפּראַך פון דעם פאָלק. אָבער
— פאַרוואָס אַנערקענען מיר נאָר די פּוילען? דער־
קלאַמירען מיר דען נישט אין אונזערע לידער: „סטאָ־
ניעט פּאָלשאַ, קאַזאַקי, זאַביטאַי יעווריעי"? (ס'־
קרעכצט פּוילען, קאַזאַקען, דער דערשלאָגענער יוד")?
וואָס טוען מיר, כדי צו געווינען די „קאַזאַקישע"
(קליין־רוסישע) און יודישע יוגענט? און פאַרוואָס
נאָר די „קאַזאַקישע"? עס זענען נאָך דאָ אי די
ווייס־רוסען, אי די טאָטערען און די קאַווקאַזישע פעל־
קער און נאָך און נאָך. זייערע קינדער
געהען שוין אַריין אין די רוסישע גימנאַזיעס און
אוניווערזיטעטען. נאַראָדאָוואָלישע קרייזלעך פון
אונטערדריקטע פעלקערשאַפטען, וואָס זאָלען אַר־
בייטען אין זייערע אייגענע שפּראַכען, מיטן אויס־
בליק אויף זייער אייגענער נאַציאָנאַלער בעפרייאונג,
אָנגעפיהרט פון איניציאַטיוו־גרופּען, אָרגאַניזירטע
אין די אוניווערזיטעטען, וואָלטען אַ היבש ביסעל
געהאָלפען אין דער אַרבייט פון „אויסברייטערען די
באַזע".

מערקווירדיג, אַז אין די געשפּרעכען וועגען אַט
דעם ענין מיט די נאַראָדאָוואָליש־געשטימטע מענ־
שען איז קיינמאָל נישט אַרויסגעבראַכט געוואָרען
ערנסטליך דער געדאַנק וועגען אויסברייטערען די
פּראָפּאַגאַנדע פאַר דעם רעוואָלוציאָנערען קאַמף
בכלל און דעם טעראָריסטישען בפרט אויף די קריי־
זען פון דער שטאָטישער אַרבייטערשאַפט. און ווען
אַזאַ געדאַנק פלעגט צופעליג אַרויסקומען, פלעגט
ער תיכף, אַזוי צו זאָגען, אַראָפּגענומען ווערען פון
„סדר היום".

מיר געדענקט זיך אַזאַ עפּיזאָד. טאַקע אַ פּאָר
טעג נאָך דעם אַטענטאַט פון דער אוליאַנאָוו־גרופּע
האָב איך פערבראַכט אַנ'אָוונט ביי גריניעוויצקין.
מסתמא אין צוזאַמענהאַנג מיט אַזאַ מין געשפּרעך,
האָט ער דערציילט וועגען זייער אַ קליינער באַ־
געגעניש מיט אַ שטאָטישען אַרבייטער.

אין דעם טאָג פון דעם אַטענטאַט, ווען די אָפּי־
ציעלע מודעות וועגען די אַרעסטען זענען שוין גע־
גאַנגען פון האַנט צו האַנט, איז ער געפאָהרען פון
שטאָט צו זיך אַהיים; געפאָהרען, ווי געוועהנליך,
אויף דער פערד־באַהן, אויף דעם וואָלוועלערן „אוי־
בען". וואָס פאַר דעם „פּשוט'ן המון" און דעם
אָרימען סטודענט. אַ שכן זיינער אויף דער האַרטער
באַנק האָט איהם נישט גאָר העפליך אונטערגעטראָ־
גען אונטער דער נאָז דאָס געדרוקטע פּאַפּירעל מיט
דער מודעה.

— וואָט, סקוביענט, טשיטאַי! נאַקאַם, פּאַניו־
כאַי — טשעם פּאַכניעט! (נאַ, סטודענט, לייען!
נעהם אָקאָרשט, טו אַ שמעק דעם ריח).

גריניעוויצקי, וועמען יעדער איינער האָט, נאָך
זיין אַלטען, „ניהיליסטישען" הילוך — די לאַנגע
האָר, דער ברייטער הוט, דער גראָבער שטעקען, די
ברילען, — געקאָנט דערקענען פאַר אַ סטודענט,
האָט גענומען דאָס פּאַפּירעל, איבערגעלייענט, צוגע־
טראָגען צו דער נאָז, אַ שמעק געטון און קאַלטבלו־
טיג געענטפערט:

— טשטאָ־זש, וויסיעליצעי פּאַכניעט! (וואָס איז
דאָ צו פרעגען — מיט אַ תליה שמעקט דאָס!).

— טאָרטאָ! (אַט אַזוי רעד!) — האָט מיט
שמאָלץ און טריאומף געענטפערט דער שכן.

— וואָס איז דאָס געווען פאַר אַ סוביעקט? —
האָב איך געפרעגט גריניעוויצקין.

— גאַנץ זיכער אַ „מאַסטערעוואָי" (אַ פּועל ביי
אַ בעל־מלאכה; אַזוי האָט מען נאָך דעמאָלט גערו־
פען אַפילו דעם פאַבריק־אַרבייטער).

איך דערצייל דעם עפּיזאָד, ווייל ער וואַרפט
אַ שאַרפע בעלייכטונג אויף דער דעמאָלטיגער שטע־
לונג פון די פּעטערבורגער אַרבייטער צו דעם רע־
וואָלוציאָנערען קאַמף און צו די „סטודענטען",
וועלכע האָבען איהם געפיהרט. דאָס דערקלערט
אויך, ווי וויניג האָפענונגען די דעמאָלטיגע נאַראָ־
דאָוואָלישע רעוואָלוציאָנערען האָבען געקאָנט פער־
בינדען מיט דעם רוסישען אַרבייטער־קלאַס.

פונקט ווי די פּויערים אין דאָרף זענען נאָך דע־
מאָלט געווען גרייט צו פערדריהען דעם „פּראָפּאַ־
גאַנדיסט" די הענט אהינטערן רוקען און אָוועקפיה־
רען איהם צום „סטאַנאָוואָי" (דעם פערטרעטער פון
דער רעגירונגס־מאַכט אויפן לאַנד) — אויף אַנ'־
ענליכען אופן וואָלט זיך מיט איהם בעגאַנגען דער
שטאָטישער אַרבייטער. דער עיקר — דער גרויס־
רוסישער.

געוויס האָבען שוין אין פּעטערבורג געמוזט זיין
איינצעלנע רעוואָלוציאָנערען, וועלכע האָבען זיך סימ־
פּאַטיש צוגעהערט צו פּלעכאַנאָווס סאָציאַל־דעמאָ־
קראַטישער פּראָפּאַגאַנדע, וועלכע האָט זיך געטראָ־
גען פון אויסלאַנד. אין די רעוואָלוציאָנערע קרייזען
זענען זיי אָבער נאָך נישט געווען ניכר. איך אַליין
האָב געהאַט אַ רעקאָמענדאַציע צו איינעם (אָדער
צו איינער) אַ דיזענגאָף. וואָס האָט געהערט צו אַט
דער ריכטונג. גריניעוויצקי האָט מיך געדאַרפט צו־
נויפפיהרען מיט איהם (אָדער מיט איהר). איך גע־
דענק אָבער נישט, פאַרוואָס דאָס האָט זיך נישט
„אויסגעטאַנצט": צי ווייל ער האָט שוין נישט גע־
וואוסט איהר אַדרעס, צי ווייל ער האָט נישט גע־
וואָלט פיהרען „די יוגענט" צו דער „סאָציאַל־דע־
מאָקראַטיע", צי ווייל איך אַליין האָב פערלוירען יע־
דען חשק צוזאַמענצוטרעפען זיך מיט מענשען פון אַט
דעם געדאַנקען־גאַנג.

דער אמת איז, אַז וואָס מעהר איך האָב גע־
טראַכט וועגען אַט דעם בעשטרעבען, איבערצוטראָ־
גען אויף רוסלאַנד די אויסזיכטען און מעטאָדען פון
דעם סאָציאַליסטישען קאַמף אין אויסלאַנד — אַלץ
מעהר איז ער מיר אויסגעקומען משוגע'דיג־ווילד.
אַנקוועלען דערפון, וואָס דער קאַפּיטאַליזם ענטוויי־
קעלט זיך, וואָס ער רואינירט די פּויערשאַפט, וואָס
ער טרייבט איהר יוגענט אין די שטאָטישע פאַב־
ריקען, וואו זיי ווערען, לויט דעם אַנאַליז אין קאַרל
מאַרקסעס „קאַפּיטאַל", נישט נאָר עקאָנאָמיש אויס־
געזויגען ביז צום לעצטען טראָפּען בלוט, נאָר אויך
אינטעלעקטועל און מאָראַליש אַרויסגעשטופּט אין
דעם טיפסטען זומפּ, — דאָס, האָב איך געדענקט,
קאָנען נאָר אַזוינע מענשען, וועלכע זענען אָדער נישט
בעקאַנט מיט דעם ווירקליכען לעבען, אָדער פּועל'ן
ביי זיך צו מיסטערען דאָס לעבען דורך אַ געוויסער
רעוואָלוציאָנערער פאָרמולע.

גאַנץ ווייט בין איך אָבער אויך געווען פון יע־
נער „פאָלקסטימלערישער" אידעאַלאָגיע, וואָס האָט
געזעהן אין דעם רוסישען פּויער די „כלילת יופי"
פון אַלע מענשליכע טענדענצען, — אַנ'אידעאַלאָגיע,
וואָס האָט גענומען ווידער לעבעדיג ווערען אין יע־
נער „פאָלקסטימלערישקייט" („נאַראָדניטשעס־
טוואָ"), וואָס איהר פערטרעטער איז געווען דער
שאַוויניסטיש־דענקענדיגער יוזאָוו, וועמען איך
האָב שוין דערמאָהנט אין איינעם פון מיינע פרי־
הערדיגע אַרטיקלען. די פערגעטערונג פון דעם דאָרף
און פון דעם רוסישען פּויער איז בכלל געווען פרעמד
דעם נאַראָדאָוואָלישען איינשטעל. דער סאָציאַליס־
טישער קאַמף, האָב איך געגלויבט, וועט און מוז
זיך אָפּשפּילען ווי ביז איצטער, אין די שטעט און
שטעטלעך. געפיהרט וועט ער ווערען, ווי ביז איצ־
טער, פון דער אידעאַליסטישער, צו קרבנות גרייטער
יוגענט, וואָס וועט צוציהען צו זיך די שטאָטישע
אַרימקייט: בפירוש — נישט דעם פּראָלעטאַריאַט,
וואָס פּעדלירט אַלץ מעהר און מעהר זיין מענשלי־
כען מהות, אין די אונמענשליכע בעדינגונגען פון
זיין אַרבייט און פון זיין לעבען.

די סאָציאַליסטישע אינטעליגענציע, פערשטאַרקט
דורך אַ ברייטער באַזע אין די שטעט פון דער פּראָ־
ווינץ, פערשטאַרקט דורך אידעאַלען פון דער נאַציאָ־
נאַלער בעפרייאונג פון די אונטערדריקטע פעלקער,—
אַט דאָס, האָט זיך מיר דעמאָלט געדוכט, איז דער
איינציגער וועג, אויף וועלכען די סאָציאַליסטישע
פּראָפּאַגאַנדע דאַרף אַרויף.

אַט די אַבסאָלוט נעגאַטיווע שטעלונג צו דעם
מהות פון דעם רוסישען פּראָלעטאַריאַט האָט זיך
שפּעטער ביי מיר היבש איבערגעביטען.

אָבער דעמאָלט איז ביי מיר נישט געווען קיין
ספק, אַז אויב אין רוסלאַנד זאָל זיך אָנהייבען אַ
מין נייע בעוועגונג, „אין פאָלק אַריין", נאָר אַנשטאָט
צום פּויערישען פאָלק, זאָל מען געהן צו דער פאַב־
ריק־אַרבייטערשאַפט, וועט זיך אויך אַט די בע־
וועגונג מוזען פערענדיגען מיט דעמזעלביגען רעזול־
טאַט, צו וועלכען עס איז געקומען דאָס אַלטע „געהן
אין פאָלק אַריין" פון די זיבעציגער יאָהרען. דער
פּראָלעטאַריאַט וועט בעגעגענען דעם רעוואָלוציאָ־
נערען סאָציאַליסט מיט דעם „נאַקאַם, פּאַניוכאַי,
טשעם פּאַכניעט" (נעהם, אָקאָרשט, טו אַ שמעק
דעם ריח).... און דער ריח־ניחוח פון דעם „נאַקאַם,
פּאַניוכאַי" וועט ווידער אַרויפטרייבען די בעוועגונג
אויף דעם נאַראָדאָוואָלישען וועג, נאָר אויף אַ בריי־
טערען און אַ [illegible].

דער אַטענטאַט פון דער אוליאַנאָוו־גרופּע, וואָס
האָט זיך אַזוי בעלייטיגענדיג מיאוס אָפּגעשפּילט און
האָט אָנגעוואָרפען נייע וואָלקענס מרה־שחורה אויף
דער געזעלשאַפט בכלל און אויף די רעוואָלוציאָנערע
קרייזען בפרט, האָט אויף מיין יונגען רעוואָלוציאָ־
נאַריזם. וואָס האָט נאָך איינגענטליך נישט געהאַט
אויסצושטעהן קיין שווערע פערזענליכע נסיונות,
— געהאַט אַ גאַנץ אַנדער ווירקונג: נאָך קיינמאָל בין
איך נישט געווען אַזוי זיכער אין דער ריכטיגקייט
פון דעם נאַראָדאָוואָלישען וועג און אין דער גרויסער
ליכטיגער צוקונפט, וואָס איז אָנגעגרייט פאַר דער
פּאַרטיי, ווי גראָד אין יענער צייט.

פערדאַרט און פערטרוקענט

איז דאס יודישע לעבען אין לאנדאן

פון ל. מלאד

איך בין די וואָך געווען אויף אַ פאַרלעזונג אין איינעם פון די שענסטע זאַלען אין לאָנדאָן, גערעדט האָט איינער פון די בעדייטענדיגסטע דייטש יודישע שריפטשטעלער, זיין נאָמען איז איצט אויף די ליפען פון הונדערטער טויזענדער מענשען איבער אַלע טיילען פון דער וועלט, יודען און נישט־יודען, ראַדיקאַלען און רעכטע, ווייל מיט דעם נאָמען פון דעם שריפטשטעלער איז פערבונדען דער טראַגישער גורל פון אַלע דייטשע קינסטלער יודען און נישט־יודען. וואו ער קומט, דער דאָזיגער שריפטשטעלער, ווערט ער אַרומגענומען מיט חשיבות און דרך ארץ. אין אַ סך שטעט קומט אַוש צו צוזאַמענגעלויפען. די מאַסע שטופט זיך, ווייל אַריינגיין אין זאַל, הערען וואָס האָט ער, דער גרויסער שריפטשטעלער, אפשר דער גרעסטער פון אונזער דור, און וואָס ריכט אָפּ גלות, צו זאָגען וועגען דער געשאַפענער סיטואַציע.

אַ יודישער פעראיין האָט זיך מקדים געווען, איידער די „גוים כאַפּען אויס“ וועט מען דעריוייל, פאַר די אייגענע מיטגלידער פעראַנשטאַלטען אַ רעפעראַט, מען איז געווען זיכער, אַז די מיטגלידער פון יענעם פעראיין, וואָס שטיצט יודישע קונסט, אויף לאַטייניש אותיות, וועלען דער פערוואַלטונג אייביג דאַנקבאַר זיין פאַר דעם נחת רוח, זיי וועלען זיכער, ביי די קומענדיגע וואַלען וויסען מיט וואָס אָפּצודאַנקען דעם פרעזידענט פון יענעם פעראיין פאַר דעם צוגעטיילטען פערגעניגען.

דער סעקרעטאַר האָט געטון דאָס זייניגע, אָפּגעדרוקט פייגע, אויף פערגאַמענט־פאַפּיר איינלאַדונגס־קאַרטען, און ווייל דער נאָמען פון דעם רעדנער איז אַזוי גוט בעקאַנט אין דער וועלט, האָט מען קיין סך טיטולען נישט אָנגעשריבען. דער נאָמען אַליין איז דער בעסטער טיטול... די דאָזיגע איינלאַדונגען זענען פונאַנדערגעשיקט געוואָרען אי צו מיטגלידער אי צו סתם פראָמינענטע יודישע פערזענליכקייטען, און מיט׳ן אויסנאַהם — צו עטליכע נישט־יודישע פערזאָנען פון דער שרייבער־ און קינסטלער־וועלט.

מעלדונגען אין די יודישע צייטונגען מיט לאַטייניש אותיות, מען האָט איבערהויפּט נישט געוואָלט מאַכען קיין טומעל און אַנאָנסירען אין דער נישט־יודישער פרעסע, מען האָט מורא געהאַט טאָמער קומט אַ פרעמדער, אַ נישט־יודישער עולם, די אייגענע מיטגלידער וועלען נישט האָבען וואו צו זיצען, וואו צו שטיין, האָט מען דעריבער די גאַנצע אונטערנעהמונג געגעבען אַן אינטימען, פאַמיליארען כאַראַקטער.

צו דער בעשטימטער שעה (מען דאַרף אָנהאָגען פינקטליך ווי ביי די גוים) דער פרעזידענט, דער סעקרעטאַר, צוויי פערוואַלטונגס־מיטגלידער זענען שוין דאָ. און גראָד לויפען די זייגער־ווייזער שנעל. עס איז שוין פופצעהן מינוט נאָך דער צייט.

אָט, האָנקען גאָט עס בעווייזט זיך עמיץ. יאָ, איין פעראַן, אַ חשוב׳ער מיטגליד. יאָ, ווען דער פעראיין מאַכט אַ טי־פערוויילונג קומט ער אַן־אויסטאָפּוצטער. איצטער איז ער אפילו נישט ראַזירט.... דער סעקרעטאַר דערמאַהנט זיך, אַז ווען דער פעראיין מאַכט אַמאָל אַ קאָרטען־פערוויילונג קומט ער, אָט דער דאָזיגער געעהרטער מיטגליד מיט זיין פרוי, מיט זיין אומפּעהריראַטע און מיט זיין אויסגעצויגענע טאָכטער.... דעמאָלט איז ער עפּעס גאָר איינגעפּעלענט.הייגט, ווי ער וואָלט געקומען עמיצען אַ טובה טון. ער איז געקומען צו דער לעקציע!...

נאָר אָט זענען שוין נאָך עטליכע „ליטע“ אַליין, אָהן די „ווייבער“. עס איז שוין דריי־פירטעל נאָך דער אַנאָנסירטער שעה. דער הויכער גאַסט זיצט אין האָטעל ער איז אַ „דייטש“ און איז געוואוינט צו פינקטליכקייט.... דאָ זענען נאָך אפילו קיין צוועלף „מעמבערס“ (מיטגלידער) נישט פערהאַן. די צוויי דריי, וואָס זיצען אין דער זייט זענען בכלל פרעמדע, אפשר גוים, זיי רעדען שטיל, ווי עס וואָלט אַ פרמנן דאָ געלעגען אין גרויסען אויסגעפּוצטען זאַל מיט די ווייכע בעקוועמע פאָטעלען. עס איז אויך גאַנץ וואַרים אין זאַל. גוט, טעהויצט, נאָר עס שפּאַנט אַרום אַ קעלט צווישען די שורות שטוהלען און אייבער דער פרייטער טריפּונע שפּרייט זיך עפּעס אַ ווינטערנער לץ, דער דאָזיגער לץ טונקט אין זייגע לאַנגע פינגער אין דער קרישטאַל גאַרפין מיט וואַסער און קלינגט אָן מיט זיינע קנאָכיגע פינגער אין גלאָז......

אָט, עס קומט נאָך אייגער, נאָך אייגער... גאָט צו האַנקען עס זענען שוין דאָ גאַנצע צוואַנציג מענשען. מען גייט נאָך! עס בילדעט זיך אַ רעדעל ביים אַריינגאַנג. יאָ, אַ דאַמע איז שוין אויך דאָ. עס ווערט שוין כאָטש נישט זיין אַזוי נדוי... דער רעדנער, אלס דייטש, וועט נאַטירליך אדרעסירען ביים אנפאנג פון זיין רעדע „מיינע דאַמען אונד הערען“, זאָל מען כאָטש נישט שמייכלען. יאָ, אַזוויטס האָט שוין גערטראָפען.... נאָר אָט, מיט אַמאָל האָט זיך אויסגעלאָזט מעהר גייט מען נישט ווי אַלע וואָלטען זיך אָפּגעטרעטען. די פערוואַלטונג שפּעקולירט אויף אַסטראָנאָמיע :

— אפשר דער וועטער אָזא. נויטעט. ביין, גראָד איז ליטר און מילד, וואַאשע־רען די דאָטע איז נישט קיין פאַסענדע... עס איז אָבער פאַר די צייט.

נאָר — מען מוז ברענגען דעם גאַסט, פון אָפּרופען די פּאַרלעזונג איז קיין אַזוי וועלען כאָטש די קנאַפּע דרייסיג מענסען, אַז עס איז געווען אַ חורבה. ווערט די גאַנצע שטאָט, די גאַנצע וועלט לייענען אין די צייטונגען. צוליב דעם מען אויך נישט איבערטראָגען די לעקציע געם פערוואַלטונגס זיצונגס זאָל. פערנעהמט זיך אוודאי פון דעם, וואָס דער נישט גענוג פאָפּולער ביים היגען עולם... נער איז געקומען. בעת ער האָט דערזען ווי איינזאַמע מצבות אויף אַנ׳אַלט עולם, דאָ און דאָרט צו צוויי דריי, ציין פערפרוירען געוואָרען אין מויל. ער דאָס איבערגעטראָגען אויף זיין דייטש איז דיסציפּלינירט. הגם די וואָרט פון פאָרזיצער איז אויך אַ האָט אָבער דער רעפערעאַט גוּפא רען פון זיין וועגט. אַ דייטש אין דאָס וואָס ער האָט געהאַט צו אייגם געזאָגט, צי פאַר אַ גרויסען, נעם עולם.

נאָר בשעת מעשה בין איך געקוקט אויפן „פּובליק“ ווי אויפן האָב נישט געקענט נאָכפאָלגען דעם פון גרויסען שריפטשטעלער מיינע קען האָבען געבוואַליעט אין מיר. שטעלט פראַגען און געוואָלט מאַכען לאָנדאָן האָט אַ צוויי־מאָל הונדערט אַלזאַ, לאָנדאָן האָט אַזוי פיל ווי צוויי שע, וואָס פאַר אַ פעהנליך!

וואָס פאַר אַ פעהנליך מיט אַ שטאָט אין פוילען. וואָס פאַר אַ פערגליי

(ווייטער זעה 20־טע זייט)

פיר זענען זיי געזעסען!...

אדער: סענאַטאר ראסטוואראווסקיס ביטערער חלום

פון י. אַבערזשאַנעק

נאָך זיין „רוהמפולער“ סענאַט־רעדע, זיצט דער סענאַטאָר ראַסטוואַראָווסקי אין זיין צימער אַ צופרידענער, אַלע צייטונגען זענען פול מיט איהם. ער איז איצט דער „העלד פון טאָג“. האָט געזאָגט דאָס וואָס אַנדערע האָבען שוין לאַנג געהאַט אויף די ליפען. אין קיין אַנטיסעמיטיזם קאָן מען איהם חלילה נישט חושד זיין, ער האָט דאָך נישט געהייסען די 3 מיליאָן יודען אין פוילען אַריינוואַרפען אין דער ווייסעל אַריין. פערקעהרט: מ׳מוז זאָרגען פאַר אונזערע יודען. זיי זאָלען בעקומען סערטיפיקאַטען קיין ארץ־ישראל, און אַז פוילען וועט זיין יודען־ריין, וועט דאָס פוילישע פאָלק אויפגעראַכט ווערען ובא לפוילען גואל ונאמר אמן!..

זיצט אונזער טייערער „פשיאַטשעל“, סענאַטאָר ראַסטוואַראָווסקי פערטיפט אין דעם פאַק צייטונגען, קוועלט אָפּ פון זיין גרויסען סוקצעס אין סענאַט, טראַכט, ווי אַזוי דאָס פאָלק וועט איהם — איבער הונדערט יאָהר — שטעלען אַ „פאָמניק“ פאַר זיינע פערדינסטען פאַרן פאָטערלאַנד, ווי אַזוי ער וועט אַריין אין דער געשיכטע פון דעם בעפרייטען פוילען. די פאַנטאַזיע אַרבייט, ער זעהט שוין זיין פלאַן פערווירקליכט, און פלוצים.... פלוצים.... אַ גאַסט. סענאַטאָר פירשט ראַדזיוויל איז צו איהם געקומען אַ בלאַסער, אַנ׳אויפגערעגטער, פון אויפרעגונג קאָן ער קיין וואָרט נישט אויסרעדען.

— פירשט! קאָלעגע! וואָס איז עס מיט אייך געשעהען? וואָס זענט־איהר אַזוי דענערווירט?

— וואָס? איהר ווייסט גאָרנישט? איהר ווייסט גאָרנישט פון דעם אומגליק? — האָט ראַדזיוויל אויסגעשטעלט אַ פאַר דערשראָקענע אויגען. — איהר ווייסט גאָרנישט וואָס ס׳טוט זיך? איהר ווייסט גאָרנישט, וואָס די יודען האָבען אונז אָפּגעטון?

— וואָס? וואָס איז געשעהען?

— זיי געהען דאָך אַלע אַרויס פון פוילען! אָרים און רייך, גרויס און קליין. אַלע, אַלע, פערלאָזען זיי פוילען. פּונקט ווי אין פרעה׳ס צייטען.... גיט אַ קוק, קאָלעגע ראַסטוואַראָווסקי, אין דער גאַס אַריין, אַלע גאַסען זענען פול.

— וואָס רעדט איהר, קאָלעגע ראַדזשיוויל? זיי מאַכען נישט קיין שפּאַס? אויב זיי געהען טאַקע איז אַנ׳ערנסט איז ביטער.

— ביטער זאָגט איהר? אַנ׳אומגליק! וואָס וועלען מיר טון אָהן די יודען?

פלוצים עס פאַלט אַריין אַ דריטער גאַסט.

— ווער איז דאָרט?

— איך דעפּוטאַט יעדינאַק, וואָס זאָגט איהר נישט צו די זשידעס, האַ? זיי מיינען, אַז מ׳קאָגט: „זשידזשי דאָ פאַלעסטיני“, מיינט מען טאַקע, זיי זאָלען פאָהרען? וואָס וועלען מיר, אַנטיסעמיטען טון אָהן די יודען? פאַנאָוויע, מ׳מוז שוין עפּעס טון, מ׳טאָר די זשידעס נישט אַרויסלאָזען, וואָרום אָהן זיי וועט זיין פאַסקודנע.

ס׳קלינגט דער טעלעפאָן.

— האַלאָ! ווער רעדט?

— דער רעדאַקטאָר פון „גאַזעטאַ וואַרשאַווסקאַ“

— פראָשען.

— פאַנאָוויע, איהר ווייסט, וואָס ס׳טוט זיך?

— יאָ, מיר ווייסען.

— נו, ?

— וואָס נו ?

— איהר קלערט גאָרנישט צו טון ?

— וואָס קאָן מען טון?

— נישט אַרויסלאָזען!... איינהאַלטען... פּרובען רעדען... איבערצייגען.... אַז... אַז... איך ווייס... געמיינט אויף אַ געלעכטער... עפּעס מוז מען דאָך טון! איהר זייט מיט פערלעגטע הענט, ווען די געפאַהר איז אַזוי גרויס! טאָמער לאָזט מען אַרויס די יודען, וועל איך מיך מיט מיין גאַנצער רעדאַקציע מוזען וואַרפען אין דער ווייסעל אַריין. אָדער.... אָדער.... מי וועלען מיט זיי מיטגעהען....

אַ צווייטער טעלעפאָן.

— האַלאָ! ווער עדט ?

— דער עדאַקטאָר פון „חושיעמניק נאַראָדאָווי“.... ס׳איז... טאַקע אמת ?

— ליידער איז עס אַנ׳אמת. די יודען פערלאָזען אונז.

— נו, וואָס טוט מען איצט? וואָס וועל איך טון מיט מיינע ליגאַטיפּען? מיט דער ראַמאַציעמאַשין? — מיר זענען דאָך שוין באַנקראָט! פאַנאַוויע דערבאַרעמט אייך, אפשר לאָזט זיך נאָך עפּעס טון, מ׳זאָל די „פּשעקלענטע זשידעס“ קאָנען צוגעהמען מיט גוטען.

— האַלאָ! ווער רעדט ?

— דער „אָרענטאַוניק“. וואָס.... וואָס הערט זיך ? זיי גייען טאַקע?

— ניין, זיי גייען נישט — זיי פליהען !

— איז דאָך ביטער !

— אַלץ הייסט ביטער — ס׳איז פאַסקודנע.

— פאַניע סענאַטאָזשע, איהר דאַרפט עפּעס טון. איהר האָט פערקאָכט די קאַשע...

— איך? איך גאָר? וועניג האָט איהר געבילט אויף יודען.

— אונז, די „אָרענטאַווניק“־ליט, האָבען די יודען נישט גענומען ערנסט. די זשידעס ווייסען מיט וואָס מיר ענדעקעס שמעקען.... אַז דער אַנטיסעמיטיזם איז ביי אונז נאָר אַ מיטעל צום ציל.... דערשראָקען האָבען זיי זיך פאַר אייך, פאַר אייער „יודען פריינדליכען“ אַריסטאַרקיזם אין סענאַט. איהר האָט געשריגען „זשידזשי דאָ פאַלעסטיני“ — נו, פאָלגען זיי אייך און זיי געהען טאַקע?

דער דינער מעלדעט:

— פאַניע סענאַטאָזשע, אַ פרוי וויל מיט אייך רעדען.

— אַ פרוי? פראָשען.

— אַהאַ, ווייטאַמי, קאָלעזשאַנקאַ פריסטעראָוואַ, פראָשימי !

— פאַנאָוויע, וואָס זיצט איהר? דריי־פירטעל פון די יודען זענען שוין אויף דער צווייטער זייט ראַנאַטקע, אפשר וועט מען איין פערטעל קענען פערהאַלטען ?

— מאַדאַם, איהר זענט שולדיג! ווען נישט איהר....

— איך? פאַרוואָס איך?

— איהר, מיט אייערע אָקסען. איהר האָט אָפּגעשאָכטען די „גאַזעטאַ וואַרשאַווסקאַ“. איהר האָט געקריגעלט דעם „רזשיעטניק נאַראָדאָווי“, איהר האָט אָפּגעקוילעט און „בעטווייבט“ דעם „אָרענטאַווניק“ — טען. מיר האָבען פערשידענע סעקציעס. אַ סעקציע

קיין תחית המתים וועלען זיי שוין נישט אויפשטעהען, אַזוי לאַנג ווי ווייבער האָבען זיך נישט געמישט אין דער פּאָליטיק, איז געווען גוט און פיין.

— „טאַס, טאַק“ — האָט מסכים געווען ראַדזשיוויל — ס׳איז אמת, ווי זאָגט אַ ווערטעל: „טאַם גדזשע באַבאַ ושאַנדזשי—טאַם דיאַבעל בלאַנדזשי“..

זיצען זיי, די פיר „פּאָליטיקער“: ראַסטוואַראָווסקי, ראַדזשיוויל, יעדינאַק און די מאַדאַם פריסטאַראָוואַ און טראַכטען, וואָס טוט מען? ווי אַזוי האַלט מען איין דעם יודישען שטראָם פון פוילען?

אין מיטען דערינען ווי זיי זיצען און ברעכען זיך די קעפּ, מעלדעט דער דינער:

— פאַנאָוויע, אַ דעלעגאַציע איז געקומען.

— אַ דעלעגאַציע ? אפשר אַ יודישע? אַלע לאָזען זיי זיך צו דער טיר מקבל־פנים זיין די יודישע דעלעגאַציע.

ס׳עפענט זיך די טיר און עס קומט אַריין אַ דעלעגאַציע — פון ענדעקישע סטודענטען. איינער פון זיי, ווענדעט זיך אין נאָמען פון דער אַקאַדעמישער ענדעקישער יוגענד:

— צי ווייסט איהר, אַז די יודישע אַקאַדעמיקער פערלאָזען אונזערע הויכשולען? ווייסט איהר, און וואָס פאַר אַ לאַגע מיר, ענדעקישע סטודענטען געפינען זיך? גיט איהר זיך אָפּ אַ דין־וחשבון דערפון?

— וואָס הייסט? איהר האָט דאָך „געוואַלטשעט“ דערפאַר, אַז די הויכשולען זאָלען ווערען יודען־ריין ?

— מיר האָבען „געוואַלטשעט“ און מיר ווילען ווייטער „וואַלטשען“. דערפאַר פאָדערען מיר טאַקע, נישט אַרויסצולאָזען די זשידעס, כדי מיר זאָלען האָבען מיט וועמען צו „וואַלטשען“... מיר זענען פּאַטריאָטען און צו וועמען וועלען מיר איצט קענען אויסגיסען אונזערע „פּאַטריאָטישע געפיהלען“, אויב נישט צו די קעפּ פון די יודישע סטודענטען?! וואָס וועלען מיר איצט טון מיט אונזערע גומענע פּאַלקעס ?

— פאַנאָוויע, איהר זענט אַליין שולדיג — האָט געענטפערט דער דעפּ. יעדינאַק.

— מיר? מיט וואָס? ?

— איהר האָט די יודישע סטודענטען „געעפענט די קעפּ“, זענען זיי קלוגער געוואָרען, און האָבען מיט אייך געשלאָגען כפּרות.

די סטודענטען זענען אַוועק, ס׳קומט אָן אַ צווייטע דעלעגאַציע.

— ווער זענט איהר?

— אַרבייטסלאָזע.

— פון וואָס פאַר אַ בראַנזשע?

— פון דער יודען־בראַנזשע!

— וואָס הייסט דאָס יודען־בראַנזשע?

— מיר האָבען ביז איצט געלעבט פון יודען.

— למשל?

דאָ האָט זיך אַוועקגעשטעלט אַ דעלעגאַט און געגעבען לשון:

— פאַנאָוויע, מיר זענען פּאָבליט, ספּעציאַליסטען. מיר האָבען פערשידענע סעקציעס. אַ סעקציע אַגיטאַטאָרען, וואָס ווייסען ווי אַזוי צו ... מאַסען, זיי זאָלען „אויסגיסען דעם פאָלק...

אַ צווייטע סעקציע „טעכנישע איס... ווי: שויבען־האַקערס, זאַלץ־זויערע־... שפּאַלטערס, פעטאַרדע־וואַרפערס און אַנדערע... ציאַליסטען אין דער „יודען־בראַנזשע“.

ביז איצט האָבען מיר פון דער „טראַ... מאַכט אַ לעבען און זייט איהר, פאַנאָווע... גענומען רייטען אויף אונזער פערדעל, ... בעגראָבען ס׳„פאַך“. צוליב אייך, זענען... געבליבען אַרבייטסלאָז, צו וואָס זאָלען... איצט נעהמען ?

דער טעלעפאָן הוהט נישט. פון׳ אַלע... באַהרידט מען :

— פאַניע סענאַטאָזשע וואָס הערט ...

— פאַניע סענאַטאָזשע, טוט עפּעס!

— פאַניע סענאַטאָזשע, איהר זענט ...

איין דעלעגאַציע געהט אַרויס און ... דעלעגאַציע קומט אָן. ס׳טוט זיך חושך...

די פיר „קעפּ“ קענען זיך קיין עצה נ... ראַסטוואַראָווסקי שרייט:

— איהר קאָלעגע ראַדזשיוויל זענט ...

ראַדזשיוויל שרייט:

— נישט אמת, זי, די מאַדאַם פריסטא... שולדיג, ווען נישט זי, מיט איהרע אָקסען... די יודען נישט אַנטלאָפען.

די פריסטעראָוואַ שרייט:

— וואָס געווען איז געווען. איצט ... צרה איז נישט קיין צייט פון אָפּרעכנ... מוז שוין עפּעס טון. מ׳מוז אינטערווע... ניסטער. מאַדאַם פריסטאַר געהט צו צום ...

— האַלאָ ! פאַניע מיניסטזשע, מ׳האָ... טען די שיפען.

— זיי פאָהרען נישט מיט קיין שיפ...

— טאָ, דאַרף מען פערהאַלטען די ...

— פּשעפּראַשאַם, זיי פאָהרען נישט ... פאַהרען.

— נאָר מיט וואָס ?

— זיי געהען צו פוס. אַזוי ווי ... עגיפּטען צו פוס. מיט טאַנץ און ...

— „טאָ יעסט בעזמישלנאָשטש!“ ... ניסטזשע, גיט אַנ׳עצה, וואָס טוט מען ... מיר טון אין סוף אָהן יודען? וואָס ... נאָט טהן ?

— נעהמט אייך נישט צום האַרצען ... האָט זי דער מיניסטער בערוהיגט, נישט ... אַנטלויפען פון פוילען. עפּעס וועט נאָר ...

— טאַקע? ווער?

— דער רעדאַקטאָר סטאַנאָנסקי ... סלאָנימסקי......

— בראַוואָ ! בראַוואָ ! — האָבען ... פרייד אויסגעשריגען. אַבי ס׳וועט עפּעס ...

* * *

ווען דער סענאַטאָר ראַסטוואַראָווסקי ... אויפגעכאַפּט פון שלאָף, איז ער געווען ... נאַס, אַ קאַלטער שוויים האָט פון איהם ... האָט געציטערט פון אויפרעגונג. ... טונגען מיט זיין בעריהמטער סענאַט־רעדע ... אויסגעשפּיגען :

— צום טייוועל. נאָך גוט, וואָס ... אַ חלום!....

שיילאָק לאַכט

דראַמאַטישער קאַשמאַר

פון משה בראָדערזאָן

פאַר אַבֿרהם מאָרעווסקי

(אינם גאַרדעראָב פון גרויסען ענגלישען טראַ־
גיקער עדמונד קין. דער אַרטיסט איז גרימירט
אַלס שיילאָק, גרייט אַרויסצוגיין שפּילען דעם לעצ־
טען אַקט — אין געריכט. דער סופלער, דער פריינד
[…]יינער מאַכט איהם אין אָרדענונג די מלבושים. קין
[…]ז איבערגעשפּאַנט און נערוועז.
דער גרויסער גאַרדעראָב ־ צימער איז ווייס גע־
[…]קלכט, אַזוי אַז דער הינטערגרונט ווערט באַלד, ווי
[…]י ליכט לעשען זיך אויס, פערוואַנדעלט אין אַני־
[…]מראָן, אויף איהם בעווייזען זיך שפּעטער אין לאַנגע
[…]שפּענסטיגע שאָטענס די שיילאָק ־ געשטאַלטען,
[…]ר וועלכע קין ־ שיילאָק האַלט זיין מאָנאָלאָג).

דער סופלער:

[…]האָב מורא, מייסטער!

קין:

וואָס האָסטו ווידער מורא, אַלטער נאַר?
וואָלסט בעסער אויפגעפּאַסט דאָ דערווייל
אַ פענסטער —
אַ מאָרנע ענגשאַפט, זעהסט דאָך, אין דער לופט
און שווערער צער...

דער סופלער:

[…]ערפאַר־אַ טאַקע האָב איך מורא —
דערפאַר!

קין:

פאַרוואָס — דערפאַר?

דער סופלער:

פאַר דעם פערשאָלטענעם, דעם משפּט־אַקט
פון דער פערפלוכטער יודען־דראַמע...

קין:

[…]ישט דראַמע, פריינט מיינער,
[…]ישט יודען־דראַמע, נאָר אַ קריסטליכע קאָ־
מעדיע,
אַ ביישטייער צום עוואַנגעליום
פון אַלטען גוטען וויליאַם!
און, איבעריגענס, זעהסטו דאָך, פון אַלע דאָ —
די לייט
איז אפשר דער איינציגער דער שיילאָק,
וואָס אין זיין צאָרן איז גערעכט און הייליג —
אין דער מיאוסקייט פון גאָר דער וועלט
פון שעקספּירען איז ער אַוועקגעשטעלט,
אַלס שענסטער..... (פויזע)
עפען אויף אַ ווייל דאָס פענסטער!
(דער סופלער עפענט אַ פענסטער, רייסט זיך אַריין
[…] ווינט און לעשט אויס די ליכט. אויף דער ביהנע
[…]ערט טונקעל, און קין ־ שיילאָקס מאָנאָלאָג ווערט
[…]ון צייט צו צייט איבערגעריסען דורך בליץ, ווי־
[…]טען דונער און האַנט ־ פּאַטשעריי פונם אומגעדול־
[…]יגען עולם אין דעם אימאַגינירטען צושויער־זאַל.
[…]ויף דער הינטערגרונט ־ וואַנט ריסעווען זיך פּאַ־
[…]עלען אויס די שאָטענס, וואָס קין ־ שיילאָק זעהט זיי
[…]ין דעם געריכטס ־ אַקט).

דער סופלער:

(ציהט זיך צוריק) איך גיי נאָך פייער!

קין:

[…]יי! גיי!
[…]ייט אַלע צו אַלדי שוואַרצע יאָהר!
(בליצען און נאָהענטער דונער)
[…]ייט אַלע אויפן פייער!
וואָס ווילט איהר?
וואָס פערלאַנגט איהר?
וואָס האָט איהר אָנגעזעצט זיך אויף מיין
לייב און לעבען?
וואָס פּלאָגט איהר מיר מיין האַרץ און מיין
נשמה?
[…]ייט אַלע, גייט נאָך פייער —
צו ברענגען מיך אויף שייטערהויפענס פונם
שקר,

וואָס אָנגעלייגט איהר האָט,
געהמענדיג אַלס עדות אייער אומשולדיגען
גאָט
אין משך פון יאָהרהונדערטער דורך אייך
פערשאָלטען.....
ס׳איז יעדער טאָט פון אייך
אַ פּאַטש צוגלייך
אין אויסגעבלוטיגטען אין וואַקסען פּנים
זיינעם,
באַליידיגונג און לעסטערונג צוגלייך —
אַז אין זיין נאָמען האָט איהר מענשען פיינט,
איהר טוט גאָטס קינד פאַרלעצען,
און יעדער חטא און ביטערע עבירה
בעזוימט איהר מיט דעם נעפּעל פון געזעצען
און איהם פערשלייערן — אָט־דאָס־אָ קאָנט
איהר
אין אייער העסליכקייט און פלאָנטער!
כע־כע! ס׳מוז אייער גאָט
אייערטוועגען זיין אַ פּאַטריאָט!
(בליץ און דונער)
טראָמפּלען מוז ער אין בלאָטעס און זאַווייען
מיט אייערע די קעלבערנע אַרמייען,
און דער־עיקר —
צורייסט איהר איהם אויף שטיקער,
מחמת גרויסער ליבשאַפט,
מחמת גרויסער טריישאַפט
מן הסתם —
יעדער וויל פאַר זיך אַ גרעסער גאָטן־שטיק,
בכדי און גיהנום ־ פלאַם
פון אומזיניגען קריג
בעקומען אַ וואָס פעטער, שמאַלציג שטיק,
אַ זייטל ביילאָק!
אויף פרומע
קרומע
טומאה
שרייט איהר: הייליג! הייליג! הייליג!
(שטאַרקער בליץ און דונער, און אין דער טונ־
קעלקייט שניידען זיך בולטיער אַרויס די שיילאָק ־
געשטאַלטען פון דער געריכטס ־ סצענע. נאָך אַ קור־
צער פויזע)

קין:

יאָ, איך שיילאָק —
וואָס האָב איך דען געטון אייך שלעכטס?
וואָס האָב איך דען ביי אייך אַוועקגענומען
וואָס ־ דען צוגערויבט?
צי האָב איך דען פערטריבען אייך אויף וואָ־
געל און אויף עלענט?
צי האָב איך צוגענומען אייער היים און ערד?
צי האָב איך אייך מיט וואָס פערראַטען?
צי האָב איך אייך געצוואונגען,
אָדער אפשר גאָר געשטערט
צו שאַפען אייערע געבאָטען און געזעצען?
צי האָב איך דען מיט וואָס בעליידיגט, צי
געשעדיגט —
די אויסגעצייכענטע מאָראַל פון פרעכטיגען
ווענעדיק?
פערקעהרט —
איך האָב געטון אַליך און געהאַנדעלט
לויט מיין געוויסען, און לויט אייער דין,
פון מענש אין, אַ מאַשין
פערוואַנדעלט,
זיך אָפּגעשטעלט און זיך גערעכענט
ביז צולעצט
מיט יעדען אות פון אייער יושר און געזעץ,
ביז איהר האָט מיר מיין איינציג קינד,
מיין אויג אין קאָפּ,
די טאָכטער מיינע —
מיין דזשעסיקא
אַוועקגעגנבעט,

אומנישט — אומזיסט
און מיך אין אויגען איהרע ביז עקעל און פער־
אַכטונג טיף פערמיאוסט!
ביז מעיז פּנים —
איהר האָט אַוועקגערויבט מיר מיין פערמעגן
דאָס גאָלד און זילבער
דאָס איינציגער געוועהר,
וואָס קאָן מיך שיצען
אינם ווילד ־ וואַלד פון אייערע צדיקים און
גזלנים!
איהר האָט מיך אויסגעטון פון אַליך,
פון ווירדיגקייט, פון שטאָליך, פון כבוד —
און כישטיי אין גאָר דער וועלט,
געקלעמט, געוואָרגען און געקאָוועט
מיט שטריק אויף האַלז!
זאָל איך אייך איבער־חזרין דעם גאונס
ווערטער:
אַז יעדער וויי, עס טוט מיר וויי, ווי אייך,
אַז ס׳אונטערליגט מיין גוף און מיין נשמה
די פללים, וואָס אַ יעדערנס בן אדם,
אַז כ׳בין קיין אויסנאַהם נישט,
קיין יוצא מן הכלל!?!
(בליץ און דונער)
וויי־וויי, אָ גרויסער דאָזש פון ווענעדיג דער
שטאָט!
דו זעה נאָר, וואָס ס׳דערלויבט אייך דאָס
געזעץ
מיין טאָכטער, מיין דזשעסיקא
אַ נאַרישע פערפיהרטע מיידעל,
און פּאָרציאַ —
מיין טיפסטער נויג..... און דרך ארץ....
און סימפּאַטיע..
פאַר הויך און וואוילגעבוירענער אַריסטאָ -
קראַטיע —
און פּאָרציאַ — אַ כיטרע,
שפּעקולאַטיווע בתולה,
דיביידע
האָבען זיך פערשטעלט,
פערקליידט און מענער ־ קליידער —
און זענען מיינע ריכטער!
זיי משפּטין מיך איצטער
מיט שפּיצעל איבערשפּיצטען
דערפאַר, וואָס כ׳פאָדער מיינס —
ס׳גערעכט, זיין מיינס דערווייזען!.....
איהר פרעגט דערווייזען, וויל איך וואָס —?
דערווייזען וויל איך נעמליך דאָס,
אַז בלינד איז דאָס געזעץ פון אייך,
נישטאָ אין איהם דער געטליכער—דער אות,
דאָס אצבע אלוקים...
איך וויל בעווייזען,
אַז האַרץ און גייסט,
עס קאָנען נישט און וועלען קיינמאָל רעגולירן
שטאָל און אייזען...
דאָס מעסער אָט, וואָס אויסגעאַרבייט איז
דורך אייך צום שעכטען
דאָס רוב און מעהרטענטייל דעם גלייכען
און גערעכטען!
(דער סופלער, וועלכער זעהט אָגב אויס, ווי
שעקספּיר, גייט איילינ אַריין מיט אַ ליכט אָנ־
געצונדען).
ווער איז דאָ, ווער?
איהר, מיסטער שעקספּיר?....

דער סופלער:

וואָס רעדט איהר, מייסטער?
כ׳בין אייער פריינט —
דאָס בין איך..... דער סופלער!

קין:

ווער ווידער?
דער טייוועל האָט איהם דאָ געבראַכט צו -
טראָגען!

געמאַך לאָז
מיט דעם ליכט — דעם תכלית...
איך דאַרף נישט איצט
מען זאָל מיר אונטערזאָגען!
(ווינט לעשט ווידער אויס די ליכט. שווערע פויזע)

קין:

איך ברויך נישט ס׳אונטערזאָגען —
כ׳קאָן און כ׳וועל אַליין!
כע ־ כע!.....
ס׳געפעלט מיר פריילין...
ס׳געפעלט מיר — טאָכטער מיינע!
מיס פּאָרציאַ,
מיס גערעכטיגקייט,
מיט אויגען, וואָס איהר האָט פערבונדען
מיט אַ דורכזיכטיגען שפּינוועבס!
איהר זאָגט,
אַז אויספיהרען איך מעג לויטן געזעץ
און לויטן אָפּמאַך
מיין נקמה!
אָבער — מיס פּאָרציא, גערעכטיגקייט!....
איך בין נישט אויסען קיין נקמה
מיט בלוט פערשמירען מיינע הענד —
כ׳בין אויסען בלויז — עקספּערימענט!
אַלזאָ,
איך מעג, זאָגט איהר, ווי אָפּגעמאַכט
פון שונא מיינעם
א פונט פון האַרץ ־ פלייש שניידען —
דאָס, זאָגט איהר, איז דערלויבט
דורך ווענעציאַנישען געזעץ,
נאָר פאַר מיר —
אין דעם געזעץ פערהאַן איז אַ קלויזולע,
פאַר מיר, דעם יודען שיילאָק,
נאָר דערפאַר, ווייל כ׳בין אַ יוד — —
איך מעג אויך, לויטן יושר שניידען,
אָבער — ס׳טאָר נישט זיין
נישט מעהר און אויך נישט ווייניגער:
איין פונט נאָר אויסגעשניטען!
און נאָך אַ זאַך —
קיין טראָפּען בלוט עס טאָר נישט זיין דערביי!
כע־כע! ס׳איז גאָר נישט שלעכט!
ס׳איז אויסגעצייכענט צוגעטראַכט,
ווי פאַר אַ חוצפּהידיגען יוד, וואָס פאָדערט
דווקא, אומבעדינגט זיין רעכט!
און —
(שפּרינגט צו צו זיין בלוט ־ שונא, אַנטאָניא און שניידט..)
כאַ ־ כאַ ־ כאַ...
איהר זעהט אַליין!. ....
איהר זעהט!... איהר זעהט?.....
נישטאָ קיין סימן פון אַ שטיקעל האַרץ!....
נ י ש ט אָ!....
אוי, כאַ ־ כאַ ־ כאַ!...
און זעהט!
און זעהסט, דו נאַרישע.... דו, טאָכטער מיינע...
ביי מיר איז — דאָ!
(שטעכט זיך אַריין דעם מעסער אין ברוסט אַריין
און פאַלט צו דריערד. דער סופלער לויפט אַרויס
מיטן געשריי: „אַ דאָקטאָר!“ און קומט אָן פאַרן
געפאַלענעם פאָרהאַנג).

דער סופלער:

הויכוואוילגעבוירענער און פיינער עולם,
אַנ׳אומגליק גרויס פּאַסירט האָט מיטן מייס־
טער עדמונד קין:
עס האָט אַרומגענומען היינט דער גרויל איהם
איז ער, נישט פאַר אייך געדאַכט אַצינד —
פון זין.
נון — על כן, ממילא וועט ער נישט צו אייער
דיספּאָזיציע
סקאַנדירען מעהר פון וויליאַם שעקספּיר, די
געטליכע מליצה!

געשיכטע פון יודען אין לאָדז

די עליה און ירידה פון לאַנדע׳ס פאַבריק

פון ד״ר פ. פרידמאַן

(נאָכדרוק פערבאָטען)

אַזוי ווי ס׳האָבן פאָראויסגעזעהן די שטאָ־
[…]ישע מאַכטהאָבער, האָט לאַנדע פערזענליך נישט
[…]געפיהרט מיט זיין פאַבריק. „אַ בעלאַסטעטער מיט
[…]הרען, פיהרענדיג אַ בעדייטענדיג געשעפט אין
[…]ער שטאָט קאַליש, בין איך נישט בכוח אַליין צו
[…]באַויפזיכטיגען און צו פערוואַלטען מיט מיין שפּי־
[…]נעריי אין לאָדז, און ער האָט איהר דעריבער
[…]אָפּערטרויט צו זיין זוהן (שמואל לאַנדע), וועלכער
[…]עמיהט זיך, אַ חוץ דעם נאָך אויך אום אַ קאָנ־
[…]ענס אויף אַ הורט־ און קאָמיס־האַנדעל“.

לאָזענדיג אים הערבסט 1847 זיין פאַבריק
אין בעוועגונג, האָט לאַנדע אָנגעהויבען לויט די
לאָדזער פערהעלטענישען, פון אַ גענוג הויכער
פּראָדוקציע, פון 1500 פונט גאַרן אַ וואָך. שוין
אין די נאָהענטסטע וואָכען האָט ער זיין פּראָדוקציע
פערגרעסערט. די בעריכטען פון לאָדזער מאַגיסטראַט
פאַר יענער צייט (1 נאָוועמבער 1847) שטרייכען
אונטער, אַז „דאָס גאַרן, וואָס ווערט פּראָדוצירט
אין זיין (לאַנדעס) פאַבריק, ווערט כסדר געזוכט
און זיין קוואַליטעט ווערט אפילו העכער געשאַצט
ווי פון אַנדערע אַנשטאַלטען“, ווי אויך „אַז זיין
קוואַליטעט גלייכט זיך מיט דעם אויסלענדישען
גאַרן“. משמעות אָבער האָט לאַנדע זיין אונטער־
נעהמונג אָנגעהויבען פון אַ צו־גרויסען מאַסשטאַב,
ווייל שוין אין 1848 ראַנגעלט זיך זיין פאַבריק
מיט זעהר ערנסטע שוועריגקייטען. דעם 8 מאַי
1848, טיילט דער לאָדזער שטאָט־פּרעזידענט מיט
דער באַנק פּאָלסקי, אַז לאַנדע, „צוליב זיינע מיס־
ערפאָלגען אין האַנדעל, האָט ער עליטען אויסער־
געוועהנליכע היזקות אויף אַזוי פיל, אַז זיין מאַ־
טעריעלער צושטאַנד האָט זיך געביטען און ער
איז נישט בכוח אָפּצודעקען זיינע פּריוואַט־חובות
אין אויסלאַנד“. די אויסלענדישע בעלי־חובות האָ־
בען אונטערגענומען שריט אויף צו לייגען אַ סעק־
וועסטער אויף זיינע אומבעוועגליכקייטען און פאָנ־
דען. צו די צומערסטען גלעיטענע בעלי־חובות
האָט — דוכט זיך — געהערט דאָס האַנדעלס־הויז
פון אַלבערכט און צילל אין האַמבורג, וועמען
לאַנדע איז שולדיג געווען 10 טויזענד 70 רובעל
מיט 42 קאָפּיקעס.

אין מאַי 1848, האָט טאַקע, אין אויפטראַג
פון דער פירמע, זיך געגרייט דער קאָמאָרניק צו
פערנעהמען דאָס ביינוועל־גאַרן און די סחורות
פון דוד לאַנדע, אָבער דאָ האָט איהם מקדים גע־
ווען דער לאָדזער שטאָט־פּרעזידענט און האָט די
מטלטלין אַרעסטירט פאַר דעם חוב אין דער באַנק
פּאָלסקי.

(דער פּרעזידענט האָט ביי לאַנדען פערנומען
פאָלגענדיגע רעזערוון: אין לאַגער, 4 טויזענד
פונט וייסען ביינוועל פאַר טויזענד 8 הונדערט
רובעל, 4 טויזענד פונט געצווירנטען און געפאַרב־
טען ביינוועל פאַר 3 טויזענד רובעל און 30 שטיק
פערשידענע ביינוועל־סחורות פאַר 60 רובעל. אין
דער שפּינעריי — 3 טויזענד, פונט רויהען ביינוועל
פאַר 1350 רובעל און 200 באַלן רוי־מאַטעריאַלען
פאַר טויזענט רובעל. סך הכל האָט דער לאָדזער
שטאָט־פּרעזידענט פערנומען אויף א סומע פון
7210 רובעל).

אויסערדעם האָט דער לאָדזער שטאָט־פּרעזי־
דענט פאָרגעלייגט דער באַנק־פּאָלסקי „איינצושטעלן
אין דער פאַבריק און לאַגער א כסדרדיגע אַדמי־
ניסטראַציע, וועלכע וואָלט צוזאַמען געפיהרט די
האַנדעלס־ביכער און וואָלט נעהנטער אונטערגע־
האַלטען די אויפזיכט איבער דעם לויף פון דעם
בעל־חוב׳ס געשעפטען“. דוד לאַנדע אָבער האָט
צוגעפּאַסט אַנ׳אַנדערע און נוצליכערע רפואה: ער
האָט „דעם בענוץ פון זיין שפּינעריי אויף אַנ׳־
אומבעגרעניצטער צייט“ אָפּגעטרעטען צו זיין זוהן
שמואל לאַנדע און פון דעמאָלט אָן פיגורירט די
פאַבריק, במשך פון אַ גאַנצער רייהה יאָהרען אין
אַלע אַמטליכע אויפשטעלונגען, אונטער דער פירמע
סאַמועל לאַנדע.

מיט אַ בעוואונדערענדיגער שנעליגקייט הויבט
זיך בקרוב די פאַבריק פון איהר ירידה. דעם 16
אויגוסט 1848 שרייבט דער לאָדזער שטאָט־פּרע־
זידענט אין זיין בעריכט: „לאַנדעס מאַטעריעלע
געשעפטען שיינען צו זיין בעסערע... די פאַבריק
נעמט וואָס אַמאָל אָן גרעסערע מעלות אין פּרט
פּראָדוקציע פון באַנוועל־גאַרן... זיין איינציגע חדש׳ים
האָט לאַנדע אריינגעבראַכט אַ פעהיגען אויסלענדי־
שען מעכאַניק... ביי זיין הילף האָט ער אויף אַזוי
ווייט פערגרעסערט די צאָהל פון מאַשינען, אַז
איצט פּראָדוצירט ער וועכענטליך אַרום 3 טויזענד
פונט גאַרן“.

אין זיינע בעמיהונגען אַרום דער פערגרעסערונג
און דער פערבעסערונג פון זיין פאַבריק, האָט
זיך נאָך לאַנדע מעהר ווי איינמאָל אָנגעשטויסען
אויף פערשידענע שוועריגקייטען. אַזוי, למשל, האָט
לאַנדע אין 1849, דורך דער פערמיטלונג פון איי־
נעם פון די האַנדעלס־הייזער אין מאַנשעסטער,
מיט וועלכען ער איז געווען אין האַנדעלס־בעציהונ־
גען; קאָנטראַקטירט צוויי ענגלישע מעכאַניקער,
„כדי אנצופיהרען מיט דער שפּינעריי־פאַבריק“.
די ענגלישע מעכאַניקער, הענריק און טאָמאַש אַד־
לער, קומענדיג אויף לאַנדעס הוצאות קיין לאָדז,
דעם 15 מאַי 1849, האָבען זיי זיך לגבי לאַנדען
זעהר גאוה׳דיג פערהאַלטען און האָבען איהם גע־
שטעלט זעהר שווערע בעדינגונגען. די אַדלער האָ־
בען פון לאַנדען פערלאַנגט, אַז ער זאָל זיי אונטער־
שרייבען בעדינגונגען „וואָס זאָלען אומבעדינגט
פערפליכטען אויף דריי יאָהר... נישט געבענדיג

(ווייטער זעה 20־טע זייט)

א הוט. א שטעקן און הענטשקעס

ערצעהלונג • נאכן פראנצויזישן • פון ב. פערלמאן

מילטאָן נערבער האָט געעפענט פון גאַס די שווערע, מאַסיווע טיר און זיך געלאָזט געהן אַרויף די ברייטע אַלטע שטיגען. אויפן דריטען שטאָק האָט ער זיך אָפּגעשטעלט לעבען טיר און זיך פערטראַכט. זאָל ער אָנקלינגען אָדער געהן צוריק? דאָרט, הינטער דער טיר, איז געווען זיין גרויס גליק. דאָס הייסט, עס וואָלט געקאָנט ווערען זיין גרויס גליק, ווען זי, די ליבע, שעהנע פלאָרא מעלווין, וואָלט נאָר געזאָגט „יאָ". מילטאָן איז טאַקע איצט געגאַנגען איהר שטעלען איין מאָל פאַר אַלע מאָל די פראַגע: וויל זי ווערען זיין פרוי אָדער נישט?

מילטאָן האָט זיך בעקענט מיט פלאָרען לעצטען זומער אין א האָטעל ביים ים. ווען דער זומער איז אַוועק, האָט ער זי ווידער געטראָפען עטליכע מאָל אין שטאָט, ביי זייערע פריינד. זי איז איהם גלייך געפעלען געוואָרען. זי איז געווען נאָך גאָר א יונג מיידעל און זעהר שעהן. מילטאָן האָט שנעל דערפיהלט איהר אַנ'ערנסטקייט, א סאָלידקייט, וואָס האָט זיך גיכער געפאַסט פאַר א מיטעל-יעהריגער פרוי.

ער, מילטאָן אַליין, איז אויך געווען אינטעליגענט, ערנסט און סאָליד נישט לויט זיינע יאָהרען, — ער איז אַלט געווען 32 יאָהר, — און האָט דערצו געהאַט א גוטע, געזיכערטע שטעלע אין א באַנק.

מילטאָן איז נאָך קיינמאָל פריהער נישט איבערגעטראָטען די שוועל פון פלאָראס וואוינונג, דאָך האָט ער געוואוסט, אַז זי האָט דאָרט געוואוינט איינע אַליין. זי האָט געלעבט א שטיל, איינזאַם לעבען אין דעם אַלט-פראַנקישען, בעשיידענעם הויז, וואָס איהרע פערשטאָרבענע עלטערען האָבען איהר געלאָזט א ירושה. אפשר דערפאַר, — האָט מילטאָן אַמאָל געטראַכט, — האָט אַזאַ דינער, צאַרטער אומעט געשוועבט אַרום איהר יונג-מיידעלשען אַנזעהן.

זיין האַנט און זיין האַרץ האָבען געציטערט, ווען ער האָט א דריק געטון דאָס קנעפעל פון טיר-גלעקעל.

אַנ'עלטערע דינסט האָט געעפענט די טיר, זי האָט איהם אַריינגעלאָזט אָהן ווערטער און איז, — קאַנטיג, שטאַרק איבערגעשראָקען, — גלייך פערשוואונדען, נישט אָפּרעגענדיג זיך ביי איהם אפילו ווי ער הייסט. מילטאָן איז געבליבען שטעהן אין דעם האַלב-טונקעלען פאָדער-צימער און האָט זיך אַרומגעקוקט. אויף א קליינעם דיוואַן ביי דער וואַנט, איז געלעגען צוואָרפען אין נאַכלעסיגער אונאָרדענונג א מענער-הוט, אַנ'אויפגעריסענער שטעקען און א פאָר מענערישע הענטשקעס. מילטאָן איז מיטאַמאָל געוואָרען שטאַרק אומרוהיג. וואָס הייסט דאָס? — האָט ער זיך געפרעגט. — ווי אַזוי קומען אַהער אָט די אַלע אַרטיקלען פון א מאַנס גאַרדעראָב? האָט איהם דען פלאָרא נישט געזאָגט אַזוי פיל מאָל, אַז זי וואוינט איינע אַליין? עס איז איהם געווען שווער, כמעט אונמעגליך צו גלויבען, אַז פלאָרא די אידעלע, וואויל-ערצויגענע פלאָרא, זאָל אויפנעהמען ביי זיך א מאַן. זיין אייגענער וויזיט איז עפּעס אַנדערש: ערשטענס, איז ער געקומען אַליין, נישט-געבעטענערהייט, און צווייטענס, איז דער ציל פון זיין קומען א ריינער, אַנ'ערליכער און ווידער, האָט זי נאָך דערווייל איהם נישט אויפגענומען...

אָבער די זאַכען אויפן דיוואַן זענען געלעגען אַזוי חוצפה'דיג פאַר זיינע אויגען און געוועקט אין איהם א שרעקליכען פערדאַכט. איצט איז עס איהם שוין געווען קלאָר, פאַרוואָס די דינסט האָט איהם אָנגעקוקט מיט אַזוינע דערשראָקענע אויגען, פאַרוואָס זי איז אַנטלאָפען פון איהם, ווי אַנ'אָפּגעבריהטע....

„פלאָרא האָט דאָך א ברודער פיליפ", — האָט ער זיך מיטאַמאָל דערמאָהנט, — „איך האָב גאָר פערגעסען אָן איהם. ער איז אוודאי אומגעריכט געקומען צו איהר צוגאַסט. און דאָס זענען זיינע זאַכען. יאָ, עס איז זיכער פיליפ! און איך נאַר, שטעל זיך פאָר אַזעלכע שרעקליכע זאַכען וועגען מיין פלאָראַן!"

דער געדאַנק האָט איהם אַביסעל בערוהיגט.

טראַכטען ווייטער פון דעם האָט ער מעהר קיין צייט נישט געהאַט, ווייל פלאָרא אַליין איז באַלד אַרויסגעקומען. ער איז איהר געגאַנגען אַנטקעגען מיט אָפענע אָרעמס.

— פלאָרא, טייערע, וואָס מאַכט איהר? — האָט ער אַרויסגעזאָגט מיט א לייכטען, נישט-געצוואונגענעם טאָן, וואָס איז גאָרנישט געווען געוועהנליך פאַר איהם.

אָבער פלאָרא האָט קענטיג, זיך גאָרנישט דערפרעהט מיט איהר גאַסט. זי האָט איהם בעגעגענט העפליך, אָבער קאַלט, ווי מען בעגעגענט א שטייגער, א ביכער-אַגענט, וואָס קומט אייך פערקויפען ביכער.

זי האָט איהם אַריינגעפיהרט אין זאַל, און דאָ האָט מילטאָן דערזעהען, אַז די זעהט אויס בלאַס, זעהר בלאַס, גאָרנישט ווי ער האָט זי געקענט פריהער. ער האָט אויך גלייך דערקענט אויף איהר, אַז זי איז געווען שלעכט אויפגעלעגט, אפילו צוטראָגען.

„וואָס קאָן דאָס זיין?" — האָט ער זיך געפרעגט, און דער דיוואַן אין פאָדער-צימער איז איהם ווידער אַרויף אויפן זינען.

זאָל ער איהר גלייך זאָגען, וואָס עס האָט איהם געבראַכט צו איהר? זאָל ער עפענען פאַר איהר זיין האַרץ? ער האָט נישט געוואוסט, ווי אַזוי אָנצוהויבען, פלאָראַס גלייכגילטיגע צוטראָגענע האַלטונג האָט איהם איינגאַנצען אַרויסגעשלאָגען פון זיין גלייכגעוויכט. א ווייַלע זענען זיי געזעסען איינס לעבען אַנדערען און האָבען געשוויגען.

„זי איז דאָ נישט אַליין!" — האָט מילטאָן געמהאַכט פאַר זיך, — „איך בין זיכער, אַז איך שטער איהר".

— איך בין גראָד פערביגעגאַנגען אייער הויז, — האָט ער ענדליך איבערגעריסען דאָס שווערע, אָנגעצויגענע שווייגען, — און האָב זיך ערלויבט אַרויפצוקומען. איך האָף, אַז איך שטער אייך נישט...

— ניין, איהר שטערט מיר גאָרנישט, — האָט פלאָרא געענטפערט.

— איהר האָט מיר, דאַכט זיך, געהאַט געזאָגט פלאָרא, אַז איהר ערוואַרט די טעג אייער ברודער צוגאַסט פון ב.?

— אָ, ניין, פיליפ וועט נאָך פערבלייבען אין ב. גאַנצע דריי חדשים, — האָט זיך פלאָרא גאַנץ רוהיג אָפּגעזאָגט.

מילטאָן האָט דערפילט, אַז עס נעהמט איהם שווינדלען אין קאָפּ. ער איז געקומען צו פלאָראַן צו זאָגען איהר, ווי ער האָט זי ליב, איהר פאָרשלאָגען צו ווערען זיין פרוי, און זי, זיין הייסגעליבטע, זיין פּאַגעהרטע כלה, בעהאַלט גאָר ביי זיך אין הויז א מאַן, אוודאי איהר געליבטען. א קאַלטער שווייס האָט איהם בעשלאָגען. וואָס האָט ער איהר געקאָנט זאָגען? ער האָט נאָר געוואוסט, אַז פלאָרא איז פאַר איהם פערלוירען, אויף אייביג פערלוירען. און מיט א פערקלעמטען, בעטריבטען געמיט האָט ער געפיהלט ווי זיין שעהנער, דער שענסטער חלום פון זיין צוקונפט ווערט צושטערט, פונאַנדערגעלאָפען....

ער איז נאָך אָפּגעזעסען עטליכע מינוט, האָט גערעדט פון זייערע בעקאַנטע, פון אַנדערע זאַכען, וואָס זענען איהם גאָרנישט געווען וויכטיג. און האָט זיך אויפגעהויבען.

— מיר וועלען, האָף איך, זיך אינגיכען ווידער זעהן, — האָט ער געזאָגט פאַרן אַוועקגעהן, אָבי גאָר עפּעס צו זאָגען, — איך וועל אייך די טעג טעלעפאָנירען...

און מילטאָן איז אַוועק. ער איז אַוועק אָהן א אָטעם, אין גרויס איילעניש. ער האָט נישט געזעהן ווי פלאָרא האָט איהם נאָכגעקוקט מיט איהרע גרויסע, פרעגענדיגע, צעשראָקענע אויגען; ער האָט אויך מעהר נישט געזעהן דעם דיוואַן אין פאָדער-צימער מיט די פערהעטערישע זאַכען, וואָס האָבען זיך דאָרט אַזוי בריוס צעליגט. און ער איז מעהר קיינמאָל נישט געקומען צוריק.

אין א קורצער צייט נאָך דעם האָט מילטאָן התונה געהאַט מיט זעהר א וואויל מיידעל. ווען איהר פרעגט אונז, וואָלטען מיר אייך געזאָגט, אַז דאָס מיידעל, — אַנאַ האָט זי געהייסען, — איז געווען נישט ווענינער שעהן, נישט ווענינער רירציענדיג ווי פלאָרא. פאַר מילטאָנען אָבער האָט זי געהאַט דעם חסרון, וואָס זי איז נישט געווען פלאָרא, זיין אומפערגעסליכע פלאָרא.

ער האָט געלעבט רוהיג מיט זיין יונגער פרוי. אַנאַ איז געווען א שטיל, געטריי ווייבעל, און מילטאָן האָט געוואוסט ווי זי אָפּצושאַצען. דאָך האָט זיין האַרץ לאַנג געהערט פלאָראַן, דער ווייטער, אָפּגעפרעמדעטער פלאָראַן, וועלכע ער האָט קיינמאָל מעהר נישט געטראָפען.

עס זענען אַוועק אַזוי גאַנצע זעקס יאָהר. מילטאָן איז פאַר דער צייט געוואָרען א גליקליכער פאָטער פון צוויי קינדער און איז אויך געשטיגען אין זיין קאַריערע, פערנעהמענדיג איצט אין זיין באַנק די הויכע שטעלע פון וויצע-פרעזידענט. פלאָראַס געשטאַלט האָט זיך אויסגעבלאַסט, כמעט אינגאַנצען זיך אויסגעווישט אין זיין געדעכעניש. ער איז געווען שטאַרק צוגעבונדען צו זיין פרוי, צו דער גוטער מוטער פון זיינע קינדער. אָבער איינמאָל האָט עפּעס פּאַסירט, וואָס האָט ווידער אַמאָל אויפגעוועקט אין איהם די אַלטע, נישט בעשטערטע ליבע.

מילטאָן האָט פערבראַכט זיין זומער-וואַקאַציע מיט זיין פרוי און קינדער אין דאָרף. זיי האָבען פערנומען א שטיבעל, וואָס איז געשטאַנען אויפן ראַנד פון א וואַלד, עטליכע מייל פון דעם נאָהענטסטען דאָרף. אין אַנ'אָוונט, ווען מילטאָן און זיין פרוי זענען געזעסען געמיטליך אין זייער קליינעם זאַל, — די קינדער זענען שוין געשלאָפען, — און זיך צוגעהערט צו דער מוזיק פון ראַדיאָ, וואָס איז געקומען צו זיי פון דער ווייטער שטאָט, — האָט די דינסט אַריינגעבראַכט א טעלעגראַמע. עס איז געווען א טעלעגראַמע פון מילטאָנס באַנק. דער פרעזידענט פון דער באַנק האָט איהם אויפגעפאָדערט איבערצורייסען זיין וואַקאַציע און קומען גלייך אין שטאָט אַריין, צוליב זעהר א וויכטיגער, דרינגליכער אַנגעלעגענהייט, וואָס מען האָט נישט געקאָנט אָפּלייגען.

— ווי אַזוי וועל איך קאָנען דיך מיט די קינדער דאָ איבערלאָזען אַליין? — האָט מילטאָן געזאָגט צו זיין פרוי. — די קעכין איז אַלט און שטוב-מיידעל איז אויך נישט קיין העלדין. טאָמער פערפלאָנדזשעט אַהער א

— ווייסט דאָך, אַז איך האָב קיין מורא

— האָט אַנאַ געענטפערט.

— אַחוץ הויז געפינט זיך כמעט אין א דערניש. איך וועל נישט קאָנען פערבלייבען ווען איך וועל אייך דאָ איבערלאָזען אַליין.

אַנאַ האָט זיך פערטראַכט. עס קאָן זיין, אַז איז טאַקע נישט זיכער צו פערבלייבען מיט די דער אין א וואַלד, אָהן א מאַנספערשוין, כאָטש איצט האָט נאָך גאָרנישט פּאַסירט. אָבער וואָס בען זיי געזאָלט טון? עס איז נישט געווען אַנדער ברירה גאָר, אַז זי מיט די קינדער פאָהרען אין שטאָט אַריין.

מיט אַמאָל האָט אַנאַס פנים אויפגעלויכטן

— הער, — האָט זי געזאָגט, — איך קאָן זיך בענוצען מיט פלאָראַס „טריק"?

— פלאָראַס „טריק"? וואָס איז דאָס

— האָט מילטאָן געפרעגט און אָנגעקוקט מיט אַזוינע גרויס-געוואָרענע אויגען, אַז געמוזט זיך פונאַנדערלאַכען.

— איך מיין עס גאַנץ ערנסט, — האָט געזאָגט. — מיט יאָהרען צוריק, נאָך איידער האָב דיך געקענט, האָב איך זיך איינמאָל מיט א יונג מיידעל. זי האָט געהייסען, פלאָרא מעלווין. זיי איז געווען אַנ'אויסער ליך שרעקעדיג, ציטערדיג מיידעל. אָבער דערצעהל איך עס דיר? דו קענסט זי דאָך נישט, די פלאָרא....

— דערצעהל, דערצעהל, — איז מילטאָן אַמאָל געוואָרען שטאַרק נייגעריג. — איך רען דיין געשיכטע.

— גוט, איך וועל דערצעהלען.... פלאָרא געלעבט איינע אַליין. איהרע עלטערען זענען געשטאָרבען, און איהר ברודער פיליפ איז נישט געווען אין דערהיים. אין איהר פאָדער איז געשטאַנען א קליידער-דיוואַן, האָט זי שטענדיג געהאַלטען פונאַנדערגעוואָרפען דערעם אויבער-ראָק, זיין הוט, זיין שטעקען זיינע הענטשקעס. פלאָרא האָט גערעכענט, אַז מער וועט אימיצער קומען אַמאָל צו איהר מיט שלעכטע געדאַנקען, וועט ער צוליב די אויפן דיוואַן מיינען, אַז זי איז נישט אַליין, האָט ווער עס זאָל זי באַשיצען, און ער וועט קיין שלעכטס נישט טון. דאָס איז געווען איהר

מילטאָן האָט אַרויסגעפּלאַצט מיט אַזא גען געלעכטער, אַז זיין פרוי האָט איהם אָנגע פערוואונדערט און אויסגערופען:

— מילטאָן, וואָס איז מיט דער? וואָס אַזוי? איז עס דען אַזוי קאָמיש?

מילטאָן האָט אויפגעהערט און געענטפערט א ביטערקייט, וואָס זיין פרוי האָט נישט פערשטעהן:

— אָט דאָס איז געווען דיין פלאָראַס זעהר קלוג.... וואָס איז אָבער געווען מיט די שען, די יונגעלייט, לאָמיר זאָגען, וואָס ווענ מען צו איהר מיט גוטע געדאַנקען? איהר זאַכען אויפן דיוואַן האָבען דאָך זיי אויך פערטרייבען...

— מאָדנע, איך האָב גאָר דערפון קיינמאָל געטראַכט, — האָט אַנאַ געזאָגט.

— און דיין פלאָרא אוודאי אויך נישט. האָט איהר מילטאָן שאַרף אָפּגעהאַקט. — קום לאָמיר געהן שלאָפען.... מיר פאָהרען אַלע אין דער פריה אין דער שטאָט אַריין... דיין „טריק" געפעלט מיר נישט....

יצחק פיהרט אברהמ'ען צו דער עקדה

ה. לייוויק - „די עקדה", ביבלישע דראַמע אין 5 בילדער

פון ש. ניגער

די „צוקונפט" פון דעצעמבער האָט, אויסאויינעם מיט א סך ווערטפולע זאַכען, געבראַכט דאָס לעצטע ביילד פון ה. לייוויק'ס ביבלישע דראַמע — „די עקדה".

„די עקדה" איז א המשך פון דער „גאולה-קאָמעדיע". א המשך — און א שלוס. וואָס דאָרט איז געווען נאָך טונקעל, איז דאָ קלאָר.

ס'איז דעם דיכטערס א נייער שריט — צו קלאָרקייט.

דער געפיהל אַרום זיין אידען-וועלט איז צערונגען געוואָרען. מיר זעהען זי א פערשטענדליכע, א פעראיינפאַכטע.

נישטאָ מעהר קיין פילגעשטאַלטיגקייט, אויס געראַנגעל פון מאָטיווען.

דער שווערער קנויל, וואָס האָט זיך געוויקעלט אַהן געהרעכט און געפלאָנטערט אין „גולם", צום טייל אויך נאָך אין דער „גאולה-קאָמעדיע", איז פריי געוואָרען פון זיין שווערקייט, פון זיין פערווירעטקייט, פון זיינע קנופּלעך. און מיר האָבען אָנשטאָט דעם קנויל, א פאָדעם. ס'איז א דינער, אָבער א פעסטער, א גלייכער און א בשר'ער פאָדעם: דער פאָדעם פון אונזער געוויסען, פון דעם איינזייטיגען, אומקאָמפּראָמיסליכען, אומ'ברחמנות'דיג-אויסגעהאַלטענעם געוויסען.

ער איז געווען מקריב זיין יענעמס לעבען — אפילו אויפ'ן מזבח פון דער גאולה. ער פערטראָגט נישט קיין בלוט-פערגיסונג — אפילו נישט אין גאָט'ס נאָמען. ער נעמט אַרויס די האַק פונם תליונ'ס האַנט. אויס תליון. אין דער „גאולה-קאָמעדיע" האָט ער נאָך געהערשט, אָט דער העכער, מיט זיין האַק האָט ער געהאָלפען אַראָפּפּרענגען משיח'ן, און ער איז גרייט געווען זי אַראָפּצולאָזען אויפ'ן גואל אַליין. איז חנינה, משיח בן דוד, וועלכער האָט דער וועלט געלאָזט אויסגעלייזט ווערען, נישט אויסגעלייזט געוואָרען. חנינה — דער געוויסען פון דער וועלט — האָט נישט געוואָלט דאָס ליד פון דער גאולה. ער האָט דעם פאָלק געגעבען זיין ברכה — און אַליין האָט ער זיך אַראָפּגעלאָזט אין קעלער, אַליין מיט זיין טרויער, אַליין מיט זיין שאָטען — דעם תליון...

אין דער „עקדה" איז דער שאָטען, ענדליך, פערטריבען געוואָרען. חנינה — אונזער געוויסען — איז אַרויס פון פינסטערן קעלער. אַרויס אויף דער ליכטיגער שיין...

די „עקדה" לאָזט זיך אויס מיט א פראַגע — מיט א פראַגע, וואָס דער שטן, וועלכער איז ביי לייוויק'ן א ליסטיגע, נישט קיין פוסטמעטערע, קראַפט, שטעלט ישמעאל'ן „צי וועט עס זיין", ווענדט ער זיך צו ישמעאל'ן מיט א פראַגע, „באַטוש א לערנונג פאַר ווי? אָדער זיי וועלען גלייך פערגעסען אַלע מיט אַמאָל, און מיין גאַנצע מיה וועט זיין אַרויסגעוואָרפען, מיין גאַנצע זאָרג און מיין גאַנצע ציטערניש איבער יעדען טרעפעל און שטיינדעל, איבער יעדען צאַפּעל פון לעבען? — איך פרעג דיך, איך פרעג דיך, איך פרעג דיך..." ישמעאל ענטפערט נישט. ער נעמט אַרויס זיין פייפעל און שפּילט. „שפּילט וויטמאָדיג, דין, דין, דין...." קיין ענטפער איז נישטאָ. אָבער די פראַגע איז קלאָר. לייוויק האָט זי דערפיהרט ביז צו איהר לעצטער איינפאַכקייט.

ער האָט גענומען דעם מיטאָס פון דער עקדה — די מאָדערנסטע און אַקטועלסטע פון אַלע אונזערע אַלטע לעגענדעס — און זיי אויסגעקעהרט אויף דער לינקער זייט.

וואָס איז דער מיין פון דער עקדה? דער מיין איז, אַז ווען גאָט (אָדער גלויבען, אָדער אידעאַל) הייסט אברהמ'ען נעמען זיין זוהן, זיין [illegible] איינציגען, וועמען ער האָט ליב, און איהם ברענגען פאַר א קרבן, אָהן זיין ווילען, אָהן זיין ווילען — און אברהם איז גרייט עס צו טון, איז ער א צדיק, און גאָט'ס ברכה רוהט אויף איהם און אויף זיינע קינדער און קינדס-קינדער... דאָס זאָגט אונז דער אַלטער מיטאָס, דאָס שרייט אונז אין די אויערן אַריין די אַלטע עפּאָכע, אין וועלכער מיר אַליין לעבען — די עפּאָכע, ווען די גאַנצע וועלט שפּילט עקדת יצחק, ביטערענדיג און אויסלייגענדיג אויף אָהן א שיעור מזבחות איהרע זיהן, די יצחק'ס, וועמען זי האָט ליב, גרייט זיי צו שעכטען אין נאָמען פון גאָט (אין נאָמען פון פאָטערלאַנד, אין נאָמען פון דער גאַנצער מענשהייט).

איז געקומען דער דיכטער און האָט געזאָגט, אַז דאָס איז גאָר איין טייל פונם טרויעריגען פורים-שפּיל. עס איז דאָ נאָך א טייל, א פערקעהרטער — אָהן ער האָט איהם אויפגעשריבען. ער האָט דערצעהלט, ווי יצחק, וואָס איז אין חומש, אין ערשטען טייל, איז ער אברהמ'ס קרבן, ווערט אין צווייטען טייל, אין דעם טייל, וואָס ער האָט אברהמ'ס שטראָפער, אברהמ'ס געוויסען.

אברהם האָט אין נאָמען פון גאָט גענומען זיין זיהן צו דער שחיטה, קומט דער שטן — גאָט איז אַזוי פינסטער, אַז ער לעגט אַריין פאָטער'ס האַנט א מעסער, איז דער שטן צווייטע זייט, ליכטיג — אָהן ער שפּילט אין וועלכען אברהם ליגט אונטער זיין מעסער, ליגט אַזוי לאַנג, ביז ער דערפיהלט פיהלען, אַז נישט אין גאָט'ס און נישט אין נאָמען מעג מען שטעהן מיט א חלף איבער האַלז...

דער שטן איז א געניטער שפּילער, און אונז נישט דערוויסען זיך גלייך און ער וויל אונז ווייזען, ער גיט אונז נאָר נישען. אָבער אָנצוהערעניש גיט ער אונז

שוין אין ערשטען ביילד זאָגט ער אברהם ער איז „פיל מיט ציטערניש און מיט יעדען ברעקעל לעבען, וואָריום יעדער סימן פון לעבען, וואָס איך געפין אין דערפרייעט אָהן „בענויכטערט", זאָגט האַריץ, האָר אברהם. דאָס קלענסטע קלענסטע פּליטעלע איז אַזוי טייער ביי גרעסטער ליב אָהן לעמפּערט". און ער אברהמ'ען, ער זאָל נישט געהן אויפ'ן אומברענגען א לעבען.

אין צווייטען ביילד הערט אברהם ווען יענער ווייסט נאָך נישט, אַז ער

(ווייטער זעה 20-טע זייט)

קורצער פרייטאג און שבת הגדול

שבת הגדול: זאָגט מיר, פאַניע קורצער פרייטאָג, וואָס איז דער סיים אָהנע יודען?

קורצער פרייטאָג: וואַרט.... וואַרט,.... כ׳האָב עס אויף דער צונג.

שבת הגדול: שפייט גיכער אויס, ס׳איז סם...

קאַפּריזנער

ער איז נישט קיין גרויסער פּריץ

„קליינינקייטען" לאָזט ער זיך נישט אָפּטראָגען

אין די לאָדזער יודישע ספּאָרטקרייזען, איז לעאָן ש. בעקאַנט פאַר א גבור. די היינטיגע וואָך, האָט ש. געקויפט א פּאָרטפעיאָן, פרעגט איהם דער סוחר:

— פּאַניע ש. וואו זאָל איך אָפּשיקען דעם פּאָרטפעיאָן?

— מ׳דאַרף נישט אָפּשיקען, פּאַקט איהם איין, וועל איך איהם מיטנעהמען מיט זיך — האָט ש. געענטפערט.

דער סקאַנדאַל

איז אונפערמיידליך

איינער לויפט אריין אין א רעסטאָראַן און שרייט אויס:

— גיט מיר שנעל א געבראָטענע קאַטשקע, איידער דער סקאַנדאַל הויבט זיך אָן.

דער קעלנער האָט איהם שנעל געבראַכט א קאַטשקע.

— דערלאַנגט מיר שנעל א קרעפּעל־זופּ, איידער דער סקאַנדאַל קומט פאָר! — שרייט ווידער אויס דער זעלבער.

דער קעלנער האָט אויסגעפיהרט דעם בעפעהל.

— איצט גיט מיר נאָך א קאַווע מיט טשאַסטעקעס, איידער דער סקאַנדאַל קומט פאָר! — האָט דער גאַסט צום דריטען מאָל אויסגעשריגען.

דער קעלנער האָט איהם דערלאַנגט קאַווע מיט טשאַסטעקעס.

דער גאַסט האָט אַלץ אויפגעגעסען. דאַן קומט צו דער קעלנער און פרעגט:

— ענטשולדיגט, וואָס פאַר א סקאַנדאַל און ווען וועט ער פאָרקומען?

דער גאַסט האָט זיך אויפגעשטעלט און אויסגערופען:

— דער סקאַנדאַל הויבט זיך איצט אָן... איך האָב נישט צו בעצאָהלען פאַר׳ן עסען....

א רעכנונגעל

אויסגעשטעלט אין היגען נאַכט־לאָקאַל „דער גרינער פיטלינג"

אין די הענד פון „קונדס"־רעדאַקטאָר איז אריינגעפאַלען א רעכענונג פון דעם היגען נאַכט־לאָקאַל „דער גרינער פיטלינג". מיר געבען דעם רעכענונג איבער אזוי ווי ער געהט און שטעהט:

די פאָרבעריטונג צו דער קאָלאַציע	3 זל.
שטודירען די שפּייז־קאַרטע —	6 „
2 געשפּרעכען מיט דער קעכין —	2 „
פּראָיעקט פון מעני — — —	1 „
פעסטשטעלען דעם מעני — —	2 „
בענוצען די בליי — — —	,20 „
אריינברענגען די זופּ — —	2 „
ארויסיאָגען 2 פליגען פון דער זופּ	,50 „
קאָמפּרעס צו דער זופּ — — —	50 „
זופּ (6 פּאָרציעס) — — —	12 „
קאָנפערענץ מיטן קעלנער —	3 „
פלייש און געמיזע (6 פּאָרציעס)	28 „
א פלאַש וואַסער — —	1,25 „
זאַפּאַלקעס — — — —	,50 „
ציין־שטעכערלעך — —	1 „
בעשטעלען קאָמפּאָט — —	1 „
ברענגען קאָמפּאָט — — —	1 „
קאָמפּאָט גופא — — —	6,50 „
בענוצען דעם בעשטעק — —	6,50 „
בענוצען דעם ווענטילאַטאָר —	2 „
בענוצען „00" (5 מאָל) —	2,50 „
געטראַנק, פּאַפּיראָסען —	33 „
זאַלץ און פעפער — — —	1 „
אראָפּרוימען פון טיש — —	3 „
אויסשרייבען דעם רעכנונג —	2 „
קאָנטראָלירען דעם רעכנונג —	50 „
קוויטירען די רעכענונג —	,50 „
פערשידענעס — — —	,20 „
נאַכרעכענונג — — — —	6 „
געזעגענען זיך מיטן בעל־הבית —	5 „
צוזאַמען	133,84 „
בשרינונג 20 פּראָצ. — —	26,76 „
לאָרז, פעברואַר דעם — —	23 „
אין יאָהר — — — —	19,36 „
צוזאַמען	202,96 „

בעמ. פון „קונדס": די חשוב׳ע לעזער ווערען געבעטען געניי צו קאָנטראָלירען די פּאָזיציעס, צי ס׳איז נישט חלילה אריינגעפאַלען א טעות אין חשבון.

א מאָדערנע קרענק.

דאָקטאָר: אויף וואָס ליידט איהר?

קראַנקער: אויף סקלעראָזע.

קראַנקענס ווייב: גלויבט נישט, ער ליידט אויף סקנע־ראָזע.

קאַפּריזנער

נישט קיין ארישער פיש

אין דייטשלאַנד זיצען צוויי דייטשע פישער בויים ים און כאַפּען פיש. איינער לאָזט אראָפּ די שנור און ציהט ארויס א הערינג.

— האַנס, וואָס האָסטו געכאַפּט? — פרעגט דער צווייטער.

— א הערינג.

— פוי! וואַרף איהם צוריק אין ים אריין: דאָס איז נישט קיין ארישער פיש! — האָט דער צווייטער פישער געענטפערט.

אין געוועלב

קונה׳טע: איך האָב דאָ ביי איהן געקויפט א מויז־פאַסטראַנצען, האָבען־זי מיר געגעבען נאָר 10.

סוחר: איך האָב אייהן געגעבען גרעסערע, זער גען נאָר ארויף 10 אייפן טויז.

קאַפּריזנער

פּייטעל און טרייטעל

פּייטעל: וואָס הערט זיך עפּעס ביי דיר טרייטעל?

טרייטעל: אַזוי ווי אין קינאָ.

פּייטעל: דהיינו?

טרייטעל: אַזוי לאַנג ווי סידרעהט זיך, זעהט מען נאָך עפּעס. — און ביי דיר?

פּייטעל: ביי מיר אין געשעפט קען אין דעם גאַנצען טאָג קיין אויג נישט צומאַכען.

טרייטעל: אַזוי פיל לייזט דו?

פּייטעל: דאָס נישט, נאָר די אָנגעשטעלטע שנאָרכען אַזוי שטאַרק.

קאַפּריזנער

טאַמער קומט א גאַסט

שלום יאָסלען דעם „רזשיוואַק" טרעפט איינמאָל זיין בעקאַנטער זיצען אין שטוב ביי זיך אינגאַנצען נאַקעט אין א צילינדער.

— וואָס טוט זיך מיט דיר, שלום יאָסעל? — פרעגט איהם דער פריינד — פאַרוואָס זיצסטו עפּעס נאַקעט ביים טיש?

— פאַרוואָס זאָל איך נישט זיצען נאַקעט? — ענטפערט דער „רזשיוואַק" שלום יאָסעל — צו מיר קומט דאָך קיינער נישט.

— טאָ, פאַרוואָס זיצסטו מיט א צילינדער אויפן קאָפּ?

— טאַמער קומט דאָך עמיצער.

אין „דריטען רייך"

א יוד האָט נייטעדיג אין גאַס אָפּגעטרעטען אויפן פוס פון א היטלעראַוויעץ.

— יודע, — האָט יענער אויסגערופען, — זינד זי בלינד?

— איך נישט — ענטפערט דער יוד — איהר זייט בלינד, איהר קענט נישט זעהען אָהן א פיהרער.

קאַפּריזנער

קאַווע - ציינדלעך

דעם קליינעם הערשעלע פאַלען ארויס די ציינדלעך, זאָגט צו איהם די מוטער:

— הערשעלע, שרעק דיך נישט, דאָס זענען די מילך־ציינדלעך.

— אזוי? און נאָך די מילך־ציינדלעך, וועלען קומען קאַווע־ציינדלעך? — האָט הערשעלע נאָכגעפרעגט.

אונזער „אובעזפּיעטשאַלניע"

געזונד און שטאַרק זאָל זי זיין!

דאָקטאָר: פון ווען אָן האָט איהר אזא טעמפּעראַטור?

קראַנקער: פון טעכטען אָן. פון מינוט צו מינוט ווערט זי מעהר געשוואָלען.

דאָקטאָר: געהט אהיים און הייסט אייער ווייב, זי זאָל אייך פערבריהען רומיאַנעק אין א טעפּעלע, שטעקט אין דעם טעפּעלע אריין די נאָז און האַלטען זאָלט איהר אזוי א 10 ביז 15 מינוט.

צומאָרגענס קלינגט ביים דאָקטאָר פון דער אובעזפּיעטשאַלניע דער טעלעפאָן.

— האַלאָ! ווער רעדט?

— דאָ רעדט דער מיט דער געשוואָלענער נאָז. כ׳האָב אייך געוואָלט פרעגען, צי קאָן איך די נאָז וויקלען אין דער באַליע, ווייל אין טעפּעלע געהט שוין נישט אריין.

דער קונדס

הומאָר • סאַטירע •

צוזאַמענגעשטעלט פון אַב—נעק •

ביילאַגע צום „נייעם פאָלקסבלאַט" נומער 51

פרייטאָג, דעם 28 פעברואַר 1936

יוד: פּאַניע פּאַשליע, מיין אשה איז אַנ׳אנהענגערין פון דער מאַדאַם פּריסטאַראַוואַס פּראָיעקט: זי טוט מיך „בעטויבען"...

פאָליטיק פון דער וואָך

ווי זאָגט מען עפּעס א ווערטעל: „האָסטו ווייניג א דיר נאָך".

עס האָט נאָך איצט צוגעשפּיצט צום רימעל, דער מיליטערישער אויפשטאַנד אין יאַפּאַן.

די וועלט איז אויפגערעגט, די וועלט איז אָרעם אין די שינעס, דעריבער קומט דאָ און דאָרט פאַר קאַטאַסטראָפע.

מיר אַלס דיפּלאָמאַטען, וועלען אויך אויסזאָגען א סוד. דער סוד בעשטעהט טעמליך אין דעם, וואָס מיר האָבען פערלוירען דעם סטער פון דער פּאָליטיק.

מעג דאָס וויסען די גאַנצע וועלט, אַז אַלץ, וואָס קומט איצט פאָר אויף דער וועלט, איז נישט אונזער שטיקעל אַרבייט, אַלץ, וואָס געשעהט איצט אין די לענדער, ווערט נישט דורך אונז געמאַכט.

מיר דיפּלאָמאַטען ווערען איצט געוואָרפען פון די געשעהענישען ווי א באַלעם.

די וועלט איז אויפגערעגט, די וועלט איז אויפגערייסעלט, וואַרפט זיך די וועלט אין אויפרעגונג און מיר דיפּלאָמאַטען ווערען מיטגעוואָרפען.

אין יאַפּאַן — א מיליטערישער אויפשטאַנד, עס קומען צוליב דעם, צו א מלחמה מיט ראַטען־פאַרבאַנד.

מיר דיפּלאָמאַטען האָבען נישט מעהר די מאַכט, מיר האָבען אייך אויסגעזאָגט א סוד.

ווענדונג פון „קונדס"

צו די געטרייע לעזער

דער „קונדס" עצה'ט די לעזער:

ווער ס'וויל האָבען אַן'אָנגענעהמען טאָג, געהט צום פריזיער. ווער ס'וויל האָבען אַן'אָנגענעהמע וואָך געהט אין באָד אַריין. ווער ס'וויל האָבען אַן'אָנגענעהמען חודש, דער האָט חתונה און ווער ס'וויל האָבען א פרעהליך יאָהר, זאָל אין משך פון 365 טעג נישט לייענען די בעריכטען פון סיים.

ווער איז דער פּראָפּאַגאַנדע־שעף פון נעגוס?

— מוסאָליני איז מיין פּראָפּאַגאַנדע־שעף — האָט געזאָגט דער נעגוס.

— פאַרוואָס? — פרעגט מען איהם.

— ווען נישט מוסאָליני, טאָ ווער וואָלט געוואוסט, אַז ס'איז דאָ אַן'אַביסינישען קייסער אויף דער וועלט.

א דאַנק דער מאַדאַם פּריסטאַר

אין געריכט

אָנקלאָגער: דער אָנגעקלאָגטער האָט מיך בעלייריגט. ער האָט מיך אין דער געגענוואַרט פון מענשען אָנגערופען: אָקס, בהמה.

ריכטער: ווען איז דאָס געווען?

אָנקלאָגער: מיט 4 וואָכען צוריק.

ריכטער: דאָס איז נישט קיין בעליידיגונג, ווייל לעצטענס פערנעהמען בהמות דעם אויבען־אָן.

קאַפּריזנער

זי געהט אויף „יוזשא טשעלע"

ביי דער קאַסע פון „אָזמאַיטאַשטשי"

איינם טאָג פון דער פּרעמיערע פון „יאַשע קאַלב' קומט צו א פּאַניענקע צו דער קאַסע, פרעגט זי די קאַסירערין:

— „פּראָשען פּאַניאַן, כטשיאַלאַם קופּיטש דוואַ בילעטאַ נאַ יוזאַ טשעלאַ..."

גראַף קאָלי.

לגוים היתה הוירא-הוירא...

שוין אַוועק דער ליבער „פּורים"
און דער קאַרנאַוואַל ביי „זיי"...
כ'האָב געזעהען די פיינסטע מאַסקעס
און פּאַיאַצען אַלערליי...

אַזאַ זעלטענע פערוויילונג
האָט דאָך לאָדז נאָך נישט געהאַט.
יאָ, א דאַנק פּולקאָווניק גלאַזעק
פונם לאָדזער מאַגיסטראַט...

כ'האָב געזעהן אַ וואָלף אַ ווילדען
פאַר אַ שעפעלע פערשטעלט...
וועלכער רעדט נאָר פון „רחמנות"
און פון „יושר" אויף דער וועלט...

כ'האָב געזעהן אַנ'אָקס מיט הערנער
מיט אַ האַרטען קאָפּ אַ דולען
וועלכער איז אַ גאַנצער „לערנער"
און פערטייטשט מסכת „חולין"...

כ'האָב געזעהן אַ „יודען-קענער"
— פון זיין מויל עס שלאָגט אַ רויך,
וועלכער טראַכט נישט מיטן מוח
נאָר זיין „תורה" געהט פון בויך...

כ'האָב געזעהן אַ גראָבען קצב
מיט אַ מעסער שאַרף און גלאַט
אָנגעטון אין פראַק און האַנדשוה
און ער גילט פאַר דיפּלאָמאַט...

כ'האָב געזעהן אַנ'„עם הארץ"
וועלכער דאַרף קאַרטאָפעל שיילען
אין דער מאַסקע פון אַ קריטיק
אין דער פּרעסע דאָ אין פּוילען...

אָט — אַ פּרעדיגער — אַ מאַסקע:
האַלט זיך גאָרנישט פון די קליינע...
נאָר אָנשטאָט צו זיין „בעהעלפער"
רעדט ער גאָר פון פּושקין, היינע...

כ'האָב געזעהן אַ פעטען חזיר
אויסגעפּאַשעט אָהן אַ שיער
און אַ סברא, ליבע ברידער
אַז דאָס איז אַ לאָדזער גביר...

כ'האָב געזעהן נאָך מאַסקעס פיינע
טאַקע גאָר טשעקאַווע זאַכען
ווער עס זעהט זיי, מוז זיך האַלטען
ביי די זייטען נאָר פון לאַכען...

* * *

ס'איז דער קאַרנאַוואַל פערשוואונדען
מיט זיין צויבער, מיט זיין קלאַנג
נאָר די מאַסקעס, אוי די מאַסקעס,
וועלען בלייבען זעהר לאַנג...

בהמות צווישען זיך

(אונטערגעהערטער שמועס אין קוה - שטאַל)

אונזער קאַפּריזנער האָט זיך ספּעציעל געלאָזט אין דאָרף אַריין, כדי צו הערען די מיינונגען פון די בהמות צו דער שחיטה־פראַגע. עס איז איהם געלונגען אַריינצוקריגען זיך אין אַ קוה־שטאַל, וואו ער האָט אונטערגעהערט פאָלגענדען שמועס:

אָקס: האָסט געהערט, חבר'טע קוה, די מענשען זענען עפּעס געוואָרען לעצטענס אַזוי ווייך־האַרציג און נעהמען זיך אָן אונזער קשיורע, ווי אַזוי אונז צו ממית'ן.

קוה: אַזוי גאָר? — כ'וויים גאָרנישט, דו ווייסט דאָך, אַז איך בין אַ פּשוט'ע בהמה. דיך האָט דאָך דער בעל־הבית געקויפט פון אַ רייכען פּריץ, דו שטאַמסט דאָך אַרויס פון אַ הויכען שטאַל, טאָ ער קלער מיר טאַקע, כ'בין נייגעריג.

אָקס: זיי, פערשטעהסטו מיך, הופען עס אַז, המ... המ... הומאַניטאַריש... דאָס הייסט, אַז מען דאַרף אומגיין מיט אונז מיט רחמנות. אָנשטאָט צו שאַכטען מיט אַ מעסער, דאַרף מען אונז דערלאַנגען מיט אַ פּאַלקע אַזוי לאַנג, ביז מען ציהט אויס די קאַפּיטעס.

קוה: און דאָס זאָל זיין בעסער? אסור צו אויך הייב אָן צו פערשטעהן. אויב זיי ווילען טאַקע זיין אויסלבע גוטע, טאָ, קענען זיי דאָך, אָנשטאָט טויטער שטראָף, אונז בעסער געבען לעבענסלענגליכע תפיסה!

אָקס: פּיסט דאָך טאַקע אַ בהמה - קאָפּ! טאָ, ווער וועט עסען אונזער פליישׁ און שיטרען אונזער פעל?

קוה: און דו גלויבסט טאַקע, אַז זיי מיינען אונזער טובה?

אָקס: כי... כי... ס'פאַלט מיר גאָרנישט איין פאַר זייער גוטסקייט גיב איך נישט אַ פערפרוילטע קאַרטאָפעל. אָט הער איך מיך כסדר איין דורך דער וואַנד, ווי מען לעזט דריגען, ביי די צוויי־פיסיגע צער־בעל־חיים'ניקעס, די ציימונגען, אַז די מענשען טוען אַפּ אַזעלכע זאַכען, אַז עס איז פּשוט אַ שאַנדע פאַר אונז בהמות. די הערנער שטעלען זיך מיר אויף פון שרעק.

בהמה: נו, איז דאָך טאַקע אַ קשיא, וואָס מיינען זיי מיט אונזער טובה? דו ביזט דאָך אַנ'אינטעליגענטע בהמה, טאָ גיב מיר צו פערשטעהן.

אָקס: (חראַפּעטריג זיך מיטן וויידעל) המ..... ווייסט, וואָס מיר איז איינגעפאַלען?

קוה: נו, נו, זאָג.

אָקס: אַזוי ווי די שעכטערס זענען יודען, ווילען די שונאים זיי אָפּטאָן אַ שטיקעל. זיי מיינען, אַז מיר זענען טאַקע בהמות, אָבער.....

דאָ איז נתאַד אַריינגעקומען די פּויערטע מיטן שקאָפּעק, און דער שמועס איז איבערגעריסען געוואָרען.

קאַפּריזנער

פּיניעלע מוזיק

גיט לשון

צאָץ גיהעיערט, וואָס ס'איז די וואָך גיווען אַף דעיר פּרימיצאַרען־גאַס? צ'ווייסץ גאָרנישט? מאָט דעך נעטאַנצט אין מיטן דעיר גאַס!

צ'מיינט עפּעטשער פּין שוואַילטאָג? אוסער! זאָגע גיטאַנצט, וואָל סאיז גיוועין זייער פּירים, אָגע זיי ועך אונגיטיען מאַושגים אין אָגע גיהאָצקיט.

אַף דעיר פּרימינאַרען־גאַס, אָט מע אונגיציגדען בליצערס, מאָט אונגימאַליוועט קאַסיטוירען מיט אַזאַ־כינע פּעינימער מיט גישוואַלינע סקיניעס. סאָט ניגרימפּלאָט אַ מיזיק אין זאָגע גיהאָצקיט.

פּין וואַנים אייעך ווייסט דועס? אייעך בין אַלייגט אַכיט דאָרט גיוועין, אַף דעיר פּרימינאַרען־גאַס. צ'ווייסץ ציוואַועס? וואָל מאָט מייער גינעיבן ציטג, אַז אַף דעים פּירים, עבן אַכיט זאַן איטרזירע ווילקער שמאַנדראַקים. כי, בין אייעך עקסטרע אַהינגיגאַנגע זעיען צי ס'איז גוואָער.

מיינט עץ עפּעטשער, אַז ס'איז גיוועין ליגנס? זאָך אַזוי גיזינט זאַן מיט ענק ציניזאַמעט, ווי די ווילקער שמאַנדראַקעס זענע האָטן גיוועין. וואָגע זעך אַכיט אָנגעטיען מאַושגים אין גיהוליעט מיט אַלע שלובים ציניזאַמעט.

צ'מיינט, ז בלוים יונגין? מעירן אַכיט! בייליס, פּיטשים, יענטים אין ציפּע דיוואַוירים, אָגע זעך אָעסניפּיאַקיט אין מיטגיהאָפּסט אַף שיקסעם סימ־כים.

כ'זוג ענק, אַז אייעך אָב דועס גיזעיען, אָב אייעך גישפּיערט, אַז ס'פּורטשיט מיער אין די קיישקים פּין גאַוטמים נעיפּיש. אַז כאָב גיזעיען די פּענטאַקים מיט די לאַרווים ציישן קרענצל, אָב אייעך גיוואָלט ציגיהן אין כמאַליען אַזוי ווי אַ באַליטער יאַט קען.

צ'העיערט? ווען כאָניש קאַ מוירע, וואָלט אייעך מייעך אָויסגישטעלט אין מיטן דעיר פּרימינאַרע, אין וואָלט צי זיי אַזוי גיזוגט:

— פּענטאַקים! שטשערוים! וואָוועס סאַריגע סימכע איז אַף ענק? אַזוי שוואַוויל איז ענק? סאיז ענקער פּירים, וואָעס עץ האָצקיט ציניזאַמעט מיט זיי? אַז ס'איז אינדזער פּירים, קלאַפּן זיי אַכיט הור־מינין? זיי קלאַפּן דעך מאַרכין, ניט הומינין! גייץ צי אַלדי שוואַץ יאָער אין ענקער ריה אַראָן! צ'זוגט קראַנק צי וואַרטן אַף אינדזער פּירים? גיין אין באַר לימער בעשמעדריש אַראָן העירן לייגע די מגילע? ניש דו, אַף דעיר פּרימינאַרן־גאַס אין אַ פּראָסטן דינסטיק? — אַזוי אָב אייעך זיי גיוואָלט זוגן, נאָר כאַדיך מוירע גיגאַט פאַרן מיליץ.

כאָב אַפּילים גיוואָלט דעים שאַבים נאָכמיטיג וועיגן דעים מאַכן אַ פּעואַמליג אַפּן באַליטער פּלאַץ, נאָר כאָניש קאַ צאַט. דעים שאַבים נאָכמיטאָגצי אייעך אַף דעיר גלעריע צי יאָשין מיטן קאַליב. מ'זוגט, אַז דועס איז אַ וואַזשנע שטיקע. טאָ אָציץ מייער אַ גיטן שאַבים אין וואַציץ מייער גיזינט.

די פעלקער־ליגע איז אַ בייטער דירה

ווי אַזוי זי האָט זיך איבערגעצויגען

די פעלקער־ליגע, וועלכע האָט ביז איצט גע־פּחיט לופט־שלעסער, האָט לעצטענס אויסגעפּויט אַנ'איינענעם בנין. צום פּויען און איינריכטונג, האָבען צוגעהאָלפען אַלע מלוכות.

איטאַליען האָט צוגעשיקט קריגס־מכשירים, וואָס זיי האָבען צוגענומען אין אַביסיניען. אַביסי־ניען האָט צוגעשיקט קריגס־מכשירים, וואָס זיי האָבען צוגענומען אין איטאַליען. פּערסיען האָט צו־געשיקט פּערסישע דיוואַנעס. דאַנציג — דאַנציגער שנעפּס. מאַנאַקאָ האָט אויף איהרע קאָסטען איינגע־שטעלט אַנ'אינטערנאַציאָנאַלע טויער, דייטשלאַנד — אַנ'אַרויסגאַנגס טויער. פּוילען איז אויך נישט געבלי־בען הינטערשטעליג און צוריקגעשיקט — אַ קויהל־שטיין צום פונדאַמענט.

שווייצאַריע אַ נייעם בנין האָט מען געמוזט, כדי ס'זאָל זיין אָרט וואו צו בעהאַלטען די פּעק פּאַקטען, אַקטען, טראַקטאַטען א. ד. גל.

דאָס איבערציהען די פעלקער־ליגע, איז נישט געגאַנגען אַזוי לייכט. ס'זענען געשאַפען געוואָרען דריי קאָמיסיעס און דרייצעהן קאָמיטעטען. א „קאָמיטעט פון 7", א „קאָמיטעט פון 19", וועלכע האָ־בען אָנגעפיהרט מיט דער איבערציהונגס־אַרבייט. אַ חוץ דעם זענען געשאַפען געוואָרען סוב־קאָמיסי־יעס, מיט דער אויפגאַבע פון אויסשטעלען ס'מעבעל, וואו און אויף וועלכען אָרט אוועקצושטעלען די שענק. שטוהלען, טישען, פּיוראָקעס א. ד. גל.

נאָך דעם ווי ס'איז צווישען די דעלעגאַטען פון די קאָמיטעטען, קאָמיסיעס און סוב־קאָמיסיעס גע־קומען צו אַ פערשטענדיגונג, איז מען צוגעטרעטען צו דער פייערליכער איבערציהונגס־אַקציע.

נאָך דער לאָדזער קאַרנאַוואַל־שמחה

אויף דער קאָשטשושקי־גאַס

א לאָדזער יוד איז די היינטיגע וואָך געפאָהרען צו א קרוב קיין וואַרשא, פרעגט איהם דער וואַרשאַ־ווער:

— נו, פישעל, וואָס הערט מען אין לאָדז?

— אין לאָדז? אין לאָדז איז זעהר פרעהליך.

— דהיינו?

— מ'טאַנצט אין די גאַסען!...

דער „יושר" פון אַנ'ענדעקישען באַנק־דירעקטאָר

אָדער: די מפּלה פון צוויי משומדים

א היגע באַנק, האָט אַנגאַזשירט א נייעם דירעק־טאָר. עטליכע טעג פאַרן אָנקומען פון נייעם דירעק־טאָר, האָט זיך צווישען די בעאַמטע פערשפּרייט א קלאַנג, אַז דער בחור איז אַנ'ענדעק, א פערביסענער אַנטיסעמיט.

אין דער זעלבער באַנק האָבען געאַרבייט 4 יו־דישע בעאַמטע. זענען 2 פון זיי באַלד אוועק און האָבען זיך אָפּגע'שמד'ט, כדי זיי זאָלען זיכער זיין מיט די פּאָסטענס.

צוזאַמענגענומען, רופט דער נייער דירעקטאָר אַריין צו זיך אין קאַבינעט די 4 יודישע בעאַמטע און זאָגט צו זיי:

— איהר ווייסט דאָך, אַז די לאַגע אין דער באַנק איז א קריטישע, צוליב דעם בין איך ליידער געצוואונגען אייך אַלע 4 צו קינדיגען די פּאָסטענס.

הערענדיג די בשורה, פרעגען די צוויי גע־שמדטע גוים:

— אונז אויך? פאַרוואָס אונז?

— כ'וועל אייך באַלד „וויאַשניען" — האָט דער דירעקטאָר געענטפערט — די רעדוקציע פון פּערסאָנאַל איז א זעהר פיינליכע, וואָלט איך רעדו־צירט בלויז קאַטאָליקען, וואָלט דאָס אַרויסגערופען גרויס אויפרעגונג. וואָלט איך ווידער רעדוצירט בלויז יודען, וואָלט דאָס אויפגערעגט אונזערע יודישע קלי־ענטען, האָב איך דערום בעשלאָסען צו האַנדלען מיט יושר און האָב געקינדיגט 2 קאַטאָליקען און 2 יודען....

ווער וויל ווערען א גביר?

ווער ס'האָט 15 זל. קאָן קומען צו אַ מאַיאָנטעק

אין בית־מדרש ביים וואַרעמען אויווען זיצען יודען און שמועסען. זאָגט איינער:

— איך האָב א פּלאַן, ווי אַזוי מ'קאָן פון 15 זל. קומען צו א מאַיאָנטעק פון 320 טויזענד זל.

— נו, לאָמיר הערען.

— א קילאָ שמאַלץ קאָסט איצטאַנצען 15 זל. פון א קילאָ שמאַלץ קען מען מאַכען 160 טויזענד קליינע ספּרענדזשינקעס צו טאַשען־זייגערלעך. פאַר אַזאַ ספּרענדזשינקע בעקומט מען קוישעטריג 2 זל. ד. ה. אַז פון 15 זל. קאָן מען קומען צו א מאַיאָנ־טעק פון 320 טויזענד זל.

— טאָ, פאַרוואָס מאַכסט דו דאָס נישט?

— ווייל כ'האָב קיינמאָל נישט קיין 15 זל. ביי דער נשמה, צו קויפען א קילאָ שמאַלץ.

די 5 שטילע יאָהר אין לאָדז

און די „שטילע וואָך" אין וואַרשא

— וואָס זאָגסטו צו דער „שטילער וואָך" אין וואַרשא?

— א וואַזשנע מעשה, וואָס איז איין „שטילע וואָך"? ביי מיר, אין מיין קראָם, איז שוין 5 יאָהר שטיל!

קליינינקייטען

— לעצטענס געהט עס מיר נישט — האָט גע־זאָגט איינער, וואָס האָט געפּראַכט דעם זייגער צום זייגערמאַכער.

— אַז מ'נעהמט זיך צו פיער הינט גאָט האָט געזאָגט איינער, וואָס האָט חתונה געהאַט מיט דער פירטער פרוי.

די ניקאלאי דער ערשטער

האט געהאלפען ארויסגעבען א ש"ס

א מערקווירדיגע געשיכטע פון אַנ'אַלטער גמרא

פון ש. ערדבערג

...ס הונדערט יאהר צוריק האט דער רוסישער ניקאלאי דער ערשטער זיך אבאנירט אויף הונ־דערט גמרות. דער פינסטערער צאר, דער גרויזאמער ...ר יהודים און בוטערער פיינט פון מענטשען האט בעצאהלט א יודען פאר הונדערט גמרות. ער האט אבער נישט געקראגען דעם גאנצען ..., ער האט נאר געקראגען די ערשטע מסכתא, ...רא ברכות, ווייל מעהר איז פון דעם דאזיגען ... נישט געדרוקט געווארען.

די גמרא איז געווידמעט דעם פינסטערען ניקאלאי ... זייטען פון דער גמרא זעגען אפגעגעבען ...ר'ען: א זייט מיט דער ווידמונג און צוויי ... מיט א „ליבע אויסגוס" פון דעם יודען צום ...לען צאר.

...ס הונדערט און עטליכע און דרייסיג יאהר ... ארים 1800, איז אין פינע, א קליין שטעטעל ...ווילנער געגענט (דעמאלט דייטשלאנד), געבוי־רען געווארען אפרים משה, א זוהן פון ר' אלעקסאנדר ..., ער האט זיך שפעטער גערופען אפרים משה ... אויפן נאמען פון זיין געבורטשטאט.

...פרים משה פינער האט געלערנט אין ישיבות, ...לער פון זיינע רבי'ס איז געווען ר' יעקב, דער ... פון ליסא, וואס איז בעקאנט ביי יודען, וואס ... אלס דער „ליסער סידור".

...גרויסער למדן איז געווארען אפרים משה פינער ... געלערנטער אין וועלטליכע קענטעניסען. און ... ער איז געווען אין די דרייסיגער יאהרען האט ... גענומען איבערזעצען דעם תלמוד אויף ... ער איז שוין דעמאלט געווען א מיטגליד פון ... פראנצויזיש - אזיאטישער געזעלשאפט.

...יין צוועק איז געווען צו ברענגען דעם תלמוד ... גוים און זיי, די גויים, וואס מאכען פסדר ...מענשליכסטע בלבולים אויף יודען איבער דעם ..., זאלען זעהן, וואס פאר א גרויס ווערק עס ... דער תלמוד, און אז עס איז נישטא אין תלמוד ...שום געפעהרליכעס.

...ער אוועק אויף א רייזע איבער די אייראפ־... לענדער צו קריגען אבאנענטען פאר דעם ... יגע יאהרען, און אויך א סך שפעטער, פלעג־... מחברים ארומפאהרען זאמלען „פרענומעראנ־..." און ער אויך געפאהרען. געווען איז ער אין ... אלע אייראפעאישע לענדער. זיין גרעסטע גליק ... ער אבער געהאט אין רוסלאנד — דארטען ... ער געקראגען די גרעסטע צאהל אבאנענטען; אין קאנסטאנטינאפאל — דארטען האט ער גע־... די הסכמה פון די הויפטרבנים.

...ר איז געקומען קיין רוסלאנד אין 1837 און ... דארט געוואוינט יאהרען לאנג. אין 1845 האט ... געוואלט גרינדען א געזעלשאפט אין אדעס, רוס־... צו דרוקען אלטהעברעאישע און רבנישע מאנ־...סקריפטען. ער האט דאס געוואלט טון צוזאמען ... דעם געלעהרטען שמחה פינסקער, דער פאטער ... פינסקער, דער גרינדער פון די חובבי ציון ... דער מחבר פון „אויטאעמאנציפאציע", וואס ... איבערגעטרייסעט די יודישע וועלט.

...א'עטליכע און דרייסיג יעהריגער יוד קומט צום ... צאר אחן צו א סך קעניגען פון אייראפ־... לענדער, צו מיניסטארן, גענעראלען און אר־... און זיי אלע אבאנירען זיך אויף זיין תלמוד ... מענש האט געמוזט האבן אויסערגעוועהנ־... פערזענליכקייטען.

די איבערזעצונג זייט איז נישט בלויז אנ'איבער־זעצונג אויף דייטש; ניין, עס איז א גראנדיעזע אר־בייט.

דאס איז אויף איין זייט — דער העברעאישער. אויף דער צווייטער זייט גיט ער די דייטשע איבער־זעצונג און ערקלערונגען. אזוי אזוי געהט דאס — א זייט אריגינאל גמרא, א זייט דייטשע איבערזעצונג.

געוואלט האט ער דרוקען גאנץ ש"ס אין 28 בענדער, פונקט ווי ער האט געדרוקט די גמרא ברכות אבער עס איז איהם נישט געראטען, מעהר ווי „ברכות" האט ער נישט אפגעדרוקט. ווען ער איז געשטארבען, אין 1880, אנ'אלטער מאן פון אכציג יאהר, איז געבליבען פון איהם, אין מאנוסקריפט, די גמרא „סנהדרין" איבערזעצט, אבער מעהר נישט. א גרויסע און רייכע ביבליאטעק איז געבליבען פון איהם, און די „קייזערליך קעניגליכע ביבליאטעק" פון בערלין האט זי אפגעקויפט.

אחן אט איז דער דאזיגער יוד געפאהרען קיין פעטערבורג, אין דעם פעטערבורג, וואו ניקאלאי האט נישט געוואלט האבען קיין יודען, און ער איז אוועק צו ניקאלאיען און געקראגען איהם פאר אנ'אבאנענט אויף זיין ש"ס.

ער האט אויך גע'פועל'ט ביי דעם מעכטיגען גרויזאמען ניקאלאי, ער, דער צאר זאל איהם דערלויבען ווידמען דעם ש"ס ניקאלאיען, עס זאל זיין געדרוקט אויף דער גמרא, אז דאס איז געווידמעט ניקאלא־יען, און ניקאלאי האט איהם דאס דערלויבט, און האט איהם בעצאהלט פאר הונדערט עקזעמפליארען צו העלפען איהם דרוקען דעם ש"ס.

ס'איז מאדנע אינטערעסאנט און אויך שטארק פריקרע.

און ניקאלאי דער ערשטער איז נישט געווען דער איינציגער הערשער, וואס האט זיך אבאנירט אויף דעם ש"ס. עס האבען זיך אויך אבאנירט פרידריך ווילהעלם דער פערטער, קעניג פון פרייסען; וויל־העלם דער ערשטער, קעניג פון האלאנד (5 עקזעמ־פליארען); לעאפאלד דער ערשטער, קעניג פון בעל־גיען; פרידריך דער פערטער, קעניג פון דענעמארק.

אויסער די האבען זיך אבאנירט פרינצען, פירשטען, ערצהערצאגען און הערצאגען, קארדינאלען און בישאפען.

א סך אוניווערזיטעטען און גימנאזיעס האבען זיך אבאנירט פאר זייערע ביבליאטעקען. צווישען זיי די אוניווערזיטעטען פון ברעסלוי, געטינגען, דאב־לין, יענא, קאפענהאגען, לעמבערג, פראג; עס האבען זיך אויך אבאנירט קירכען־ביבליאטעקען, די ביב־ליאטעק פון נירענבערג, היסטאריש די שטאט פון שנאה צו יודען, איז אויך אבאנירט.

קומט מען צו האמבורג, געפינט מען דארט די היינעס, היינריך היינעס קרובים — אבאנענטען.

אין פראנקפורט־אם־מאין האט זיך אבאנירט דער באראן ראטשילד און שפייער, און אין קאפענהאגען — בראנדעס. אפשר געווען בראנדעס'עס פאטער, און אין לאנדאן — משה מאנטעפיארע און באראן ראטשילד — צו צוויי עקזעמפליארען: און א סעמינאר אוודאי א זייערע פון הערבערט סעמינאר אין מינכען געפינט מען צוויי יודישע באראנען הירש — אבאר־נענטען, יעקב און יוסף פאן הירש, דערם ראטשילד פון פאריז האט אויך גענומען צוויי עקזעמפליארען, און אין טארנאפאל, גאליציען, געפינט מען דעם בע־וואוסטען משכיל און בעקעמפער פון חסידים יוסף פערל.

אין ווארשא געפינט מען א סך בעקאנטע נעמען פון אסימילאטארען, וואס זייערע קינדער האבען זיך דערנאך געשמדט, — די נאטאנזאנס, לעווענבערג און בערנסאן, א קרוב פון דעם גרויסען פילאזאף אנרי בערגסאן פון פראנקרייך, וואס שטאמט פון פוילען. צוויי גראפען פאטאצקי, דער יודישער צענ־זאר, יעקב טוגענהאלד, און דער בעוואוסטער משכיל שלמה פויזנער. ( )

קומט מען קיין וויען — דער באראן ראטשילד, ער האט שוין גענומען פיער עקזעמפליארען, טאפעלט ווי די אנדערע ראטשילדס, און אין ווילנע געפינט מען דעם פרנס חודש צבי הירש קאצינעלינבויגען, בן־יעקב, מ. גינזבורג (דער בעריהמטער שרייבער?) און חריי פון דער פאמיליע ראם, פון דער בעריהמטער דרוקעריי.

קיין ארטאדאקסישע רבנים געפינט מען נישט צווישען די אבאנענטען, אויסער דעם אבער־ראבינער פון האנאווער דר. אדלער; דערפאר זענען אבער אר באנענטען דער אבער־כאכאם פון די קאראימען פון רוסלאנד — יערושאלמיף, און דער אבער־כאכאם פון די קאראימען פון גאליציען, לשאנעווי.

אינטערעסאנט אז אן איין אבאנענט פון קאנ־סטאנטינאפאל איז — דער רוסישער אמבאסאדאר. מאסקווע האט געגעבען נאר איין אבאנענט, אבער פעטערבורג — א סך, צווישען זיי: פיער מיניסטאר־רען — פליוטאוו, ראקשאוו, דער בעריהמטער אובאר־ראוו און דער פרעזידענט פון סענאט, נאוואסילצעוו; גענעראלען און אדמיראלען און דער עסטרייכישער אמבאסאדאר, פון ריגע — דער גענעראל־גובערנא־טאר און דער מיליטער־שער גובערנאטאר.

יא, פון קרעמעניץ האט זיך אבאנירט דער בע־ריהמטער שריפטשטעלער ר' יצחק בער לעווינזאהן. אין תלמוד־תורה, די חברה קדישא תלמוד תורה פון ווילנא וואס איז געפיהרט געווארען פון משכילים איז אויך אבאנירט.

איינס איז קלאר: די פרומע יודען — און זעהר ווייניג זענען דעמאלט נישט פרום געווען — האבען זיך צו דעם דאזיגען ש"ס נישט צוגעריהרט.

און איצט — ווי אזוי אפרים משה פינער האט געווידמעט די גמרא דעם בייזען צאר ניקאלאי.

ס'איז נישט דאס ערשטע מאל, וואס אויף גמרות איז דא א לויבגעזאנג צו גוי'אישע הערשער, און אל־טע גמרות געפינט מען אויף די פאדער־בלעטער לויב־געזאנגען און טריומפט דאנקען צו קארדינאלען און אנדערע הערשער פאר דערלויבען דרוקען דעם תלמוד.

דא, מיט דעם רוסישען צאר, איז אבער די זאך געווען אנדערש. עס האט זיך נישט געהאנדעלט ער זאל דערלויבען דרוקען דעם תלמוד אין רוס־לאנד, נאר קריגען געלד פון איהם און זיין איינפלוס אויף אנדערע, וואס זאלען אויך געבען געלד. דער איבערזעצער זאל קאנען דורכפיהרען זיין פלאן, און ער זיין ווי וויכטיג און מיט די בעסטע כוונות.

צו ווידמען די גמרא דעם בייזען פינסטערען צורר היהודים ניקאלאי דעם ערשטען בלויז צוליב געלד, מאכט א ביטערען און שווערען איינדרוק.

גלייך נאכ'ן שער בלעטעל געהט א גאנצע זייט מיט דער דאזיגער אויפשריפט:

„זיינער מאיעסטעט ניקאלאס 1 קייזער פאן רוסלאנד, דעם גראסען אונד מאכטרייכען מאנאר־כען, דעם האכהערציגען בעשיצער יעדעס רייכען שטרעבענס, אללער אונטערטעניגסט געווידמעט פאן דעם פערפאססער".

צו דערציילען אויף א בלאט פון א גמרא, אז ני־קאלאי דער ערשטער איז געווען, רייך אין מעשים און א בעשיצער פון יעדען רייכען „שטרעבען", איז זעהר טרויעריג.

אפרים משה פינער האט זיך אבער נישט בעגנוגענט מיט דער איינער „זייט", און ער האט נאך א ספעציעלע פארריידע, אויף צוויי זייטען, ווענדען ניקא־לאיען, אין דער פארריידע זאגט ער, אז ניקאלאי דער ערשטער איז אן „אלערהעכסטע היילינע פערזאן" — אט דער מאסען־מערדער און מערדער פון קליינע יו־דישע קינדער א הייליגע פערזאן!

די דאזיגע פארריידע הויבט פינער מיט די דאזיגע אונטערטעניגע רייד:

„פול מיט דער טיפסטער פערעהרונג דערנעהע־רע איך מיך צום טראן פון אייער קייזערליכער מא־יעסטעט, און מיט טיפסטער עהרפורכט און פיל דאנק פאר דער דערלויבעניש מיט דעם דערהויבע־נעם נאמען ניקאלאיס דער ערשטער צו שמוקען (בע־צירען) דאס ווערק לייג איך עס אויף די טרעפ פון טראן".

די ארימע גמרא ווערט נעבעך „בעצירט" מיט ניקאלאיס נאמען.

אבער א נייעס ווערט מען געוואר פון דער פאר־ריידע, דאס איז נישט געווען דאס ערשטע מאל, וואס ניקאלאי האט געגעבען געלד צו דרוקען איבערזעצונג גמרות. באלד ווי ער איז ארויף אויפן טראן האט ער געגעבען געלד צו דרוקען א פראנצויזישע איבערזע־צונג פון תלמוד, יענער פלאן איז אבער נישט דורכ־געפיהרט געווארען.

און אט איז א מוסטער פון דער איבערזעצונג. די ערשטע משנה הויבט זיך אן אויף דייטש:

„פאן וועלכער צייט אן ליזט מאן, דאס שעמא אם אבענד?"

דערנאך געהט די דאזיגע דערקלערונג אויף דייטש:

„דאס הייליגסטע געבעט דער איזראעליטען בע־גינט מיט דעם ווארטע שמע — העריע. יעדער איזרא־עליט איסט פערפפליכטעט דיעזעס דעם מארגענס אונד אבענדס צו בעטען" (דאס ווארט „שמע" גיט ער מיט יודישע אותיות).

קרייץ-שמערצען און דער „העקסענשוס"

(מעדיצינישע שמועסען) • פון ד"ר י. האנדזער

...געגען דער בעדייטונג פון שמערצען פאר דעם ... וועט אחנע נאך שפעטער אמאל אויסקומען צו ... היינט ווילען מיר זיך אפשטעלען איבער ... ספעציעלע קאטעגאריע פון שמערצען, וואס שפי־... ביים בריטען עולם נאר א גרויסע ראלע און ... וועלכע מען הערט אפט קלאגען. ביי א יעדען ... אין רוקען, אין די פלייצעס, אדער נאר אין ... הינטערער האלז־געגענט קומען די פאציענ־... מיט דער דיאגנאזע: קרייץ־שמערצען, אדער ...שוס. ספעציעל דער העקסענשוס „כאפט" ... ארעמע קרבנות ביי א יעדער געלעגענהייט.

...אס מיינען דאס קרייץ־שמערצען? יעדער מיינט ...ליך, אז ער ווייסט עס. כ'האלט אבער, אז עס ... נישט שאטען דעם בעגריף גענויער צו פאסען, ... פערשטעהט אונטער קרייץ די גאנצע רוקען־..., ווענען קרייץ־שמערצען קאן מען אבער ... דעמאלט רעדען, ווען עס טוט וועה נאר די ...געגנד ד. ה. דער סאמע אונטערשטער טייל ... דער ווירבעל־זייל אין דער געגענד וואו זי פער־... זיך מיט דעם בעקען.

...ר קרייץ־שמערץ איז בלויז א סימפטאם, א ... ביי כל'ערליי קראנקהייטען, אבער נישט קיין ...קהייט גופא. ביי אט די אלע קראנקהייטען, וואס ... אפט מאל מיט זיך קיין שום שייכות נישט. ... מען אפט אנווענדען זעהר שווערע מעטאדען, ... די שמערצען געהעריג צו ערקלערען און זייער ...שטאנג מיט דער קראנקהייט צו בעלויכטען.

... גאנצע ריי קראנקהייטען טרעט אויף כמעט תמיד ... קרייץ־שמערצען. די קראנקע געהען פון דאקטער צו דאקטאר, בעזוכען אלע מעגליכע בעדער, ... דורך כל מיני קוראציעס, מייסטענס אהן ער־... האט זיך אזא באנאלע קראנקהייט, ווי: ...אט פיס קאן אפט גורם זיין שטארקע קרייץ־שמערצען. נאך פערשידענע פראצעדורען און הייל־... פערשרייבט א דאקטער, וואס אריענטירט ... אין קען דעם צוזאמענהאנג א פאר איינלאגען ... א נישה ווערט דער קראנקער בעפרייט ... זיינע לעסטיגע ליידען.

...שט תמיד איז נאטירליך, די זאך אזוי איינ־פאך. ביי פרויען קאנען די שמערצען בלייבען יאהרענלאנג גאנץ די ליידענדע מאכען דורך אלע מעגליכע קוראציעס, דינען אלע עבודה זרות, געהן דורך אלע שבעה מדורי גיהנום, די אונגעדולד פון דער פאציענטקע, דאס לויפען פון דאקטאר צו דאקטאר. דאס נישט קאנסעקווענטע דורכפיהרען פון אין קוראציע פערשווערט אויך די סיטואציע.

די קרייץ־שמערצען ביי פרויען נעהמען זיך אפט פון פערשידענע קראנקהייטען אין די געשלעכטס־ארגאנען. די לאגע־פערענדערונגען פון דער געבער־מוטער, אייערשטאק־ אנטצינדונגען, פערשידענע קראנקהאפטע צושטאנדען פון דער שייד פעראור־זאכט דורך געבורטען — אט דאס אלץ קאן פיה־רען צו זעהר שטארקע קרייץ־שמערצען.

זעהר אפט געפינט דער דאקטאר אז אלע גע־שלעכטס־ארגאנען זענען ביי דער פרוי געזונד און דאך טרעט אויף, ביי לענגערען שטעהן אדער געהן, דער קרייץ־שמערץ. אמאל האט עס דאן געהייסען „נערוועזער" שמערץ. מיר האבען זיך אבער מיט דער צייט אפגעוועהנט אין דער מעדיצין צו בענוצען מיט דעם ווארט „נערוועזע שמערצען", ווען מיר האבען נישט פאר זיי קיין ממשות'דיגע, אנא־טאמישע גרונדלאגע, וואס ווייטער עס גרייכט אונ־זער קענטעניש פון קראנקהייטען מיט זייערע פער־וויקעלטע סיבות און סימנים, וואס טיפער מיר קאנען אריינדרינגען אין די סודות'דיגע דרכים פון דער מחלה, דאס זעלטענער בענוצען מיר די פריהער אזוי פאפולערע דיאגנאזע.

אזוי ווייסען מיר היינט, אז ביי שמאלע און הויכע פרויען קומט פאר, אפילו פאמיליער א קראנק־הייט, וואס בעשטעהט אין דעם, אז די **געדערים**, דער **מאגען** און א טייל פון די **בויך - ארגאנען** זענען אראפגעלאזט, ווייל די בענדער, אויף וועלכע די דערמאהנטע אברים זענען אויפגעהאנגען ווערען שלאף, לאקער, לאזען נאך אין זייער שפאנונג און דערהאלטען נישט זייער אויפגאבע. מען איז געקומען צו דער מסקנה, אז די קאסט פאר אזעלכע געדערים דארף נישט זיין שוואך. דעליקאט, להיפוך, זי מוז זיין א שטארקע, שארפערע קאסט, וואס זאל רייצען און איינשפאנען די געדערים צו דער ארבייט, אויך דאס פיל טרינקען איז דא שעדליך, א ווינער דאקטאר האט פאר אזעלכע פרויען קאנסטרואירט א ספעציעלען באנד, וואס הויבט די אראפגעפאלענע ארגאנען, ציהט צוזאמען דעם בעקען און בעפרייט די ליידענדע פון זייערע שמערצען.

א זעהר אפטע סיבה פון קרייץ־שמערצען זענען **רעוומאטישע פערענדערונגען** וואס בע־פאלען די ביינער פון דעם בעקען די ווירבעל זאלע און די מוסקולען, מיט הילף פון רענטגען קאן מען היינט זעהר גענוי און בולט דערקענען אלע פערענ־דערונגען אין די ביינער, און וויסען צי עס האנדעלט זיך, למשל, וועגען טובערקולאזע פון די ביינער, צי וועגען ענטצינדונגען אדער אפניצונגען־פראצעסען אין די פערשידענע געלענקען, אדער צי האט נאר א קרעבס דא שוין אנגעהויבען זיין צושטערענדע עבודה.

דאס **לאנגע שטעהן** ביי פערשידענע בע־רופען קאן מען נישט תמיד לייכט פערטראגען. ספע־ציעל די הויזארבייט, מיט דעם פילען ארומלויפען און שטענדיגען שטעהן בעלאסטעט שטארק דעם בעקען פון דער פרוי. זי מוז זיך דערפאר בעמיהען, ווען נאר מעגליך צו זיצען ביי מאנכע הויז־ארבייטען.

דער **איסכיאס**, די ענטצינדונג פון דעם זייט־נערוו מאכט אפט שטארקע שמערצען. ווען די קראנק־הייט איז בולט און דייטליך איז נישט שווער צו געפינען דעם צוזאמענהאנג, אבער אין מאנכע פאל־לען, איז די ענטצינדונג כראניש, שלייכענד אונטער־ליך ארויסצוגעפינען דעם צוזאמענהאנג פון דער קראנקהייט און די קרייץ־שמערצען איז שווער. א יעדער שטארקערער שרית, אויפהויבען פון לאסט, זיך אויסבויגען, שפרינגען פון א טראמוואי איז בע־גלייט פון שטארקע שמערצען, דעם העקסענשוס, נאך אפרוהען זיך, איינרייבען, צולעגען ווארעמע קאמפרעסען, געהט עס פאריבער. נאטירליך איז דאס נישט דאס ריכטיגע היילען, ווייל ביי דער נעכסטער געלעגענהייט טרעטען ווידער אויף די זעלבע סימנים.

נירען - שטיינער, נירען - זאמד, מעררי־דען, פיסטלען פון דעם ריקארעם זענען גורם שטארקע קרייץ־שמערצען.

די ערשטע וויכטיגע פראגע איז **די דיאגנאזע**. עס האט קיין שום זין נישט צו היילען קרייץ־שמער־צען מיט אספירין, א טערמאפאר און איינרייבונגען, גוטע ערצטליכע הילף פערלאנגט קודם כל א גענויע אינפארמאציע וועגען בעטרעף. ביז איצטיגע קראנק־הייטען, דעם פערלויף פון דער קראנקהייט, אויך גענויע רענטגען - הארן - שטוהל אונטערזוכונג, די בלוט, דער האדם, די פרויען - געשלעכטס־טיילען פערלאנגען ספעציעלע אויפמערקזאמקייט. מען דארף נישט אונגעדולדיג ווערען, ווען אונטערזוכען און היילען דויערען לענגער; עס פערלאנגט עס די ארט פון דער קראנקהייט.

ביי די רעוומאטישע שמערצען האבען מיר **היינט** נעבען דיעט א גאנצע ריהה מיטלען: בעשטראהלונ־גען, איינשטיבען, איממפונגען, בינדגעוועבע, פודער, שליימפאקונגען, פערשידענע מעדיקאמענטען, צווי־שען וועלכע דאס יאד פערנעהמט א בכבוד'יגען פלאץ.

ס'איז נישט מעגליך דא ארומצורעדען דאס היי־לען פון אלע אנדערע אויבענבעשריבענע קראנק־הייטען. כ'וועל נאר בעמערקען, אז מען זאל די קרייץ שמערצען נישט נעהמען צו לייכט, ווייל זיי טרעטען אזוי אלטעגליך אויף. מען דארף זיך אויך נישט שרעקען, ווען זייער היילען דויערט לענגער. א קראנק־הייט, וואס לאזט זיך שווער בעהאנדלען מוז לענגער ענערגישער מיט מעהר אויסדויער בעהאנדלט ווע־רען, מען דארף נישט פערלירען דעם געדולד און נעהמען די „הילף" פון אומוויסענדע העלפער: דאס ברענגט שאדען און פערצעגערט דאס ענדגילטיגע היילען.

נייער פאלקסבלאט — דאס לאדזער לעבן — נייער פאלקסבלאט

פרייטאָג:
28
ה׳
אדר תרצו

פעברואַר

זון-אויפגאַנג 6.05
זון-אונטערגאַנג 5.11
ליכט-צינדען: 5.02

צוגאַב פאַבאַר-קאָמיסיע
ווער דאַרף זיך צו שטעלן

היינט ד. 28 ד. ח. 8 פריה ווע אין לאָקאַל פעטריקאָווער 165 אָנהויבען אַמטירען די צוגאַב-פאַבאַר - קאָמיסיע.

צושטעלען דאַרפען זיך די פאַבאַראָווצעס פון יאָהרגאַנג 1914 און עלטערע, וועלכע האָבען זיך כאָך ביז איצט נישט געשטעלט צו די פאַבאַר-קאָמיסיע. צושטעלען דאַרפען זיך די פאַבאַראָווצעס, וואָס וואוינען אויפן שטח פון די 1, 4, 6, 7, 10, 12, 13 און 14-טער פאָליציי - קאָמיסאַריאַטען און האָבען דערהאַלטען נאָמענטליכע אויפפאָדערונגען פון דער שטעטישער סטאַראָסטווע.

אַפטייקען.
היינטיגע נאַכט - דיזשורען

(א) היינט ביינאַכט דיזשורירען: ס. קאָן, פלאַץ קאָשטשעלני 8; כאַרעמזאַ, פאָמאָרסקאַ 12; וואַגנער, פעטריקאָווער 65; זאַיאָנטשקעוויטש, זשעראָמסקיעגאָ 37; גאַרטשיצקי, פזשעיאַזד 59; עפשטיין, פעטריקאָווער 225 און שימאַנסקי, פזשענדזיעלניאַנאַ 75

פאָליטישער פּראָצעס

(א) נעכטען איז דורכ'ן קרייז-געריכט פער-משפט געוואָרען אויף אויסבעסערונגס-הויז די 14-יאָהריגע פייגע ווייסענבערג (פון פראַנציסקאַנער 55).

די שטראָף איז איהר אָפּגעלייגט געוואָרען.

דאָס מיידעלע איז בעשולדיגט געוואָרען אין פיהרען אַ קאָמוניסטישע טעטיגקייט.

אַרעסטירט אַ שוך-פאַבריקאַנט

(א) עס איז אַרעסטירט געוואָרען אַ געוויסער יחיאל וואַקסבערג, (11 ליסטאָפּאַד 26) אינהאַבער פון אַ מעכאַנישער שיך-פאַבריק, וועלכער האָט ליקווידירט זיין אונטערנעהמונג, און דערביי גע-בליבען שולדיג פערשידענע פירמען אַן ערך 14 טויזענד זלאָטעס.

ליקווידירט אַ שטרייק אין בעלכאַטאָוו

(א) מיט עטליכע טעג צוריק איז אין דער „בעלכאַטאָווער מאַנופאַקטור". אויסגעבראָכען אַן אָקופּאַציע-שטרייק, וועלכער האָט אָנגענומען אַן ערך 400 אַרבייטער.

דער שטרייק איז אויסגעבראָכען מחמת'ן נישט האָנאָרירען דעם קאָלעקטיוון אָפּמאַך.

אַ דאַנק דער אינטערווענץ פון אַרבייטס-אינ-ספעקטאָר איז דער סכסוך נעכטען אויסגעגליכען געוואָרען.

Dr. med.
HALTRECHT
ספעציעל-אַרצט פאַר הויט,- געשלעכטס-קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע
פיעטריקאָווער 10, טעל. 245-21
נעהמט אָן פון 8 פריה ביז 8 מיטאָג און פון 7 ביז 9 אָוו. זונטאָג פון 10—1 ביטאָג. אַלע אַרט אַנאַליזען פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזן
אַ ספעציעלער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

זעזנאַניעס וועגן אומזאַץ און דער הכנסה

דעם 1 מערץ ה. י. ענדיגט זיך דער טערמין אָפּצוגעבען זעזנאַניעס וועגן אומזאַץ און הכנסה.

לויט דער פעראָרדנונג פון פינאַנץ-מיניסטער יום פון 27 יאַנואַר ה. י. איז דער טערמין, אָפּצו-געבען זעזנאַניעס צו דער אויסמעסטונג פון הכנסה שטייער פאַר פיזישע פערזאָנען און פאַר וואַקאַנטע ירושות, וואָס פיהרען ריכטיגע האַנדעלס-ביכער, איבערגערוקט געוואָרען אויפ'ן ערשטען אַפריל ה. י.

זעזנאַניעס פון רעכטליכע פערזאָנען (ספּולקעס) דאַרפען אָפּגעגעבען ווערען לויט דער נאָוועלע צו דער שטייער-אָרדינאַציע, דעם ערשטען מאַי.

דערפון איז צו זעהען, אַז פיזישע פערזאָנען וועלכע פיהרען נישט קיין האַנדעלס-ביכער, און אַזעלכע איז פערהאַן אַ מערהייט, מוז'ן אָפּגעבען זעזנאַניעס ביז'ן 1 מערץ.

די אויספיהר-פעראָרדנונג צו דער שטייער-אָרדינאַציע בעשטימט קלאָהר ווער ס'האָט די פליכט אָפּצוגעבען די דאָזיגע זעזנאַניעס. אויב ס'האַנדעלט זיך מכוח זעזנאַניעס וועגן אומזאַץ, מוזען די זעזנאַניעס אָפּגעבען האַנדעלס-אונטער-נעהמונגען פון ערשטער און צווייטער קאַטעגאָריע, אינדוסטריע-אונטערנעהמונגען פון די ערשטע פינף קאַטעגאָריעס, אינדוסטריע-בעשעפטיגונגען, פרייע

פון אדוו. ע. שעסקין

בערופען און אַלע אונטערנעהמונגען, אָהן אונטער-שיד פון פאַטענטען-קאַטעגאָריע, אויב זיי פיהרען אָדער זענען פערפליכטעט צו פיהרען האַנדעלס-ביכער. דאָ דאַרף מען בעטאָנען, אַז דאָס ערטיילען אין פאָרם פון הנחה אַן ערלויבעניש אויסצוקויפען אַ קלענער קאַטעגאָריע פאַטענט ווי ס'איז פאַר-אויסגעזעהען אין טאַריף, האָט נישט קיין ווירקונג אויף דער פליכט אָפּצוגעבען זעזנאַניעס.

מיר ווע[...] דאָס פערטייטשען קלאָהרער: אויב אימיצער, למשל, פיהרט אַן אונטערנעהמונג אויפן יסוד פון אַ דריטער קאַטעגאָריע האַנדעלס-פאַטענט דערביי האָט ער אויף אויסצוקויפען די דריטע קאַטעגאָריע, אָנשטאָט דער צווייטער, בעקומען די ערלויבעניש אין פאָרם פון אַ הנחה — איז ער פערפליכטעט אָפּצוגעבן אַ זעזנאַניע וועגן אומזאַץ.

זעזנאַניעס וועגן הכנסה דאַרף מען אָפּגע-בען פון אַלע פריוואַטע אונטערנעהמונגען און בע-שעפטיגונגען ווי אויך פון זאַוין-הייוער, וואָס האָבען מעהר ווי 20 צימערען. ס'מוזען אויך אָפּ-געבען זעזנאַניעס וועגן הכנסה אַלע ר[...] און פיזישע פערזאָנען, וועלכע פיהרען [...] אָדער ווירטשאַפטליכע ביכער.

דערפון איז צו זעהען, אַז איצט ווערט [...] געשטעלט דער פרינציפּ נישט אָפּצוגעבן [...] זעזנאַניעס וועגן הכנסה. ביי איינקונפטען [...] זענען קלענער פון 1500 זל. און פאַר דער [...] פליכט אָפּצוגעבען זעזנאַניעס אין אָנגעב[...] גאַנץ אַנדערער קריטעריום. די זעזנאַניעס [...] אָפּגעגעבען ווערען אויף אַן איבערגעשריבע[...] ליכען פאָרמולאַר, עווענטועל אויף אַנדע[...] פיר, אויב די זעזנאַניע ענטהאַלט ענטספּ[...] אַלע פראַגען פון אַמטליכען פאָרמולאַר. א[...] כערונג, אַז זי איז אָפּגעגעבען געוואָרען [...] בעסטען ווילען און געוויסען און אַנ[...] שריפט פון שטייער-צאָהלער.

אַ חוץ די אויבענדערמאָנטע האָבען אַ[...] ריגע שטייער-צאָהלער דאָס רעכט אָפּצוגעבן [...] נאַניעס וועגן אומזאַץ און הכנסה, הגם [...] נישט דערצו פערפליכטעט. צו זיי וועלען [...] ווענדעט ווערען אַלע פאָרשריפטען, [...] פאָרגעזעהען אין דער שטייער-אָרדינאַציע.

מ'דאַרף בעטאָנען, אַז די סטאַוקעס [...] נסה-שטייער פון 1 יאַנואַר ה. י. זענען [...] געהעכערט געוואָרען און גלייכצייטיג אין [...] שאַפען געוואָרען דער קריזיס צושלאַג. [...] האָט דער קלענסטער שטייער פון 1500 [...] בעטראָפען 31 זל. דער קריזיס-צושלאַג [...] פראָצענט האָט אויסגעמאַכט 7,50 זל. [...] 38,50 זל. איצט ווערט דער דאָזיגער שטי[...] טרעפען 44 זל.

וואָס שייך העכערע שטופען פון הכ[...] די העכערונג אַ פיל גרעסערע. אַזוי [...] פריהער דער שטייער בעטראָפען ביי [...] פון 4000 זל. — 144 זל. און דער קריזיס[...] 40 זל. צוזאַמען 184 זל. איצט בעטרעפט [...] זל. ביי אַ הכנסה פון 10,000 זל. האָט פריהע[...] שטייער בעטראָפען 530 זל. קריזיס-צושלאַ[...] זי. צוזאַמען 630 זל., איצט בעטרעפט דער [...] 742 זל. א.אַז.וו. א.אַז.וו.

ס'זענען אויך געענדערט געוואָרען די [...] עס פון אומזאַץ-שטייער. וועגן דעם הא[...] שוין בשעתו געשריבען און איך וועל דאָס [...] איבערחזרן. מ'דאַרף געדענקען, אַז זעזנאַניעס [...] אומזאַץ און הכנסה האָבען אַ וויכטיגע פראַקט[...] בעדייטונג ביים אויסמעסטען די שטייערן [...] זענען דער יסוד, דער אורשפרונג פאַר דער [...] אויסמעסטונגס-אַקציע, און גלייכצייטיג הא[...] נישט גרינגשעצען דאָס, אַז אין אַרטיקל [...] פון דער שטייער-אָרדינאַציע זענען פאָרגע[...] שטראָף-סאַנקציעס פאַר אָנגעבען אין דער [...] נישט-ריכטיגע אומשטאַנדען. לעצטענס [...] בעמערקען, אַז די שטייער-אַמטען הויבען [...] אָפטער אָנצווענדען דעם דאָזיגען אַרט. [...] אַ גאַנצע רייהע פראָצעסען פון דעם אַרטיקל [...] פינען זיך שוין אין די געריכטען.

דעריבער מוזען די זעזנאַניעס זיין גוט [...] געטראַכט און טאָרען נישט אָפּגעגעבען [...] אויפ'ן שפרונג. פאַר נישט אָפּגעבען קיין [...] דראָהט אַ שטראָף לויט'ן אַרט. 188 פון דער [...] ער-אָרדינאַציע אין דער הויך פון 500 [...]

טעאַטער
„ראָזמאַיטאָשטשי"
ציגעלניאַנע 27 — טעל. 112-25
דיר. ד. צעלמייסטער

נאָר 14
גאַסטשפּילען!
היינט פרייטאָג, 9 אָוונט
מאָרגען שבת, 4 נאָכמיטאָג צו בילינע פרייזען און 9 אָוונט
ווידערהאָלונג פון דער פּרעמיערע!
מאָריס שוואַרץ
אַלס ניעשעווער רבי אין זיין סענסאַציאָנעלער וועלט-אויפפיהרונג
יאָשע כאַלב

דראַמע אין 2 טיילען, 26 בילדער
פון י. י. זינגער.
דראַמאַטיזירונג און רעזשי:
מאָריס שוואַרץ
מוזיק: לעאָן קוצין. טענץ: ליליאַן שאַפּיראָ.
דעקאָראַציעס: אַלעק טשערטאָוו.
בינע-פערוואַלטער: בן ציון קאַץ.

מאָריס שוואַרץ'ס קינסטלער-אַנסאַמבל:
ד. בלומענפעלד, ה. גאָטליב, א. גאָלדענ-בערג, וו. גאַדיק, ה. האַרט, י. טורקאָוו, י. אינוויטאַטאָוו, נ. ליפּמאַן, מ. ליפּמאַן, א. מאַרעוויצקי, ק. סעגאַלאָוויטש, א. טאַמ-בערג, א. קורץ, ר. קליינפעלד, ש. ראָזען, ד. שאַיעוויטש, ד. שאַפּירא, א. שטיין א. אַנד.

אָריגינעלע דעקאָראַציעס, קאָסטיומען און ספּעציעלע ליכט-אַפּאַראַטען פון אַמעריקע.

80 פערזאָן אויף דער ביהנע!

בילעטן שוין צו בעקומען אין טעאַטער-קאַסע

ערב שטרייק אין די טעקסטיל-פאַבריק[ן]
עס ווערט אויסגעאַרבייט דער פּלאַן פון דער שטרייק-אַקציע און ד[...]
ליסטעס פון די פאַבריקן, וואו ס'ווערט אָפּגעשטעלט ווערן די אַרבי[...]

(א) ווי מיר האָבען שוין געמאָלדען, האָבען די פּראָפעסיאָנעלע פעראיינען, אויף זייער קאָנפערענץ דעם 25. ד. ח. בעשלאָסען, אַז דעם 2. מערץ ד. ח. (מאָנטאָג) זאָל די אַרבייט אָפּגעשטעלט ווערען אין די פאַבריקען, וואָס היטען נישט אָפּ דעם קאָלעקטיוון אָפּמאַך, אָדער וואָס האָבען לעת עתה דעם אָפּמאַך נישט אָנגענומען.

אין שייכות דערמיט זענען נעכטען און עהער-נעכטען פאַראייניגט די דעלעגאַטען-פערזאַמלונגען אין בעזונדערע פעראיינען, און מען האָט אָנגעהויבען צונויפצושטעלען ליסטעס פון די פאַבריקען, וואו עס וועט פון מאָנטאָג געשטרייקט ווערען.

מען איז זיך משער, אַז דער דאָזיגער שטרייק וועט ארומנעהמען אַן ערך 50—55 פּראָצענט פון די לאָדזשער טעקסטיל-אַרבייטער (בסך-הכל זענען אין לאָדז פערהאַן 98 טויזענד טעקסטילאַרבייטער).

אַזוי ווי צווישען די אַרבייטער אין [...] אַ מענדענץ צו פּראָקלאַמירן אַ אַלג[...] אין דער גאַנצער אינדוסטריע, אויב די [...] אַקציע וועט נישט האָבען געגעבען קיין [...] — רעכענט מען, אַז אין מערץ וועט די [...] דערגרייכען איהר קולמינאַציע [...] אין פועל יוצא ברענגען אַ קאָלעקטיוו[...] פאַר דער גאַנצער טעקסטיל-אינדוסטרי[...]

אין די פּראָפעסיאָנעלע פעראיינען רעכ[...] אָבער, אַז דער שטרייק וועט לאַנג נישט [...] צוליב דער איצטיגער גוטער קאָניונקטור [...] מיטען זומער-סעזאָן.

Inż. Dypl.
[...]. Hufnagel
[R]ZECZNIK PATENTOWY
[Warsz]awa, Chmielna 9, tel. 527-96
פאַטענטען אויף ערפינדונגען, מוסטערן, [...]
צייכענס, קלאַגען און פערטיידיגונג אין פאַטענ[...]

Dr. med. Trepman
ספּעציאַליסט פאַר טריפּער, סיפיל[יס] הויט-קראַנקהייטען.
בעהאַנדלונג פון מענער-שוואַכ[ע]
זאַוואַדזקאַ 6, טעל. 234-12
נעהמט אָן פון 8—11 פאָרמ. און פון [...]
ספּעציעלער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען

Radjoodbiorniki
ELEKTRIT Co
zawsze przodują!
Sprzedaż ALFA-RADJO, Nawrot 1. Tel. 183 60.
Specjalny servis.
Warsztat reperacyjny zaopatrzony we wszystkie części zamienne dla odbiorników ELEKTRIT

Casino
די שענסטע אָפּערעטקע פון Fr. Lehar
„EWA"
אין די הויפּט-ראָלען:
Magda Schneider
i Hans Moser
אָנהייב 4, 6, 8 און 10 אָוונט.
שבת און זונטאָג 12 בייטאָג און 2 בייטאָג פריהמאָרגען-סעאַנסען.
פרייזען פון די פּלעצער פון — 80 גר.

פילהארמאניע
טעל. 218-84
ווארשאווער אפערע
אין לאדז!

היינט, פרייטאג, דעם 28 ד.ח 8.30 אווענד
איינציגער אויפטריט פון דער ווארשאווער אפערע
מיט דער הויפט־סאליסטען, דער בעקאנטער
יאפאנישער זינגערין פון וועלט־רוהם
TEIKA KIWA
אין „MADAME BUTTERFLY“
אפער'ע אין 3 אקטען פון PUCCINI
מיטן אנטייל פון בעקאנטן ענסאמבל
פון פויל. פאלקס־אפערע פון ווארשע.
בילעטען פערקויפט די קאסע פון פילהארמאניע.

פערזאמלונג פון די לאדזער טארג- און מארק-פאהרער

[...]דער קליינהענדלער-צענטראלע פאמארסקא 15

[...]טער פארזיץ פון ה. בוימשטיק איז פאר[...]ן א פערזאמלונג פון די לאדזער טארג און [...]פאהרער, אויף וועלכער ס'איז בעהאנדעלט [...]ען די איצטיגע סיטואציע פון די יודישע [...] און מארק-פאהרער. א רעפעראט וועגען דער [...]פון די יודישע טארג־און־מארק־פאהרער אמאל [...]יינט. האט געהאלטען ה' קרייצבערג, אנווייזענ[...]די פערשידענע פעריאדען, וועלכע עס האט [...]דורכגעמאכט דער יודישער טארג־און־מארק[...], פיהרט ער אויס דאס ביי די איצטיגע פער[...]ישען, וועלכע זענען א פועל־יוצא פון די עקא[...] בעדינגונגען וועט מען זיך נאר קענען פער[...]ען ביי א פולשטענדיגער פעראייניגונג פון [...]אדזער טארג -און־מארק־פאהרער.
[...] גייסט רעדט ארום וועגען די געשעהענישען [...]באלוטער פלאץ אנווייזענדיג מיט וואס פארא [...] עס לעבען די יודישע הענדלער אויפ'ן דער[...]טען פלאץ.
[...] מינץ רעדט ברייט ארום וועגען די לעצטע [...]קומענע קאנפערענצען, וואס זענען גערופען [...]ען דורך דעם פעראיין פאמארסקא 15, וועגען [...] א פעראייניגונג פון די לאדזער טארג-און־[...]־פאהרער.
[...] עס ענטוויקעלט זיך א דיסקוסיע ווי ס'נעמען [...] די ה"ה: שפייער, זילבערינג, טיגער, פאג־[...]קעניג א. א. ס'ווערען אנגענומען א רעזאלוציע [...] דירעקט אויס צוטרוי דעם פעראיין פון די [...] טארג - און - מארק - פאהרער פאמאר[...]15.

איך דער לאדזער יודישער בעפעלקערונג ליגט א חוב
צו פערשרייבען זיך אלס מיטגלידער פון פעראיין גמילת-חסדים
(גרינער מארק 7)

ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט, האט די פערוואלטונג פון פעראיין גמילת־חסדים (גרינער מארק 7), פראקלאמירט דעם חודש אדר אלס ווערבירונגס־חודש. אין משך פון דעם חודש, ווערט אין אונזער שטאט אדורכגעפיהרט א ווערבירונגס־אקציע לטובת דער אינסטיטוציע, די מיטגלידער, וואס וועלען זיך אין משך פון דעם ווערבירונגס־חודש דעקלארירען, וועלען בעפרייט ווערען פון דעם זל. איינשרייב־געלד.

די טעטיגקייט פון דער אינסטיטוציע, איז אלעמען בעקאנט. בפרט וויסען אפצושאצען די וויכטיגקייט פון גמילת־חסדים־פעראיין די הונדערטער יודען, וועלכע די טירען פון די בענק זענען פערשלאסען, און האבען נישט קיין מעגליכקייט צו בעקומען א הלואה. די קליינהענדלער, האנדווערקער, טארג־שטעהער, וואס קענען ביי דער איצטיגער שווערער צייט באין אופן נישט בעקומען קיין גמילת־חסד אין די אלע פינאנץ־אינסטיטוציעס, מחמת מ'האלט זיי דארט פאר ווייניג „קרעדיט־פעהיג“, און נישט האבענדיג פאקטיש וואו זיך צו ווענדען בעת א נויט־פאל, א צרה, וואס איז איצט ליידער אזא אפטע ערשיינונג און א גאר אפטער „גאסט“ ביי די יודישע קליינהענדלער־מאסען, בלייבט זיי נאר איבער די איינציגע האפנונג — דער גמילת־חסדים, אויפ'ן גרינעם מארק 7.

מיר זענען עדות פון גאר אפטע ערשיינונגען פון פיל קליינע, טארג־שטעהער, בעלי־מלאכות, שטעהענדיג ביים ראנד פון אונטערגאנג צוליב הונדערט, אדער צוויי הונדערט זלאטיס, אנקלאפענדיג אין די טירען פון די אלע פינאנץ־הילף־אינסטיטוציעס, ס'איז אבער געווען א קול־קורא במדבר. איבעראל האט מען זיי אפגעזאגט.

דער גמילת־חסדים אויפ'ן גרינעם מארק 7, האט אלעמען אויפגענומען מיט אפענע ארעמ'ס, געבארגט, איינעם א הונדערטער, איינעם 200 זל. און גאר אפט — צו דריי הונדערט זל.

אלע געפאלענע, אראפגעשוואונקטע, האפנונגסלאזע יודישע סוחרים, קליינהענדלער, טארג־שטעהער און האנדווערקער, האט דער גמילת־חסדים אויפ'ן גרינעם מארק 7 געהאלפען בארגענדיג געלד אהן פראצענט, אויסצוצאהלען אין קליינע חודש־ליכע ראטעס.

ווי ס'איז צו זעהען טוט דער „גמילת־חסדים“ א זעהר נוצליכע ארבייט אין אונזער שטאט. און דערפאר ליגט דער חוב אויף דער לאדזער יודישער געזעלשאפט צו נעמען אן אקטיווען אנטייל אין איהר ארבייט און אויסצונוצען דעם חודש אדר אלס ווערבירונגס־חודש און איינצושרייבען זיך אלס מיטגלידער פון דער אזוי נוצליכער אינסטיטוציע, ווי ס'איז דער „גמילת־חסדים“ אויפ'ן גרינעם מארק 7.

פריש
ווי דער מארגענטוי
יונג
ווי דער I. פריהלינגשטראל
שעהן
ווי די וועלט
ריי[...]צענד
ווי די אייביג טעבליכע
פראנצ'שקא גאאל
ליבט,
פערפיהרט,
ליידט,
פרייט זיך
אלס
„Katarzynka“
פון מארגען אין „RIALTO“

זעלבסטמארדען צוליב ליבע.

א) אויף ראטשיאנאוויטש 107 האט זיך גע־כמט מיט זאלץ־זויער די 18 יעהריגע לידיא רושקע־וויטש. אין א גוססן צושטאנד האט מען זי אפגע־פיהרט אין שפיטאל. די סיבה פון זעלבסטמארד איז ליבע־ענטוישונג.

* * *

(א) אויף לוטאמיערסקא 40 האט זיך נעכטען, מחמת ליבע־ענטוישונג ארונטערגעווארפען פון צווייטע שטאק די 18 יעהריגע דינסטמיידעל גענויא פירעק־צוויג.

אינגאנצען שרעקליך צוקאליעטשעטע מיט צו־בראכענע ביידע פיס און א מוח־אויפטרייסלונג האט מען זי אפגעפיהרט אין שפיטאל.

אפגעבריהט.

(א) אויף קילינסקיעגא 7 האט זיך געפעהרליך אפגעבריהט מיט הייס וואסער דער 2 יאהריגער גוטשיא פרידפערג.

פאגאטאוויע האט איהם ערטיילט ערשטע הילף.

Dr. med.
Sadokierski
כירורג פון צייהן און יאסלעס
Piotrkowska 164 tel. 114-20

TABELE
POTRĄCEN i DOPŁAT
obowiązujących od 1 lutego 1936 r.
Tablice obejmują wszystkie rodzaje potrąceń z wynagrodzeń tygodniowych i miesięczn. oraz dopłaty pracodawców
do nabycia
Księgarnia Łódzka „CZYTAJ“ Narutowicza 2
Cena egz. zł. 2.—

KINO TEATR
MIRAŻ
11 LISTOPADA 16
היינט פרעכטיגע
פרעמיערע
עפיזאד
אין דער הויפט־ראלע
Paula Wessely
אויסער'ן פראגראם:
סלאנג־צוגאבע פון פאראמאונט
און P. A. T.

די נאהענטסטע אויספלוגען
פון „ארבים“
וויען—פראגא
דעם 5/III 95 זל.
לאנדאן, פאריז, בריסעל
דעם 24/III 370 זל.
קיין פאלעסטינע
אויף פסח און אויף די לעוואנטי־נישע ירידים.
הנחות פאר די ה"ה דאקטוירים און סוחרים.
ד. 4/III, 11/III און 25/III.
איינשרייבונגען:
„ORBIS“, פיעטריק. 18 און 65.
טעל. 249.40 און 101-01.

דאן=דאמינגא

מלאך
ראמאן

נאכדרוק אין א טאג - צייטונג, אפילו טיילווייז — פערבאטען.

קאפיטעל פינף

[...] יונגער יישאזע קויפמאן איז א תמיד'ניער [...] אין סאנטאס.

[...] יוצא־יוגעגען גיט ער א קוק ארום דער בערזע [...] אינוועניג, קיין גרויסע ידיעה אין דער רי־[...] מאשין האט ער נישט. א ביסעל האט ער זיך [...]לערנט אויף „קאמביוע“, ווי עס האלט דער [...]ישער געלד־קורס דאס האט ער אפט גע־[...] פון פאטער.) וואס שייך „קאפע“, „פאזשאן“, [...]“, מאטע יערבע“, „האלץ“, „פאראנער[...]“, אקציעס פון „סאנטא קאטרינא“, „מי־[...]ראס“ נאציאנאלע און פראווינץ „באנעס“, [...] די אלע זאכען, וואס האבען זיך געהויבען, גע[...] און געפאלען אין קאך פון בערזע־קעסעל, וועג [...] דעם האט ער קיין גרויסע אנונג נישט געהאט, [...] אזוי ווי א מענש מוז דאך עפעס טאן, איז זיין [...] געשטאנען אין דעם, וואס ער האט זיך געדרייט [...] דער בערזע, געזעסען אין די קאפע הייזער, זיך [...]געהערט אין די איילענדיגע בעמערקונגען און [...]רופען פון די פערבייליופענדיגע מעקלער און אר[...] ארום געשלאסען „בעקאנטשאפטען“ מיט דער קא[...]רייטלער וועלט...

[...] די אווענטען איז זשאזע קויפמאן געווען אנ־[...]געמער אין די הילטעטע הייזער, שפיל־קלובען און [...]טראס.

[...] געש קיין געלד האט ער נישט געהאט קיין איי־[...] האט עס איהם אבער נישט תמיד אויסגעפעהלט [...] האבען זיך שוין געפונען אזעלכע וואס האבען [...] געבארגט בלויז אויף זיין א וועקסעלע, דער [...] קויפמאן איז געווען ברייטהאנדיג ער האט בעי־[...]לט דעם גרויסען פראצענט פאראויס (א ברירה [...] ער געהאט?). אלאפגעבענדיג דעם פראצענט, [...] איהם אפטמאל נישט געבליבען מעהר ווי א [...] עטוואס מעהר פון דער הלוואה.

איהם האט עס נישט געארט, און וואס האט דען א ווערט אפילו פופציג פראצענט אנטקעגען דעם, וואס ער קען געווינען, ווען דאס מזל זאל איהם דינען אין דער הילעטע?

מיט סעניאר קויפמאנען זענען אלע פעדיגונער אויסגעקאכט, נישט איינמאל געשטאנדיג זיי א שיי־נעם „טרינק־געלד“ האט ער ביי זיי דערנאך צו־ריקגעבארגט אויף א באהן בילעט קיין סאן־פאולא...

ער איז געווען האלב פון די גאלדענע יונגלעך, אדער ווי מען רופט זיי „קיטרער פון וואוילטאג“ און האלב איז ער געווען א בראדיאגע. ער איז געקומען אין די הינטער געסלעך צו די אויסגעלאשענע יאר־פאנעווערינס, אפגעקראכענע פראנצויזינס און אפילו געהאט צו טון מיט מולאטקעס, אליין אנגעטאן אין א סמאקינג, ווייסע שטייפע העמד און לאקיר־שיך, האט ער געטרונקען ביי א פערפעצט טישעל מיט אנ' איינגעריסענע שיף־הייצער, אדער געשפילט אין „ביינדלעך“ מיט עפעס א דעגענערירטען אגענט פון דער געהיים פאליציי, וועמען די נאז האט גענומען אפפוילען...

זשאזע איז אבער אויך געקומען אין די לוקסוס קלובען, וואו מען האט אזוי שטארק מקפיד געווען אויף דער קליידונג, און דווקא דארט — אין א גער וועהנליכען העלען אנצוג, ווייסע ספארט שיך און אמאל — נישט געראזירט פריש (עס האט געטראפען אז עס האט איהם אויסגעפעהלט קליינגעלד פארן פריזיער). אין אנפאנג האבען זיך די דאמען געקרימט און די הערען זענען געווארען שטייפער צו איהם און זיך אוועקגעדרייט, אבער מיט דער צייט האט מען זיך צוגעוואוינט און מען האט זיך געקלאפט מיט איהם אין דער פלייצע אלס אויסדרוק פון שטארקער נאהענטשאפט.

מען האט דעם יונגען סעניאר קויפמאן גוט גע־קענט און אפשר צוליבן פאטער, ווייל דעם פאטערס פערמעגען איז שוין געשטאנען לעגענדאריש אויף דער בערזע און זיין סמצנות איז געווען די געוועג־ליכע טעמע אויף אונטערהאלטונגען אין דער געזעל־שאפט פון די הויכע פענסטער.

* * *

נפתלי קויפמאן איז געווען איינגע'עקשנט און האהטנעקיג צו זיינע איינגעבעשלאסען.

קוים איז ער אין יענער נאכט אוועקגעגאנגען פון דער נייער דירה, וואו זיין תכשיט האט זיך איבערגעצייגען מיט דער מאמען, איז שוין זיין דעה געווען זיכערער ווי זייטע טריט — זיך נישט אומצו־קעהען.

ער האט געהאלטען וואָרט, נאר צוריק אין זיין אל מער דירה איז ער שוין נישט געגאנגען, אנשטאט דעם איז ער אוועק צו זיין קרוב און אהן קונצען געזאגט:

— איך גיב אייך צושטייער אזוי פיל און אזוי פיל אויף פרנסה, און קאכט מיר אפ א לעפעל געקעכץ און שטעלט אויף א בעטעל וואו דעם קאפ אנידער־צולייגען.

מעהר האט ער נישט געזאגט, און מעהר האט מע איהם נישט געפרעגט, נפתלי האט געקעכענט אז „זיינע“ וועט קומען וויינען, שרייען, זיך שעל־טען, בעטען און דער יורש וועט נאך אליין מוזן זיך עוסק זיין מיט צוריקפיהרען די זאכען אין דער דירה וואו זיי האבען פריהער געוואוינט.

נאר זעהענדיג אז זיינע האפענונגען ווערען נישט מקוים, האט ער שוין פעסט בעשלאסען עס זאל איהם גארנישט ארען. און עס זאל אזוי גיין ווי עס גייט.

זיין קרוב האט גארנישט געהאט אויסצוזעצען קעגען איהם. אומגעקעהרט, אין דעם פרט האט זיך קויפמאן געפיהרט גאנץ לייטיש, ער האט געצאהלט א נישקשהדיגען געהאלט פאר „לאזשע“ (אמת, ווען ער עסט אין א רעסטאראן און שלאפט אין א האטעל וואלט איהם אויסגעמאכט א סך טייערער). באטש קויפמאן האט נישט ליב געהאט, אז מען פערדינט אין איהם, בפרט אנ'אייגענער, האט ער דאס מאל אוועק געקוקט און א שטיק פון דער פרנסה האט ער מאקע אין הויז אריינגעבראכט.

וואס שייך זיינע בני בית איז ער אויך געגען זיי קיין עוולה בעגאנגען, זייער געוועהנליכע „פענסיע“ האט ער יעדע וואך געשיקט מאקע דורך דעם קרוב, אין נאך מעהר: דערמיט וואס ער איז נישט געווען אין דער היים און די הצטרכות האט זיך זייער פער־קלענערט, האט ער פונדעסטוועגען נישט אראפגעריס־סענט פון זיין פערזאן און די פרנסה איז נישט פערמי־נערט געווארען (לויט נפתלים חשבון האט זיך זייער לאנג דערמיט פערפעסערט אויף א הריס חלק.)

דער קרוב און די קרובה האבען קיינמאל נישט געוואוסט וואוהין נפתלי געהט אוועק אויף גאנצע טעג; נישט זיי האבען דערוועגט זיך צו פרעגען און נישט ער האט אמאל דערציילט, וואו ער איז געווען. אינאווענט פלעגט ער אהיים קומען זיך זעצען ביים טיש עסען, און בשעת מעשה פיהרען חשבונות פון קעשענע־ביכעלע ארוים אויף א שטיקעל פאפיר.

עס וואלט אויסגעזעהן אז אפילו די צייט קארגט ער. לאזט נישט אוועק קיין רגע לאיבוד פון איין שפייז ביז דער צווייטער.

אמאל, אז דער אווענט איז געווען שטארק שטי־קענד, אז אלע טירען און פענסטער זענען געווען אויפ געפראלט און די ביימער אינדרויסען זענען געשטא־נען ווי פערגליווערט אין שטיין, און עס איז נישט געווען קיין אופן דעם אטעם אפצוכאפער, האט זיך נפתלי בעפרייט פון זיינע רעכענונגען און אריינגע־קוקט אין א ספר, וואס האט זיך נאך פערוואלגערט ביים קרוב.

נישט קוקענדיג דערויף וואס נפתלים פיהרונג איז געווען ארעם און פשוט האט דאך ארום איהם געוויהט מיט עשירות, דער דרך־ארץ פארן גביר האט זיך אליין אוועקגעשטעלט אין זיינע פיר איילען, באטש ער האט עס נישט פערלאנגט און נישט בע־דארפט.

אז עס זענען אמאל געקומען לאנדסלייט צום קרוב איז מען געזעסען, אדער געשטאנען אינדרויסען, אזוי לאנג ווי נפתלי איז געווען אינעווייניג, און אז ער האט זיך בעוויזען, האבען זיך אלע קעפ גלייך צוע־שאקעלט פון אויבען ביז אראפ מיט א ברייטען „באם דיא“, אדער „באם נאיטי“, נפתלי האט קארג גע־ענטפערט, ער האט זיך נאר פערסונען די ערשטע טייל פון זאץ צו ענטפערען: „באם“ (דאס איבערי־גע האט מען זיך אליין נעדארפט משער זיין: אז נע־ווען אינדערפריה, האט מען געוואוסט אז ער האט געמיינט „באם דיא“. איז געווען אינאווענט, האט ער זיכער געוואלט זאגען „באם נאיטי“).

(פארטזעצונג קומט).

זונטאג, דעם 1-טען מערץ 9 אווענט

צום צווייטען און לעצטען מאל!

דער אמעריקאנער אימפרעסאריא בנימין קלומאק פרעזענטירט פאר לאדז

צום לעצטען מאל!

די אמעריקאנער וועלט-סטארס, עמוד-קינסטלערס,

וועלכע האבען בעגייסטערט א וועלט-מתפללים מיט זייערע לירישע טענאר-שטימען.

מתיקות'דיג זינגען און קינסטלעריש זאגען

דער חזנים-צווילינג

ברידער עפשטיין

געבוירענע אין אמעריקא

זאל פילהארמאניע
20 נארוטאוויטשא 20

צוזאמען מיט גארדעראב און אלע צוגאבען

פון 70 גר. ביז 2 זל.

ספעציעלע ספרדישע תפילות
ביים קלאוויר:
פר' ליכטערמאן-דאווידאוויטש

אזעלכע געשולטע זינגער
אזעלכע מנגנים
אזעלכע דועט-אויספיהרער
אזעלכע לירישע טענאר-שטימען
אזעלכע האט נאך לאדז ניט געהערט

אלפוילישער-צוזאמענפאהר
פון פלייש-סוחרים און קצבים אין ווארשא

פון לאדז פאהרען צום צוזאמענפאהר פארשטעהער פון היגע פליישער- און שעכטער-פאראיינען

קומענדיגען זונטאג, קומט פאר אין ווארשאיוער צענטראלען סוחרים-פאראיין סענאטארסקא 22, אן אלפוילישער-צוזאמענפאהר פון פלייש-סוחרים און קצבים. אויף דער טאג-ארדנונג שטעהט צוו. אנד. די פראגע וועגען שחיטה פערבאט.

פון לאדז זענען צום צוזאמענפאהר דעלעגירט געווארען: פון פלייש און זאורשטען-מאכער-צעך די ה"ה: בעריש גרינבערג, גרשון ביאלעק און דוד דיאמענט. פליישער-הורטאווניקעס די ה"ה: ראזענזאהן און אייזען. קעלבער-שעכטער די ה"ה: צינאמאן, פון באלוטער קצבים-פאראיין — תנחום בלאבי, קישקע-הענדלער — בוזין, גראשער-הענדלער — ראזענטאל, א חוץ דעם פאהרען אויך ארויס אדוואקאט יויסעפוס און ה' דאווידאוויטש.

באנקעט לכבוד מאריס שווארץ און זייז קונסט-טעאטער

נאך דער גלענצענדער פרעמיערע פון „יאשע קאלב" איז אין זאל פון די פעראייניגטע פליישער פיעטרקאווער 48 פארגעקומען א באנקעט לכבוד מאריס שווארץ און זיין קינסטלער-אנסאמבל.

צום באנקעט איז געקומען דער גאסט מאריס שווארץ און כמעט די גאנצע טרופע, ליטעראטען, זשורנאליסטען, טעאטער-טוער, די דירעקציע פון „ראזמאיטאשטשי" און געזעלשאפטליכע טוער, די שטימונג איז געווען א פייערליכע, אלע אנוועזענדע זענען נאך געווען אונטערן איינדרוק פון דער גרויסער פארשטעלונג.

מיט רעדעס וועגען די לייסטונגען און פערדינסטען פון קינסטלער מאריס שווארץ און לכבוד דעם גאנצען הערליכען ארטיסטען-אנסאמבל זענען ארויסגעטרעטען: רעד. אוגער, רעד. ח. י. בזשוס-טאווסקי, ד"ר י. פאלעק, ק. קאבאקער, אברהם מארעווסקי, אייזיק סאמבערג, סאלאוויטש און אנדערע, די שלוס-רעדע האט געהאלטען דער קינסטלער מאריס שווארץ, וועלכער האט זיך געטיילט מיט די אנוועזענדע וועגען דער גרויסער ארבייט צו שאפען און בויען א יודישען קונסט-טעאטער אין פוילען, פעראייניגענדיג צו זיך די בעסטע יודישע ארטיסטישע כוחות אין פוילען.

דער געמיטליכער שמועס וועגען די אויפגאבען פון יודישע בעסערען טעאטער און וועגען לאדז אלס שטאט מיט א יודישען גוטען טעאטער-עולם האט זיך פארצויגען ביז אין מיטען נאכט אריין.

דאס געשריי — די שפראך פונ'ם זויגלינג!

ווען עס דערנעהנטערט זיך די צייט פון זויגען פון אונזער קליינעם בירגער'ל, לאזט ער דאס וויסען דורך שרייען. אפט טרעפט עס, אז ער שרייט אויך נאכן זויגען. יונגע מוטערס קענען זיך נישט קיין עצה געבען, זיי ווייסען נישט, אז אין פיל פאלען גענוגט נישט די מוטער-מילך אנצוזעטיגען דאס קינד און מ'דארף עס צו דערנעהרען מיט האבער-פלאקן. מ'מוז אבער נעהמען דאס בעסטע האבער-מעהל און דאס איז קנארר.

רעפעראט פון דיר. כווען אין „תרבות"

שבת, אין אווענד קומט פאר אין „תרבות" דער המשך פון רעפעראט פון דיר. ח. רוועןן ד. ט. „די „געשיכטע פון דער ציוניסטישער בעוועגונג".

ווייסע וואך פון „קאנסום" —
די פאפולערסטע אימפרעזע פון לאדז

זעלטען ווען אן אימפרעזע ערוועקט זיך אזא ריזיגע אנערקענונג און ליב-געזאנגען ווי די דורכגעפירטע „ווייסע וואך", „אין קאנסום" ביי דער ווידזעווער מאנופאקטור ראקיטשינער 54.

די דירעקציע פון איינציגען אין אונזער שטאט ווארען-הויז „קאנסום" גיט די מעגליכקייט איינצושאפען זיך הערן און דאמען וועש, טישטיכער, גארדינען, קאפעס און פערשידענע ווייסע סחורות פון די ווידזעווער אויסארבייטונגען.

ס'איז ניט קיין וואונדער, וואס די זאלען פון „קאנסום" זענען טאג טעגליך איבערפולט.

ווענען קאמ[…]
מיט שנארע[…]

אין דער פרעסע לייענען מיר [...] בעקעמפען די שנאררעריי: מיך דערמאהנט [...] קלערונג פון לאדזער רב ר' אליהו [...] זצ"ל.

געווען בשעתו א זיצונג אין דאבראסט[...] געווידמעט צו בעקעמפען די שנאררעריי. [...] וועזענדע גבירים האבען ארויסגעזאגט [...] נונגען און אויפטועכצען און דער רב [...] געשוויגען

פאזנאנסקי ע"ה האט געפרעגט: רבי, [...] איז אייער מיינונג? האט דער רב [...] איהר מיינט, אז איהר טוט אויף א [...] אין כדום האט מען געזוכט עצות [...] דעם שנארער, וואס פון סדום איז געווארען [...] איך איי נישט דערצעהלען. גיט א[...] פערדינען. האט ער געזאגט, און זאגט [...] ען, זיי זאלען נישט אויסדריקען די [...] איינקויפען ביים קליינהענדלער און [...] וועט מבילא די שנארעריי אויפהערען.

די עצה וואלט אויך היינט גילטיג [...] יודען האבען זיך גרופען געבילדעט, וואס [...] רען בידים שנארער, משני צדדים, [...] אונזערע

זיי די חכמים ווילען כלומרשט [...] דאס לאנד, זיי חבו'ן זיך מיט שכנים [...] וואס איז באמת אנימעלט געווען א [...] דער וועלט, דארט איז המ"ד געווען [...] און מוסטערהאפטע ארדנונג, מיט [...] בעדארף, זוכען א בעטלער אין גאנ[...] פינען.

ווי זעהט היינט דארט אויס? [...] ווערצעהלען. וועלכע צרות די באציס [...] יודישען פאלק? יייער רשעות רופט [...] אויף זיי אייגע פאלק. ארימקייט און [...] לאזיגקייט פערגרעסערט זיך דארט מיט [...] די שנאררעריי אין דייטשלאנד, איז אין [...] די נאציישע פושקעס קלאפען אהן א [...] מיט צדקה תציל ממות.

דאכט זיך, אז די ענדעקישע חכמים [...] בעדארפט זעהען, אז פון דעם אונטערדריק[...] יודישע פאלק, וועלען זיי אויך פיל, [...] דען, דאן רשעות מאכט זיי אבער [...] געהעז אין נאצישע דרכים, זיי רואינירען [...] סטריע, אונטערדריקען די קליינהענדלער [...] יאגען די טארג-שטייהער, וואס איז [...] פערגרעסערען די שנאררעריי, משני [...] יערע לייט נישט ווענינער ווי פון [...]

און, די מאכט קלערט עצות ווי [...] די שנאררעריי, זאגען מיר זיי, אז נאר [...] אין לאנד גופא, קען מען דאס בעקעמפ[...] דערלאזען עקסצעסען און פייניגען [...] די בירגער, וואס טראגען די לאסטען [...] מלוכה מיט אלע גלייך.

און, אונזערע גבירי"ם און פני [...] זאגען: „לענט מעהר אויפמערקזאמקייט [...] סטיטוציעס, וואס געבען די ארימע [...] ראדיקאלע הילף און, וואס ראטעוועז [...] שנארען, זענען פון קרייזיס שטארק [...] נעמט למשל דעם בית „מחסה לזקנים" [...] פערקלענערען זיך מיט יעדען טאג און [...] פערגרעסערען זיך, היינט קומען געוועזענ[...] בעטען רחמים פאר'ן אויסהאלטען [...] יודע צו וואס אייער גלייכגילטיגקייט [...] פיהרען.

די ווערטער זאגט ארויס מיט א [...] הארץ

א בעקאנטער „שנא[...]

ראדיא - פראגראם

פרייטאג, ד. 28-טען פעברואר

6.34 גימנאסטיק, 6.50 פליטען, 7.20 ידיעות, 7.30 מוזיק., 755 אינפארמאציעס, 8 אוידיציע פאר שולען, 11.57 צייט-סיגנאל, 12.03 ידיעות, 12.15 אוידיציע פאר שולען, 12.40 סאליסטען - קאנצערט, 1.25 הויז-ווירטשאפט, 1.30 פון ארבייטס-מארק, 1.35 „א רייזע איבער פוילען" (פליטען), 3.12 לאדזער בערזע, 3.15 עקספארט, 3.20 ווארשאווער בערזע, 3.30 שלעזישע לידער, 4 שמועס פאר קראנקע, 4.15 קאנצערט, 4.45 שמועס פאר קינדער, 5 רעפעראט, 5.15 פאעזיע: 5.20 אריעס און לידער, 5.50 ראטגעבער פאר ספארטלער, 6 קאנצערט, 6.30 שמועס פאר סוחרים, 6.45 פאפולערע פוילישע מוזיק, 7 פעליעטאן, 7.20 רעקלאמע - קאנצערט, 7.35 ספארט, 8 „מאגרו" — אפערע פון איגנאצי פאדערעווסקי (בעת דער פויזע ידיעות און טעכנישע קעסטעל), 11 ידיעות, קאמוניקאטען, 11 לייכטע מוזיק (פליטען).

שבת, ד. 29-טען פעברואר

6.34 גימנאסטיק, 6.50 פליטען, 7.20 ידיעות, 7.30 פליטען, 7.55 אינפארמאציעס, 8 אוידיציע פאר שולען, 11.57 צייט-סיגנאל, 12.03 ידיעות, 12.15 פליטען, 12.25 קאמערשאל - קאנצערט פון ווילנע, 1.25 הויזווירטשאפט, 1.30 פוילישע פאלקס-מוזיק, 2.25 לאדזער בערזע, 2.30 לידלעך אויסגעפיהרט פון אלפרעד פיקאווער און מארעלע דיטריך, 3.15 „אונזער ים-האנדעל", 3.20 ווארשאווער בערזע, 3.30 ארקעסטער, 4 לעקציע פראנצויזיש, 4.15 הערשפיל: וועגען קלוגען שלמה המלך, 4.45 „גאנץ פוילען זינגט", 5 רעפעראט, 5.15 נייעס פון פליטען, 5.50 שמועס וועגען דער פראווינץ, 6 באלעט-מוזיק, 6.40 „פרעהליכע לאדזער באלאנען" — רעפעראט, 6.50 פון ל.א.א.פ., 6.55 לידער, 7.20 רעקלאמע - קאנצערט, 7.35 ספארט, 7.50 אקטועלער שמועס, 8.45 ידיעות, 9 אוידיציע, געווידמעט די פאליאקען פון ליטע, 10 קאנצערט, 11 ידיעות, קאמוניקאטען, 11.05 פליטען.

ביי מענשען, וואס ליידען אויפ'ן מאגען, הישהעם און שלעכטע שטאף-וועקסלונג

FRANCISZKA רעגולירט דאס נאטירליכע ביטערוואסער JÓZEFA א ריכטיגע פונקציאנירונג פון בלוט, פער שטארקט די פעהיגקייט פון טראכטען און לוסט צו דער ארבייט. פרעגט דאקטוירים. צו בעקומען אין אלע אפטייקען און קלאד-אפטשטעקס.

פון דער לאדזער בערזע

באנק פאלסקי	—	—	—	93.50
3 פראצ. בוד	—	—	—	26.50
4 „ דאלאר בקע	—	—	—	53.80
7 „ סטאבליזאציע (אמ.)	—	—	—	62.75
5 „ ווארשאווער פ. ב. 1934			—	54.50
5 „ לאדזער			—	48.88
ענגלישער פונט			—	26.17
דאלאר אפיצ. — 5.24.00 נישט-אפיציעל			—	5.20
גאלד-דאלאר	—	—	—	9.00
גאלד-רובל	—	—	—	4.76
דייטשער מארק	—	—	—	1.50
פראנק שווייצארישע		—	—	173.20

Dr. M.
SOŁOWIEJCZYK
ספעציאליסט פאר אויערן, האלז, נאז און קעהל- קאפ קראנקהייטען
LEGJONÓW 17, tel. 216-40.
עמפפאנגט פון 1—2 און פון 5—8 אוונט.

Dr. med.
M. JAKOBSON
CHIRURG
Spec. chirurgja Kostna,
D-ra Sterlinga 22
(Nowa-Targowa) tel. 174-42

Dr. med. L. Berman
צעגעלניאנא 15. טעל. 149-07
ספעציעל-ארצט פאר מענער - שוועכע-בע האנדלונג און סעקסועלע בעראטונג
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אווענד.
זונטאג פון 9—1 פארמיטאג
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע - פרייזען

Dr. med.
AL. FORSZANSKI
כירורג
נעמט איצט אן: אין דער לעטשניצע „POMOC", ליטאנאווסקי 1 (רוג באלוטער פלאץ) פון 11—1. טעל. 29-101.
פריוואט-וואוינונג פעטריקאווער 101
פון 5—7 אווענד. טעל. 76-210
פאר ארבעטסלאזע — הנחה.

קלאנג-קינא-טעאטער
ZACHĘTA
זגערזשער 26.
היינט און פאלג. טעג!
די פריילעכסטע קאמעדיע פון אלע צייטען!
Wiktor — czy Wiktorja
אין די הויפט-ראלען:
RENATA MILLER
i HERMAN HIEMIG
— II —
אלס אויסערן פראגראם ווערט געגעבען דער פילם א. נ.
„די לעצטע ליבע"
מיט Albert Basserman
i Hans Jaray
אנהויב 4 נאכם. שבת און זונטאג 12 בייטאג.

[...]דער-אויסשטעלונג פון נתן שפּיגעל
אין „בני-ברית", פּיעטריקאָווער 90

[...]על ציכענט נישט, שפּיגעל מאָלט; ער צער[...]
[...]ך נישט און צירלט זיך נישט מיט קיין לי־
[...] זיין לײַדענשאַפט, זיין מאָטיוו איז די
[...] פאַרב אין הומדערטער ניואַנסען, די וויב־
[...]ן ליכט אין זיין אייביגער פערזעגליכקייט.
[...]על איז פאַר אַלעמען אַ מאָלער פון שטימונ־
[...]טאַפט אויף די נאַטור, נישט אַזוי ווי זי איז,
[...] ווי ער, שפּיגעל, זעהט זי, פיהלט זי, לעבט
[...] זיין מאָלעריי איז נישט בלויז פערשטאַנד
[...]טעלונג — נאָר זיין האַרץ זיין נשמה. זיין
[...]פיהלס-וועלט ווי ביי יעדען קינסטלער־עקס־
[...]ניסט, איז אויך ביי שפּיגלען די וועלט זיין
[...] דעריבער ענדערט ער אָפט די זאַכען, וועל־
[...]אָלט. געשטאַלטעט זיי אויף זיין אייגענעם
[...]

[...]על איז אַזוי סוביעקטיוו אין זיין מאָלען אַז
[...]יך פשוט, אַז ער פערמענשעלט די נאַטור,
[...]פיהלט איהר אָן מיט זיין פרווד און לייד,
[...] האָפנונג און מורא, אונטער זיינע פּינזא־
[...]מלעך, הייזלעך פיהלט מען דעם מענשען,
[...] און זיין שטימונג; דעריבער זענען די יאַ־
[...] ער מאָלט אַזוי פערבינדען ביי איהם מיטן
[...]נטע, מיט דער סביבה אין וועלכע זיי זע־
[...]עוואַקסען, ווי אַ בוים מיט אַלע וואָרצלען,
[...] מענשען, זיינע טיפּען פון האַרעפּאַשניקעס,

וואָסער טרעגער, האַלדזהעקער מיט אַיין וואָרט: אָרים-וועלט, מיט פּנימער פול שרומפּען. מענשען אַר־רײַנגעפּלאָנטענע, אַרײַנגעפּלאָנטערטע אין דער נעץ פון גורל, ווי פליגען אין שפּין־וועבס.

אויך זעהר שטאַרק איז שפּיגעל אין זיינע „שטיל לעבענס" מיר זעהען פאַר זיך נישט בלויז טעפּלעך אויפ'ן טיש, אָדער די אַלטע פאַר שיך אין ווינקעל, נאָר דאַכט זיך אפילו די מענשען, וואָס וואוינען האַרט: מענשען און זאַכען אונטער איין גורל, צונויפגעבונדען מיט די זעלבע דאגות, מיט דער זעלבער דאַגעלעניש.

שפּיגעל'ס הויפּט־טעמאַט איז דאָס קליינע שטעטעל, בעזונדערס קאַזשמיערזש איבערן ווייסעל. נאָר נישט קאַזשמיערזש בלויז אין דער זון, נאָר אויך קאַזשמיערזש אין שאָטען, אין שאָטען פון דער נויט.

דאָס איז זיין עפּאָפּעיאַ אויפ'ן לייוונט, אויס־געזונגען אין פאַרב. דאָס שטעטעל, דאָס אינטימע, וואַרעמע, אָרעמע, ראָמאַנטישע, אָבער לײַדער פער־משפט שוין צום פערגייען.

שפּיגעל געהערט צו די אויטענטישע מאָהלער, וואָס ברענגען מיט אין זייער קונסט סביבה און ליריזם וואָס געשעהט לײַדער צווישען די קינסטלער לעצ־טענס אַזוי זעלטען.

פּ—ל.

[...] דעם ערשטען אונגעהויערן ערפאָלג
[...] קאָנצערט פון בעקאַנטען חזנים-צווילינג, ברידער עפּשטיין

[...]ר ערפאָלג וועלכען דאָס בעקאַנטע אַמערי־
[...]חזנים-צווילינג, ברידער עפּשטיין, האָט דער
[...] בעת זייער ערשטען קאָנצערט אין לאָדז,
[...]בערגעשטיגען אַלע ערוואַרטונגען. מען מוז
[...]ן, אַז דער ערפאָלג איז אַ פערדינטער. ווי־
[...]אָס פון דערווייטענס נישט געהערט וועגען
[...]המטע אַמעריקאַנער קינסטלער־חזנים, ווע
[...] הערליכע לירישע טענאָר־שטימען, ווע־
[...]ר קינסטלערישען זינגען או זאָגען, ווע־
[...] מהיקותדיגען נגינות — איז געוועזען אַ
[...]ן דעם אין וואָס דאָס גרויסע פערזאַמעלטע
[...] האָט זיך אַליין איבערצייגט בעת זייער
[...] קאָנצערט אין לאָדז, די ענטציקונג פון
[...]ן דערגאַנצען צו אָוואַציעס, וועלכע מ'האָט

נאָך קיינמאָל נישט געהערט אויף עהנליכע קאָנ־צערטען פון סינאַגאָגאַלער מוזיק, וואָס אַ תפילה ווייטער וואָס אַ קאָמפּאָזיציע ווייטער איז די ענט־ציקונג אַלץ מעהר געשטיגען.

דער דאָזיגער הערליכער טריאומף און ערפאָלג און דער פערלאַנג פון די מבינים האָט בעוואוינען די קינסטלער מסכים צו זיין אויף אַ צווייטען קאָנצערט אין לאָדז. וועלכער וועט פאָרקומען שוין היינטיגען זונטאָג, דעם 1 מערץ אין זאַל פון פילהאַרמאָניע, ס'איז אָהן ספק, אַז דער צווייטער קאָנצערט וועט אַראָפּ מיט נישט קיין קלענערען ערפאָלג ווי דער ערשטער נאָכמעהר דערפאַר, ווייל די קינסטלער טרעטען אַרויס אין אַ גאַנצען נייעם פּראָגראַם.

BANK HANDLOWY w ŁODZI
Spółka Akcyjna
Al. Tadeusza Kościuszki 15
ma jeszcze do wynajęcia SAFES
na dogodnych warunkach, poczynając od 4 złotych miesięcznie
WYJEZDZAJĄC, nie zostawiaj w domu papierów wartościowych, złota, srebra i t. p., lecz zanieś je do SAFE'u!

[...]טער, מוזיק און פערוויילונג (קאָמוניקאַטען)

[...]יסער דערפאָלג פון „יאָשע קאַלב"
אין ראַזמאַיטאָשטשי
[...]פּילט דורך מאָרים שוואַרץ און זיין
וואַרשאָווער קונסט - טעאַטער

[...]עלטע בעגייסטערונג, מיט וועלכע מאָרים שוואַרץ
[...]גענומען געוואָרען ביי דער מיטוואָכ'דיגער
[...] האָט זיך אויך איבערגע'חזר'ט נעכטען.
[...] פרייטאָג, מאָרגען, שבת 4 נאָכמ. צו ביליגע
[...]און 9 אָוונעד ווערט די פּרעכטיגע „יאָשע קאַלב"
[...]לונג איבערגע'חזר'ט.
[...]יס שוואַרץ פערבלייבט אין לאָדז נאָר געצעהלטע
[...] נאָך 14 פאָרשטעלונגען, שוין דעם 8 מערץ
[...] ער זיך מיט אונז. קיין טעאַטער־ליבהאָבער
[...] אַדורכלאָזען אַזאַ זעלטענע געלעגענהייט צו
[...]און הערען מאָרים שוואַרץ מיט זיין קונסט־טעאַ־
[...] אַזאַ גראַנדיעזע אויפפיהרונג ווי „יאָשע קאַלב"

[...]שער וואָרט און געזאַנג - קאָנצערט פון
אברהם ברייזבלאַט אין זש. ט. ק.

[...]לענדיג, אַז די וועלכע האָבען נישט געהאַט די
[...]קייט צו הערען אויף די פריהערדיגע 2 קאָנצער־
[...] מאַלאַכטפּולען יונגען קינסטלער אברהם ברייז־
[...]ארדענט איין די קולטור-סעקציע ביי זש. ט. ק. שבת
[...]בען ה. י. פונקט 9 אָוונעד אַ לעצטען וואָרט און
[...] קאָנצערט פון דערמאָנטען קינסטלער.
[...] פריהערדיגע קאָנצערטען האָבען דעם קינסטלער
[...] געמאַכט און אויף דעם לעצטען אויפטריט האָט
[...]דער זאַל נישט געקאָנט אַריינעמען דאָס גאַנצע פּו־
[...]

[...] מאָל טרעט ברייזבלאַט אויף אין אַ פולשטענדיג
[...]גראַם פון געזאַנג, רעציטאַציעס, הומאָרעסקעס און
[...]יעס אָנגעשריבען פון אַלמי, פּרץ, באַדיר, פּעפער,
[...], געבירטיק, שולשטיין און אַנדערע.
[...]יום קלאַוויר פר. גאָסטינסקאַ.

[...] אָפּערן-פאָרשטעלונג „מאַדאַם בוטערפליי"
[...]דער יאַפּאַנישער קינסטלערין טעיקאַ קיוואַ
אין דער הויפּטראָלע

[...]היינט פרייטאָג טרעט אויף מיט אַ איין-איינציגער
[...]שטעלונג אין פילהאַרמאָניע די וואַרשאָווער אָפּערע
[...] מאַדאַם טעיקאַ קיוואַ אין פּוטשיניס אָפּערע „מאַדאַם
[...]פליי".
[...]'איז צו האָפען, אַז די היינטיגע אָפּערן-פאָרשטעלונג
[...] אַראָפּ מיט'ן גרעסטען ערפאָלג.

פון שטאָטישען טעאַטער

[...]ין שטאָטישען טעאַטער ווערט היינט 8.30 אָוונעד
[...] די קאָמעדיע „טראַפּיקאַ פּאַני גענעראַלאָוועי"
[...] יעהריגען יובילוי פון דער אַרטיסטקע אַנטאָנינאַ
[...]צווסקאַ.
[...]בת 4 נאָכמיטאָג — „טראַפּיקאַ פּאַני גענעראַלאָוועי"
[...]אוונעד — „יעגאָ בוליטשאָוו" פון מאַקסים גאָרקי.

גרויסער קאָנצערט פון „שיר" אין פילהאַרמאָניע

מיטוואָך דעם 4 מערץ פּינקטליך 9 אַ זייגער אין אָוונעד קומט פאָר אַ גראַנדיעזער קאָנצערט פון „שיר" אין פילהאַרמאָניע. עס וועט אויפגעפיהרט ווערען דאָס גרויסע מייסטער - ווערק פון ג. הענדעל „יציאת מצרים" — אָראַטאָריום אין 2 טיילען פאַר דאָפּעלטע כאָרען, סאָ־ליסטען און סימפאָניש אָרקעסטער אונטער דער אָנפיה־רונג פון טאַלאַנטפולען פּראָפ. י. פיווווישום.

אין דעם קאָנצערט וועלען זיך בעטייליגען דער „שיר"-כאָר, לאָדזער פילהאַרמאָניע אָרקעס־טער ביים „שיר", די בעליבטע און גוט בעקאַנטע סאָליס־טין פון „שיר" פרוי ס. קראַפּיווניק - יאַכימעק (סאָפּ־ראַן), די אָראַטאָריום - זינגערין צ. אוזיגרים פון וואַרשע (אַלט) און דער העלדען-טענאָר א. בלעכראָוויטש — אויבערקאַנטאָר פון דער וואַרשאָווער „נאָזשיק" סינאַ־גאָגע, וועלכער וועט דאָס ערשטע מאָל זינגען אין לאָדז.

מעלדונג

אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם קאָנצערט ווערט היינט פרייטאָג דעם 28 ה.ח. אין אָוונעד, אין אייגענעם לאָקאַל נאַרוטאָוויטשאַ 32 פאָרקומען אַ רעפעראַט פון דעם בע־וואוסטען מוזיק-קריטיקער פון „נאַש פּזשעגלאָנד" — רעדאַקטאָר מ. צענטנערשווער פון וואַרשאַ איבער הענ־דעלס לעבען און שאַפונגען און ספּעציעל וועגען דעם אָראַטאָריום „יציאת מצרים". אַריינגאַנג פריי פאַר מיט־גלידער און געסט.

ווי עס איז צו זעהן, קאַרגט נישט דער „שיר" קיין מיה און אָנשטרענגונגען בכדי דער קאָנצערט זאָל אויס־פאַלען פערשטענדליך און אימפּאָזאַנט אין אַלע הינזיכטען.

Dr.
Wołkowyski
ציגעל-גאַס 11, טעל. 238-02
ספּעצ. פאַר טריפּער, סיפיליס און הויט-קראַנקה
בעהאַנדלונג פון מענער-שוועכע
נעמט אָן פון 8—11 בייטאָג און 4—9 אָוונעד.

Dr. REICHER
פּאָלודניאָווע 28, טעל. 120-93
ספּעציאַליסט
פאַר מענער - שוועכע - בעהאַנדלונג
סעקסועלע בעראַטונגען פון פּסיכאָ - אַנאַליזען
נעמט אָן פון 8—11 פון 5—8 אָוונט.
זונטאָג און חגאות פון 9—1

פּרעסע-קאָנפערענץ וועגן דער שחיטה

(ענדע פון דער ו־טער זייט)

היימער ריטועלער קאַרטעל און דער גאַנצער הורט האַנדעל געפינט זיך אין יודישע הענד. צוליב'ן קאַרטעל ווערט דאָס פלייש פערטייערט. ער זאָגט זיך „וּוויס דערפאַר", אַז די יודישע שחיטה דאַרף פערוועהרט ווערען, אַז נישט איז מינדעסטענס בע־גרעניצט ווערען און, אַז די בהמה, וואָס וועט גע־שחטען ווערען אויף כשר זאָל קענען פערקויפט ווערען איינגאַנצען נאָר צום יודישען קצב אָהן טיילען אויף פאָדערשטע און אונטערשטע.

דאַן נעהמט אַ וואָרט דער לייטער פון סטאַ־טיסטישען אַמט ביים „צעקאַבע" באַרנשטיין, וועל־כער צוקלאַפּט אַלע עקאָנאָמישע מאָטיווען פון די געגנער פון דער שחיטה. ער ווייזט אָן, אַז עס וועט זיך בשום אופן נישט לאָזען אויסמיידען קיין פערמיטלען צווישען פויער און קצב, ווייל דער פויער פון וואָלין, פּאָלעשיע, פּויזנער און פּאָמערן פון וואו מען ברענגט די בהמות קענען זיי נישט ברענגען אַליין קיין וואַרשאַ, ערשטענס צוליב די גרויסע טראַנספּאָרט־קאָסטען און צווייטענס צוליב די פערשידענע אונפאָראויסזעהענע פאַלען, ווי קראַנקהייט פון דער בהמה אויפ'ן וועג א. א. וו. ער ציטירט דאָס בוך פון דעם בעקאַנטען עקאָנאָמיסט רודאָלף כאָנדזשינסקי, וועלכער ווייזט אויף, אַז יו־דען צאָהלען פלייש מיט עטליכע צעהנדליג פּראָצענט טייערער ווי נישט יודען.

באַרנשטיין פערענדיגט, אַז דאָס אָפּשאַפען פון דער יודישער שחיטה, וואָלט פאַר דער לאַנדווירט־שאַפט געווען נישט קיין טובה, נאָר אַ רעה.

דאַן רעדט דירעקטאָר אינזשיניער זיידעמאַן ער ערקלערט, אַז עס עקזיסטירט בכלל נישט קיין שום געהיימער ריטועלער קאַרטעל. די גאַנצע מעשה מיט דעם קאַרטעל איז אַ נידערטרעכטיגער שקר. דער בעסטער בעווייז, אַז אין וואַרשאַ זענען פאַר־האַן אַ סך קריסטליכע הורטאָוניקעס, וואָס שחט'ן די בהמות אויף כשר, פשוט דערפאַר ווייל זיי האָ־בען צוליב דעם אַ איבריגע הכנסה פון 70 זל. אויף דער בהמה. אויך די האַנדעלס אַפּטיילונג ביים מאַגיסטראַט שחט'ן די בהמות אויף כשר, ווייל דאָס פאָדערט די ווירטשאַפטליכע קאַלקולאַציע. עס האָט דאָך קיינער נישט פערוועהרט דעם מאַגי־סטראַט אויך ביז איצט צו שחט'ן אויף טרפה אָבער ער טוט עס נישט פשוט דערפאַר, ווייל ער פערדינט דערביי.

אינזשיניער זיידעמאַן מאַכט דאַן דעם אויס־פיהר, אַז אין משך פון יאָהר זעכען פערקויפט גע־וואָרען 20 מיליאָן קילאָ כשר פלייש, אויב די יודישע שחיטה וועט אָפּגעשאַפט ווערען, וועלען די לאַנדווירטען קומען צו לויפען מיט אַ גוואַלד צו זייערע פערזאָרגער, אַז מען זאָל צוריק איינ־פיהרען די יודישע שחיטה, ווען עס זאָל אָבער בע־גרעניצט ווערען די יודישע שחיטה וועט קומען צו דעמאָראַליזאַציע ווייל מען וועט אָנגעבען פּוי־לישע קאָנטינגענטען.

צום סוף האָט נאָך דער פּרעסע־שעף לאַנטש־קאָווסקי געמאַכט אַ רעזומע פון דער דיסקוסיע, ער האָט אָנגעוויזען, אַז דער אָפּצאָהל פון דער שחיטה בעטרעפט 8 זל. אין וואַרשאַ נאָר 4. לויט'ן ביודזשעט פון בילדונגס־מיניסטעריום בעטרעפט די הכנסה פון דער שחיטה 13 מיליאָן זלאָטעס. אין יאָהר 1934 האָבען 817 יודישע קהלות פּרעלימי־נירט זייערע ביודזשעטען אויף 38 מיליאָן זלאָטעס. די ביודזשעטען פון די קהלות זענען (אַזוי אַרום גע־דעקט געוואָרען אויף 34 פּראָצענט פון דער הכנסה פון דער שחיטה. די רעזולטאַטען פון פערבאָט פון דער יודישער שחיטה וואָלטען דעריבער געווען, אַז די 13 מיליאָן וואָלטען געמוזט געדעקט ווערען דורך דער רעגירונג, די רעגירונג וואָלט געמוזט איבערנעהמען די סומע פון 50 מיליאָן זלאָטעס, וואָס די קהלות געבען אויס אויף סאָציאַלער שוץ, עס מוז נאָך גענומען ווערען אין אַכט, אַז נישט ריטועלע שחיטה קאָסט אויך.

לאַנטשקאָווסקי געהט איבער צו רעדען וועגען די עקאָנאָמישע אַרגומענטען, וואָס עס רוקען אַרויס די אָנהענגער פון שחיטה־פערבאָט, ווי אַ גרעסערע הכנסה פון די פעלען אָבער ער שטעלט אַליין די פראַגע צי עס לוינט דוקא אויף דעם געביט צו מאַכען אַ געפעהרליכען עקספּערימענט. ער ווייזט אָן אויף די סכנה פון אונלעגאַלען פלייש־האַנדעל און אונלעגאַלע ריטועלע שחיטה.

צום סוף ווייזט ער נאָך אויף, אַז עס איז פאַלש דער חשבון, דאָס אויב יודען וועלען אויפ־הערען עסען פלייש וועלען זיי בענוצען מילכ־יוואַרג און עופות און דער פויער וועט סיי ווי נישט ליידען קיין היזק, ערשטענס איז די גאַנצע איינשטע־לונג פון דער פויערישער ווירטשאַפט איז צו האָ־דעווען בהמות און ער וועט נישט קענען ליפערען קיין מילכוואַרג און עופות און בכדי איבערצוגעהען אויף אַ נייע סיסטעם פון לאַנדווירטשאַפט דאַרף מען האָבען צייט און אַ סך געלד.

הרב רובינשטיין אײַנגעלאַדענט אַלס עקספּערט אין דער אַדמיניסטראַטיווער קאָמיסיע

וואַרשאַ, 27 (טעלעפאָניש)

היינט איז די אַדמיניסטראַטיווע קאָמיסיע ביים סיים צוזאַמענגעטראָטען צו בעטראַכטען דעם גע־זעץ־פּראָיעקט, וואָס איז אַרײַנגעטראָגען געוואָרען דורך דער פרוי פּריסטאָר. דער פאָרזיצענדער פון דער קאָמיסיע איז דעפּוטאַט דוך, אַלס רעפערענט איז בעשטימט געוואָרען דעפּוטאַט דודזינסקי. צו דער קאָמיסיע איז איינגעלאַדענט געוואָרען אַלס עקספּערט מצד דער יודישער זייט דעפּ. הרב רובינ־שטיין. אַלס קאָנטער־עקספּערט — דעפּוטאַטין פרוי פּריסטאָר. ווי בעוואוסט געהערט אויך צו דער קאָ־מיסיע דעפּ. זאַמערשטיין.

מערי־טאָריש וועט דער געזעץ־פּראָיעקט בע־טראַכט ווערען ערשט אין דער צווייטער וואָך.

וואַרשאַ, 27 (טעלעפאָניש)

היינט האָט מען אין די קולואַרען פון סיים געזעהען די דעפּוטאַטין פרוי פּריסטאָר געהען אין דער געזעלשאַפט פון דער פאָרזיצערין פון די וואַר־שאָווער „צער בעלי חיים" פרוי ד"ר קנאַפּע.

וואַרשאַ, 27 (טעלעפאָניש)

אין געוויסע קרייזען אונטערהאַנדעלט מען מיט די אוקראַינישע דעפּוטאַטען פון דער אַדמי־ניסטראַטיווע קאָמיסיע, אַז זיי זאָלען שטימען פאַרן פערבאָט פון דער שחיטה. מען האָט זיי דערצעהלט, אַז פּוילען איז דאָס איינציגע לאַנד, וואו עס איז ערלויבט יודישע שחיטה.

פון דער יודישער זייט בעמיהט מען זיך אויפצוווייזען די אוקראַינער, אַז פּוילען איז נישט דאָס איינציגע לאַנד אין וועלכע עס ערלויבט יו־דישע שחיטה.

מעלדונגען

לערנט אַ פאַך!

אין די פּראָפעסיאָנעלע לערן-וואַרשטאַטען פון דער געזעלשאַפט „אָרט" קאָן מען זיך איינשרייבען אויף פאָלגענדע פאַכען:

1) מעכאַנישע רונדטריקאָטאַזש-אַרבייט. 2) מעכאַנישע רונד-זאָקען - אַרבייט; 3) מעכאַנישע הילפס-אַרבייט פון דער ווירקער-בראַנזשע: שפּולען, קעטלען; 4) מוסטער-שטריקעריי; 5) אויסאַרבייטונג פון הענדשקעס; 6) מעכאַנישע וועבעריי; 7) פרויען-שניידעריי מיט צושניידען; 8) וועש-נייהעריי מיט צושניידען; 9) גאַרסעטען-אַרבייט מיט צושניידען; 10) אָנדולאַציע און האָר-פאַרבען; 11) מאַניקור; 12) הוט-פוצעריי; 13) האַנד-שטיקעריי און מאַשין-האַפט.

הסתדרות „צעירי מזרחי" זאַכאָדניאַ 63

ביום א' פ' תצוה, ז' אדר, בשעה 6 בערב תתקים באולמנו חגיגת-סיום של מס' ברכות בהשתתפות האור־חים: הרב יעקב גוטקובסקי, הרב משה סובטשבסקי, מ. חלמן, ד. מרק ועוד.
הכניסה חפשית!

הודעות הסניף „תרבות", בלודז

רח' פיוטרקובסקה 18 קומה שניה

1) במוצאי שבת 29 פעב. ב' 8.30 בערב תתקיים הרצאת ה' המנהל ח. חובן על הנושא: „לתולדות התנועה העברית", כל העברים מוזמנים.
2) ביום א' 1 מערץ תתקיים הרצאת הח' אליעזר הודס — הרצאה שלישית על יצירותיו של ש. צירנובסקי.
3) ביום ד' 4 מערץ תתקיים הרצאת הח' ח. הורונסקי על הנושא: „פרקים בספרות העברית החדשה".
4) הופיעה חוברת ד' של העתון לנוער „עולמו".
5. חדר — הקריאה פתוח בכל ערב, מלבד יום הששי

זש. ט. ק. (וואָלטשאַנסקאַ 35, טעל. 121-53

די נאָהענטסטע אויספלוגען:

שבת, ד. 29 פעברואַר ה. י. קומט פאָר אַן אויספלוג אין דער פאַבריק פון ק. ט. בוהלע. זאַמעל-פּונקט 9.30 פריה אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט. איינשרייבונגען אין סעקרעטאַריאַט. די צאָהל אָנטיילנעמער איז בעגרע־ניצט.

שבת און זונטאָג, ד. 29-טען פעברואַר און 1-טען מערץ קומען פאָר (ביי גינסטיגע אַטמאָספערישע בעדינ־גונגען) סקי-אויספלוגען אין דער לאָדזער אומגעגנט. נאָרטען ווערען אויסגעבאָרגט פרייטאָג און שבת פון 7 ביז 8 אָוונעד.

אַ 10־טאָגיגער אויספלוג נאָך זאַקאָפּאַנע

בשייכות מיט די בעפאָרשטעהענדע אינטערנאַציאָ־נאַלע סקי-מייסטערשאַפטען פון פּוילען, אָרדענט איין די סקי סעקציע פון לאָדזער זש. ט. ק. אַ 10-טאָגיגען אויס־פלוג נאָך זאַקאָפּאַנע (צוזאַמען מיט אַ טעגליכען אויפענט־האַלט אין קראַקאַ). איינשרייבונגען און אינפאָרמאַציעס אין סעקרעטאַריאַט.

אימפּרעזעס:

פרייטאָג, ד. 28 ה. ח. 9 אַ זייגער אָוונעד קומט פאָר אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט אַ פאָרלעזונג פון סט. באַבאַד א. ד. ט. „היינריך היינע, זיינע לעבען און שאַ־פען" (צו זיין 80-טער יאָהרצייט). איינגאַנג פאַר מיט־גלידער פריי.

שבת, ד. 29-טען פעברואַר ה. י. 9 אַ זייגער אָוונעד, קומט פאָר אין לאָקאַל פון דער געז. דער דריטער וואָרט און געזאַנג-קאָנצערט פון טאַלענטפולען רעציטאַטאָר און אינטערפּרעטאַטאָר אברהם ברייזבלאַט (וואַרשאַ). ברייז־בלאַט וועט אויפטרעטען מיט אַ געענדערטען פּראָגראַם, אין וועלכען עס וועלען אַריינגעהן שאַפונגען פון משה נאַדיר, איינהאָרן, שולשטיין, קולבאַק, פּעפער, קנאַפּהייס און אויך פאָלקס-לידער.

זונטאָג, ד. 1 מערץ ה. י. קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל אַ חברישער טיי-אָוונד. אָנפאַנג 5 אַ זייגער פאַר־נאַכט. איינגאַנג פאַר מיטגלידער און געסט.

אַ מוזיקאַל - ליטעראַרישער אָוונד אין זש. ט. ק.

פרייטאָג, ד. 6 מערץ ה. י. קומט פאָר אין זש. ט. ק. אַ מוזיקאַל - ליטעראַרישער אָוונד מיט דער בעטייליגונג פון דער פּיאַניסטין לילי קאַראַטשינסקאַ - גאָלדבערג און אַרטיסטין פון שטאָטישען טעאַטער, אַדאַ פּאַלאָמסקאַ.

דער יעהרליכער זש. ט. ק.־באַל

שבת, ד. 21-טען מערץ ה. י. קומט פאָר אין ווייסען זאַל פון „מאָנטיפּעל" דער יעהרליכער רעפּרעזענטאַנץ־באַל פון לאָדזער זש. ט. ק. פּרטים וועלען אָנגעגעבען ווע־רען אין די ווייטערדיגע מעלדונגען.

באַהן־הנחות פאַר מיטגלידער פון דער סקי־סעקציע אין זש. ט. ק.

די מיטגלידער פון דער סקי-סעקציע פון לאָדזער זש.ט.ק. געניסען: פון באַהן-הנחות ביים אויסקויפען סקי בילעטען אויף 1000 און 2500 קילאָמעטער, פון 10-טאָ־גיגע בילעטען (מיט 50% הנחה) נאָך זוואַרדאָן, זאַקאָ־פּאַנע, קריניץ און אַנד. פון רעכט איבערצושרייטען די טשעכיש - פּוילישע גרענעץ פון הנחות אין שוץ-הייזער, אימפּרעזעס פון פּחות'דיגע פערייאָרישע אויסגאַ־בען און אַנד. דער סעקרעטאַריאַט פון זש. ט. ק. (וואָל־טשאַנסקאַ 35, טעל. 121-53) נעמט אָן טעגליך איינשרייבונגען אויף שפּראַך - קורסען פון ענגליש, פראַנצויזיש, יודיש העברעאיש און אַנד. און גיט אַרויס הנחה-בילעטען אין שטאָטישען טעאַטער און קינאָס.

פערדאַרט און פערטרוקענט
איז דאָס יודישע לעבען אין לאָנדאָן

(ענדע פון 8־טע זייט)

א ווייטע שטאָט ערגעץ אין צענטראַל אָדער דרום־אמעריקע! וואָס פאַר א פערגלייך מיט א פראַנק־רייך.

עס איז אַן אײַנגעטערערט יודיש לעבען, אַן אָפּגע־טרוקענט, א פערגרעבטס. נאָר עס האָט נישט אין זיך יענע בע׳חנ׳טע פערגרעבטקייט, וואָס ווערט בעוווי־נט אין דער פאָלקס־ליטעראַטור. עס איז נישט די פערגרעבטקייט פון א ישוב׳ניק און די תמימות פון א וואַסער־טרעגער. עס איז די עם־הארצות פון א „אָלרייטניק", אפילו ווען ער איז ווייט נישט אָלרייט. עס איז א פליסענדיגער טייך, וואָס איז ערגעץ אויפן וועג פערהאַלטען געוואָרען דורך א באַרג מיסט, וואָס איז אַוועקגעלייגט א פעלד געלעגען. דאָס וואַסער איז שטיין געבליבען, זיך בעדעקט מיט זוהמא און שימעל. און איז אײַנגעשטאַנען. אין ענגלאַנד איז שוין צוואַנציג יאָהר באַלד אָפּגעשטעלט יעדע אימיגראַציע. נאָר ווי זענען די סמנים פון פאַר דעם אָפּשטעלען די אימיגראַציע? 20 יאָהר קולטור אָדער געזעל־שאַפטליכע געשיכטע שפּילט א ווינציגע ראָלע. וואָס זענען די שרידים פון אמאָל, וואָס די אָפּגעשטעלטע אימיגראַציע האָט חרוב געמאַכט?

מאַכט מען א שפּאַציר איבער דעם יודישען לע־בען אין לאָנדאָן דאַכט זיך אויס, אז דאָס שפּאַנט מען איבער א ליידיג פעלד. די יוגענט איז איטאַנגעצן נישטאָ. עס איז נישט ריכטיג ווי אַנדערע זאָגען, אז די יוגענט איז אַוועק. אַוועק וואָלט מעהייסען, אז זי איז אמאָל געווען, און אויב זי איז געווען, וואו זענען די שפּורען?...

ניין, די יוגענט איז נישט געווען מיטן יודישער לעבען אין לאָנדאָן, און אַזוי מסתמא אין גאַנץ ענג־לאַנד. דו זעהסט זיי נישט אויף דעם געזעלשאַפט־ליכען פאָרום. און דערפאַר איז אַלץ, וואָס האָט א שייכות צו יודיש לעבען און שאַפען — פרעמד און ווייט. זיי זענען נישט די ליינער פון דער יודישער פרעסע אפילו מיט דער לאַטיינישער טראַנסקריפּציע און אוודאי נישט מיט דער יודישער... זיי זענען נישט די בעזוכער פון יודישען טעאַטער, אפילו ווען עס קומט א גוט טעאַטער ווי די „ווילנער", מאָריס שוואַרץ און דער „אַראַראַט". זיי ווייסען נישט דעם טעם פון א יודיש בוך, ווען אפילו עס ווערט זיי אונטערגעטראָגען אויף ענגליש. די ענגלישע פער־לעגער, וואָס לאָזען זיך אמאָל איבערזעצען פון זיי־ערע יודישע פרינט, אז מען דאַרף אַרויסגעבען דעם אָדער יענעם יודישען קלאַסיקער אויף ענגליש, פער־שילטען זיי זיך די טעג, ווען זיי האָבען עס געטון. חוץ אש׳ס טרילאָגיע, וואָס האָט געהאַט א בעזונ־דער מזל און איז, צוליב עקזאָטישקייט, געקויפט געוואָרען פון גוים. זענען אַלע אַנדערע ביכער זיינע,

וואָס זענען לעצטענס דערשינען ווי דער „תהלים יוד", „מאָטקע גנב" געבליבען ליגען. דעם זעלבען מזל וועט אויך האָבען ז. שניאורס „פאַנדרע". עס איז נאָר אַן׳אויסרייד אַזאַ, אז ווייל די יוגענט קאָן נישט קיין יודיש, דאַרף מען איהר געבען יודישע ליטעראַטור אויף ענגליש.

זעהסט זיי די יודישע בחורים אין די „באָקסינג פלעצער" ביי „פייטס", זעהסט זיי אין גאַס, אין דער רוהיגער ווילדער גאַס. א דור, וואָס האָט קיין קערפּערליכען הונגער נישט געליטען. דער טאַטע, דער פרעסער, האָט זיך אויסגעשוויצט די כוחות, אַבי ער, דער בחור זאָל האָבען פון אַלעס גוטס. דער טאַטע האָט זיך די אויגען אייסגעשטאָכען מיט זיין ניי־נאַדעל, אַבי איהם, דער „דזשעק" זאָל גאָר נישט פעהלען.

עס איז אויסגעוואַקסען א יוגענט, וואָס האָט אין זיין נשמה נישט געהאַט דעם מיטרסטען צימער, נישט פון ספקות און נישט פון פרייד. עס האָט איהם נישט געקוועלט קיין וועלט־פּראָבלעמען.

דערפאַר לאַכט ער אַזוי נאַרישוואַטע, גולמ׳דיג. ער לאַכט פון די, וואָס רעדען אמאָל א וואָרט וועגען העכערען ענין.

ער פערשטעהט עס נישט.

און אויב ער אַרבייט אפילו אין פאַבריק איז ער דער, וואָס בעשעפטיגט זיך מעהר מיטן פערד, אָדער הונט־געלויף ווי מיט דער עקספּלאָטאַציע, וואָס וויקעלט זיך אויף זיין הויט.

און דערפאַר...

קאָן מען וואָלט געקענט אויפרעכענען א סך „דערפאַרס". עס איז איבעריג, נאָר אין דערפאַר קאָן מען יאָ זאָגען, אז דערפאַר זעהט אַזוי אויס דאָס יודיש־געזעלשאַפטליכע לעבען. דערפאַר האָט אַזאַ פּנים דאָס טעאַטער דאָ. און דאָס ביסעל קולטור מ׳שטייגט געוואָגט.

פון צייט־צו־צייט גיט עפּעס א פליה אויף. עס קומט איינער, א פרעמדער. ער דערוועהט פאַר זיך א גרויסע, א פרייטע יודישע מאַסע (דורך די טע־לעפאָן־ביכער) און גיט זיך א פערקאַטשע די אַרבעל און —

ביי דעם בלייבט ער.

האָט אַזא איינער, א פרעמדער זיך אָנגעגורעט די לענדען, איינגעשפּאַנט ווייב און קינדער, צו זיי־נע עטליכע פונט האָט ער מיט מיה צוגעפּגעמאַכט נאָך עטליכע הונדערט, אָדער אפילו עטליכע טוי־זענט פונט. זיין ענערגיע איז געווען גרויס, נאָר אַלץ איז געגאַנגען פערלוירען, זיינע פּאָר פונט, די פרעמדע פּאָר פונט, די האָפנונגען און די ענערגיע.

איצט איז יענער שוין אויך פון די, וואָס זאָגען נאָך שלום עליכמ׳ס ווערטעל:

„לאָנדאָן, פאַרוואָס ברענסטו נישט? ! —"

געשיכטע פון יודען אין לאָדז

(ענדע פון 9־טע זייט)

פון זייער זייט קיין שום גוואַראַנטיע, אַז זיי בעזיצען די נויטיגע פעהיגקייטען, און אַז זיי וועלען פער־וואַלטען מיט דער אַנשטאַלט לטובת דעם בעל־הבית. לאַנדע האָט זיך אָפּגעזאָגט צו אַקצעפּטירען די בעוואָרעניש (מכוח דער דריי־יעהריגער התחיי־בות), דאַגעגען די אַנדערע הבטחות, ווי למשל דער וועכענטליכער לוין, וועלכען די אַדלער האָבען זיך גענוג הויך געדעכענט, אַ בחנם׳דיגע וואוינונג, בעה־הייצונג, בעלייכטונג אא״וו, האָט לאַנדע זיך ער־קלערט פאַר גרייט צו בעפרידיגען".

דער ענין האָט אָנגעשפּאַרט צום לאָדזער שטאָט־פּרעזידענט, וועלכער האָט די צדדים פאָרגע־לייגט, אַז זיי זאָלען איהם ערלעדיגען אויף א פריד־ליכען אופן, אויף וואָס לאַנדע האָט איינגעשטימט. אָבער „די אַדלער האָבען שטאַרק געגעבען צו פ׳הלען זייער גלייכגילטיגקייט און גרינגשעצונג און נישט געבענדיג קיין שום קלאָרע תשובה, האָבען זיי פערלאָזט דאָס מאַגיסטראַט־ביוראָ". דער לאָדזער שטאָט־פּרעזידענט, וועמען עס זענען, משמעות, נישט פרעמד געווען די הינטערקוליסען־דריידלעך פון דעם ענין, מאַכט אין זיין ראַפּאָרט פאָלגענדיגע בעמערקונג: „פון דעם התנהגות פון די אַדלערס ווייזט זיך אַרויס, אַז זיי מוזען שטעהן אונטער׳ן איינפלוס פון פערזאָנען, וועמען עס שמעקט נישט לאַנדעס געשעפטען, ווייל קענענדיג נעהנטער דעם גאַנצען ענין, דאַרף מען אַרויסדרינגען, אַז באַם ס׳ס וואָלט נישט אַזוי געווען, וואָלטען די אַדלערס נישט געווען אַזוי עקשנות׳דיג איינגעשפּאַרט. לסוף די אַדלערס „נישט־לאָזענדיג זיך איבערצייגען, אַז זייער פערלאַנג איז אַן׳אויסערגעוועהנליכער, וואָס פּראַקטיצירט זיך נישט (אַ דריי־יעהרליכע התחייבות) האָבען זיי לאַנדעס אָפּזאָג גענומען אַלס מאָטיוו צו צושטערן פון אָפּמאַך און זענען צו דער אַרבייט נישט צוגעטרעטען" און נאָך אַ צוויי־וועכענטליכען זיין אין לאָדז, זענען זיי אַוועקגעפאָהרען. מען קען זיך משער זיין — לויט דער אילוזיע פון לאָדזער שטאָט־פּרעזידענט — אַז אויך אין דעם ענין האָבען

געהאַט אַ האַנד לאַנדע׳ס שונאים.

ביז 1853—1852 ענטוויקעלט זיך כסדר לאַנ־דעס פאַבריק און פערגרעסערט זיך. אין פרט פון באַוועל־פּראָדוקציע, איז צו יענער צייט לאַנדעס פאַבריק געווען די גרעסטע אונטערנעהמונג נאָך גייערן און האָט בעדייטענד איבערגעשטיגען די פּראָדוקציע פון אַנדערע לאָדזער שפּינערייען, ווי גראָהמאַנ׳ס, פעטערס׳עס און טויבנער׳ס. אין 1854 האָט דער קריזיס אין האַנדעל און אינדוסטריע, וואָס האָט צו יענער צייט געהערשט אין לאָדז, אויף אַ קורצער צייט בעדראָהט דעם אָנהאַלט פון דער פאַבריק. מיטטיילענדיג דער גובערניאַלער מאַכט וועגען די פאָלגען פון דעם קריזיס, שרייבט דער לאָדזער שטאָט־פּרעזידענט: „ה׳ גייער, גראַד ווי אַלע אַנדערע, האָט ער, טראָץ זיין פערמעגליכקייט, נישט געקענט לענגער אויסהאַלטען דעם קריזיס... און האָט מיט פינף טעג צוריק פע־מאַכט זיי שפּי־נערייע... און מיט צוויי טעג שפּעטער איז דאָס זעלבע אויך געשעהן מיט דער שפּינערייע פון דוד לאַנדע, וואָס האָט בעשעפטיגט 159 מאַן". אָבער דער קרי־זיס האָט נישט געהאַט קיין נעגאַטיווען איינפלוס אויף דער ענטוויקלונג פון דער פאַבריק. ביז 1859 האַלט זיך די פּראָדוקציע פון לאַנדע׳ס פאַבריק אויף א בעדייטענדיגער הויך און בעווייזט אפילו סמנים פון פאָרטשריט. אין 1859 טרעט אין דער פאַבריק אַריין אַן ערנסטע שנוי: די פּראָדוקציע ווערט בע־גרעניצט ביז א העלפט. כמעט אַ העלפט אַרבייטער זענען בעפרייט געוואָרען, א טייל מכשירים און מאַשינען האָט מען אַרויסגענומען פון דער אונ־טערנעהמונג. די אַרכיוואַלע מאַטעריאַלען גיבען נישט קיין שום ערקלערונגען צו דעם אַזוי פּלוצימדיגען רוקגאַנג. די פאַבריק, אַן אָפּגעשוואַכטע שוין, זייט 1859 איז זי שוין נישט בכוח איבער־צוהאַלטען דעם געפעהרליכען קריזיס פון 1861 און שפּעטערדיגע יאָהרען און זי הערט, אין 1862 שוין אינגאַנצען אויף צו אַרבייטען, גראַד ווי עס איז געשעהן מיט אַנדערע שפּינערייען, ווי גייער׳ס און מאַעס׳עס.

וועגן ווייטערדיגן גורל פון לאַנדעס פאַבריק האָבען מיר זעהר קנאַפּע ידיעות. דער טויט פון דוד לאַנדע, לסוף 1861 האָט דעצידירענדיג גע־ווירקט אויפ׳ן גורל פון דער אונטערנעהמונג. נאָך לאַנדע׳ס טויט איז די פּאָסעסיע נומער 43 אין לאָדז צוזאַמען מיט דער פאַבריק, צוליב אומבע־וואוסטע סבות, העכסט־וואַרשיינליך צוליב חובות, אויסגעשטעלט געוואָרען צום עפענטליכען פערקויף. יוסף לאַנדע, דוד׳ס צווייטער זוהן, האָט זיך משתדל געווען, אַז מען זאָל איהם, אַלס יוד, בתורת אויס־נאַהם, זיך לאָזען בעטייליגען אין דעם עפענטליכען „טיוואַלי"

פערקויף. די דאָזיגע ערלויבעניש האָט ... זיך, בעקומען. ווייל אין די שפּעטערדיג... געהער די דאָזיגע פאַבריק צו די יורש... לאַנדע. אָבער זי איז שוין מעהר נישט... נאָך עטליכע יאָהרען פון אומטעטיגקייט... די פאַבריק פערקויפט דעם יודישען ... דייטשלאַנד (פון בערלין, אָדער ברעסלוי)... לאַהנשטיין. וועלכער האָט זי אין 1878 ... צו שייבלערן, וועלכער האָט אין איהר ... דענט איינעם פון די אָפּטיילונגען פון ... הויערער אונטערנעהמונג, רופענדיג ...

יצחק פיהרט אברהמ׳ען צו דער עקדה

(ענדע פון 10־טע זייט)

דערוועהלט געוואָרען צו זיין דער קרבן אויפ׳ן מזבח פון גאָט, — אז עס איז א רחמנות אפילו אויפ׳ן שמומען לעמעלע: „אַזאַ ווייסינקע, אַזאַ שטילע", זאָגט יצחק אומבעוואוסטזיניג בערוויערנדיג זיך אליין: „זעה, ווי די קוקט אַזוי תמיד אַזוי צעשראָ־קען..." „אפשר ווייסט זי, אז מיר וועלען זי באַלד שעכטען?" „אפשר וואָלטען מיר זי גאָר אינגאַנצען נישט געשאָכטען?" — פרעגט ער א ווילע שפּעטער.

סוף כל סוף דערוויסט ער זיך, אז נישט דאָס לע־מעלע איז דער קרבן, נאָר ער אליין. גאָט וויל איהם פאַר א קרבן... „אָבער פאַרוואָס עפּעס, — פרעגט ער אומשולדיג, — דאַרף איך דער קרבן זיין? און פאַרוואָס האָט גאָט נישט געפרעגט ביי מיר, צי וויל איך זיין דער קרבן?"

אברהם הערט די פראַגע, ער הערט נאָך אַנדערע פראַגען, און זיין האַרץ איז נישט רוהיג, זיין גע־וויסען פייניגט איהם. אָבער — וואָס וועט דאָן אברהם נישט טון פון גאָט׳ס וועגען? גאָט האָט איהם צוגעזאָגט בענטשען, אז א גרויס פאָלק וועט אַרויסקומען פון איהם, און אז זיינע קינדער וועלען זיך מעהרען, ווי דער זאַמד אויפ׳ן ברעג ים... אין נאָמען פון אָט דעם צוקונפטיגען פאָלק, אין נאָ־מען פון אָט די — נאָך נישט געבוירענע — קינדער איז ער גרייט צו ברענגען פאַר א קרבן זיין לעבע־דיג קינד, זיין אײַנאָטאײַנציגען זוהן יצחק...

אַלע אברהמ׳ס — אַלע געצענטדיטעדישען גאָטדיי־נערס, אַלעפאָלקס־פאָטערס, אַלע מענשהייט־רעטערס — זענען גרייט צו פיהרען זייערע יצחק׳ס צו דער עקדה...

אַלע אברהמ׳ס זענען גרייט, אָבער נישט אַלע יצחק׳ס. ליוויק׳ס יצחק איז אַן׳אַנדערער. ער איז גראָה געוואָרען, כאָטש ער איז לעבען געבליבען נאָך דעם ערנסטען אפּיסאָד צו ערנסטען שפּיל פון אברהם און גאָט פון אברהם. ער איז גרוי און קלוג געוואָרען. ער האָט עפּעס געלערנט פונם עקידה־כפּעק־טאַקל. און ער וויל, אז אויך זיין פרומער גאָטספאַרכ־טיגער פאָטער זאָל עפּעס לערנען פון דעם שפּיל. שפּילט ער עס איבער נאָכאַמאָל, ביימענדיג זיך מיט אבינו — מיט די ראָלען... דער רעזשיסער איז, ווי פריהער, דער שטן. „ביז איצט", זאָגט ער צו אברהמ׳ען נאָכדעם ווי יענער האָט אַזוי פיין אָפּ־געשפּילט זיין פרומע ראָלע, „ביז איצט איז געווען יצחק׳ס עקדה, פון איצט אָן הויבט זיך אָן דיין עקדה..."

און יצחק פראָוועט זי נישט אליין; ער האָט א העלפער, זיין ברודער ישמעאל, וועלכער איז פריהער נאָך געווען א קרבן פון זיין פאָטערס גאָטספאַרכ־טיגקייט.

ישמעאל און הגר ליגען ווי א שווערע משא אויף אברהמ׳ס געוויסען, נישט נאָר יצחק׳ס עקדה אליין מאַטערט איהם. איז — „פאַרוואָס". זאָגט איהם דער שטן, „זאָלסטו אליין נישט הורגעהן דורך דעם טויט פון אַלע דיינע קרבנות, דורך אַלע עקדה׳ס?" און ישמעאל זאָגט: „ער וויל נאָר אַליין זיין א צדיק? זיהן פערטרייבט ער, אייגען בלוט פערשעהמט ער, און ער וויל נאָך אַליין א צדיק זיין?" ישמעאל ווייסט נאָך נישט, ווען ער שטעלט אָט די פראַגע, וואָס אברהם האָט געטון צו יצחק׳ן, אָבער דאָס, וואָס ער האָט געטון צו איהם און צו זיין מוטער הגר, איז גענוג, אז ער זאָל קאָנען דערציהלען וועגען אברהמ׳ען: „...ער האָט גענומען און זיך געמאַכט פאַר אַן׳אויסדערוועהלטען, — פאַר איינעם, וואָס האַלט אין איין בענטשען מיט ברכות די ווייטע דו־רות, וואָס וועלען אַרויסקומען פון איהם; אָט די ברכות האָב איך נאָך געהערט אמאָל פון זיין אייגענעם מויל; און כדי עס זאָלען מקוים ווערען זיינע ברכות אויף די שפּעטערדיגע דורות איז ער גרייט צו בעגעהן אפילו פערברעכענס אנטקעגען זיינע איצ־טיגע נאָהענטע, נעגען זיינע אייגענע זיהן. די נישט־געבוירענע אייניקלעך און אור־אייניקלעך בענטשט

ער און די לעבעדיגע זיהן פערפיניגט ער... מיך האָט ער פערטריבען, און — ווער ווייסט, וואָס ער גייט מיט דיר? זאָג מיר. פאַרוואָס ... דיך געשלעפּט אהער? פאַרוואָס שווייגסטו?"

און ווען יצחק קאָן מעהר נישט שווייגען ... ער אברהמ׳ען צו דער עקדה...

אברהם בלייבט לעבען, אַזוי ווי יצחק ... בען געבליבען, אָבער ער געהט דורך ... וועג, דעם וועג פון פיין און מאַטערניש ... פון אומרוה און שרעק, וואָס זיינע ... דורכגעמאַכט. און ווען איצטער זאָל ... זאָגען, אז „דאָס לעבען פון א קינד איז ... אפילו ווי דער ווילען פון גאָט" (דאָסטאַ... „די גאַנצע האַרמאָניע פון דער צוקונפט ... ווערט דאָס טרעהרעלע פון א קינד") — ... זי אפשר פערשטאַנען בעסער ווי פריהער... וואָלט איצט אפשר אויך בעסער פערשטאַ... רייד, וואָס זיין זוהן יצחק האָט ערערט, ... געשטאַנען איבער איהם, א געבונדענעם ... פייניגטען, מיטן מעסער אין האַנט. „וויין ... — האָט יצחק געזאָגט צו זיין פאָטער, ... זיין אַרט ביים מזבח: „די לעצטע מינוטען ... זיין מיט אַנגסט, זיי זאָלען פול זיין ווי ... סען לאָגעל ווייין שטאַרקער. און דו נאָך, ... דער וועלט, אויב דו ווילסט זיין אַנ׳ערות, ... און זעה, — און זיי אַנ׳ערות, — ווי ... פון טויט ווערט פול און גיסט זיך אַריבער ... ער ווערט אויסגעטרונקען — אינגאַנצען ... וועהט ער אויסגעטרונקען, כדי עס זאָל ... איהם פאַר קיינעם קיין טראָפּען נישט ... בען. און געה טאָט, און דערציעהל עס ... אַלע מענשען, צו אַלע דורות; דערציעהל ... לאָגעל פון געשוואָלט און פון קרבן־טויט ... געטרונקען ביזן דעק. פריהער האָב איך ... טרונקען — איך, דער אומשולדיגער ... מריגקט איהם אויס ביזן סוף — דער ... און מעהר וועט קיין טויט נישט זיין; ווייל ... איהם געפאַנגען, דעם טויט אליין און ... אויפ׳ן מזבח. און דאָס וועט זיין מיין ... וואָס איך וועל פערשניידען מיט דיר און ... וועלט; און דאָס וועט זיין א דערמאָהנונג ... דען, וואָס וועט וועלען אויפהויבען א האַנ... א לעבעדיג וועזען; א צייכען פאַר אַלע דורות ... קיינער זאָל נישט וואַגען מעהר אויפצוהויבען ... האַנט אויף א לעבעדיג וועזען..."

איז דאָס אַלץ, פערשטעהט זיך, נישט ... נאַטוראַליסטישען טעאַטער. אַזוי רעדט מען ... ווען מען פיהרט אמיצען אָדער מען געהט ... דער עקדה. מען רעדט אפשר דאָן בכלל ... אין א שטומע מיסטעריע. און אויב יאָ ... עס אַזעלכע איינפאַכע און אַזעלכע קורצע ... ליכע רייד, ווי די, וואָס מיר קענען פון ... יאָ, פון דיין־קינסטלערישען שטאַנדפּונ... און פונם שטאַנדפּונקט פון א רעליגיעזען ... קאָן זיך קיין זאַך נישט פערגלייכען מיט ... פון חומש: דאָס וואָרט „געניאַל" איז ... נישט פאַר אָט דער איינפאַכער און איבער... באַליק. דאָס האָט געקאָנט געבוירען ווערען ... דורות גלויביגע, נאָר פון מענשען, וואָס ... געגאַנגען מיט גאָט, ווי מיט זייער טלייכען, ... בען געשאַפען געטער, האָבען זיי אויך ... צעהלען מעשיות, וואָס זענען געטליך, ... גרויסקייט און איינפאַכקייט...

א היינטיגער מענש דאַרף זיך אפשר ... פערמעסטען מיט די אַלטע מיטאָס־שאַפ... ליוויק האָט געוואָלט איז — אַריינהויכען ... רע גרויסע געשטאַלטען דעם אָטעם פון אונ... סער צייט. און דאָס האָט ער געטון.

ער האָט אונז געגעבען אַמאָדערנעם ...

ער האָט אונז געגעבען די דראַמע פון ...

און נאָר מחמת דוחק אין אָרט, האָב איך ... מוזט בעגנוגענען מיט דער מאָראַל פון דער ...

קלאַנג־קינאָ־טעאַטער
„SZTUKA"
קאָפּערניקאַ 16, טעל. 72־140.

היינט און פאָלגענדע טעג! —::— ערשטע פּוילישע ...
איסגעפיהרט פון די בעדייטענדסטע אויסלענדישע ...
„ליבּ נור מיך"
אין די הויפּט־ראָלען: ...Wysocka, Witold Zacharewicz, ...Znicz, K. Junosza Stępowski, H. Grossówna, Sielański, Gilewska
אָנהייב 4.30 נאָכמיטאָג, שבת און זונטאָג 12 א זייגער ביטאָג.

RAKIETA
שענקעוויטשאַ 40 טעל. 22־41.
אָנהויב אין געוו. טעג 4 א זייגער נאָכמי. שבת, זונטאָג און יום־טוב 12 בייטאָג.

היינט פּרעמיערע! גרויסע עפּאָפּיי פון ליבע און פליכט אויפ׳ן גרונד פון לעבען פון קריג...
„ראַפּסאָדיע פון באַלטיק"
אין די הויפּטראָלען: Marja Bogda, Baśka Orwid, Adam Brodzisz, Mieczysław Cybulski
עס נעהמט אַנטייל דער פּוילישער קריגס־פלאָט און דער לופט־פלאָט.
אויפ׳ן ערשטען סעאַנס און פּריהמאָרגען־סעאַנסען זענען די פּלעצער צו ...

דאָס בילינגסטע קינאָ אין לאָדז
AMOR
89. פּאָמאָרסקאַ 89, טעל. 48־250

היינט און פאָלגענדע טעג! גאַנץ לאָדז מוז עס בעוואונדערן!
1) Przedor Kordecki
OBROŃCA CZĘSTOCHOWY
אין די הויפּטראָלען: Karol Adwentowicz, Władysław Walter
שבת און זונטאָג אויף די פּריהמאָרגען־סעאַנסען זענען אַלע פּלעצער צו 25 גר. אין געוו. טעג זענען אַלע פּלעצער צו 25 און 40 גר. דער זאַל ...

אונזער קאָנקורענצלאָזער פּראָגראַם
2) די פּערל פון דער פּוילישער מוזיקאַלישער קאָמעדיע
...ZY LUCYNA TO DZIEWCZYNA
די מעלאָדישסטע לידלעך!
אין די הויפּטראָלען: ...dwiga Smosarska i Eug. Bodo
אָנהויב פון די סעאַנסען אין געוו. טעג 5 נאָכמ. שבת און זונטאָג ...

PIERWSZE PRYWATNE
Pogotowie Lekarskie
(1=טע פריוואטע גיכע הילף)
זשעלאנא 6 טעל. 12-333
(Legjonów 6)
טעטיג אהן איבעררייס ביטאג און ביינאכט.
גיכע ערצטליכע הילף אין אלע ספעציאליטעטען.

איבערציהונגען און עקספעדיציעס נאך
ארץ=ישראל
איז געזאמעלטע וואגאבען ערלעדיגט
שנעל און פינקטליך צו מעסיגע פרייזען
„POLSKI LLOYD" Sp. Akc.
oddział w Łodzi
Narutowicza
tel. centrala: 250-15
פערטרעטונג:
Palestine Shipping Co. Ltd.
Palestine and Egypt Lloyd Ltd.

הילף און רפואה פאר ברוך=קראנקע

(רופטורען) אויף בליווינקעל, נופעל ביי מענער, פרויען און קינדער, אויך פאר פערקרימונגען פון רוקענביין (הויקערס), פיס, שיפע פלייצעס און שמערצהאפטע פלאטפיס.
דאס ליידען איז נישט צו פערנאכלעסיגען, ווייל די פאלגען זעינען פאר'ן לעבען ביטער און געפעהרליך. דורך מיין מעטאדע ערפונדענע ספעציעלע גומי=הייל-באנדאזשען, וועלכע האלטען צו די גרעסטע פערנאכלעסיגטע געפערליכע ברוכען און בעזייטיגען ראדיקאל מיט גאראנטיע אהן בלוטיגע אפעראציע. מיין ספעציאליטעט איז אויך: הייל-אפאראטען און גארסעטען געגען אלערליי פערקריפלונגען, פערקרימטע פלייצעס, פוס, הויקערס ווי אויך שמערצענדע פלאט-פיס. פאר אמפוטירטע אינוואלידען אמעריקאנישע קונסט-פיס (סאלאן-ארבייט).
ביים אראפלאזען זיך פון מאגען, קישקעס און געבירט-מוטער, עמפפעהל איך ספעציעלע הייל-באנדאזשען לוי'ט דעם סיסטעם פון פראפ. ד"ר גלענארד דער אמת'ער בעריהמטער איז גאנץ פוילען פון אוניווערזיטעטס-פראפעסארען אנערקענט
ספעציאליסט Ortoped NATAN RAPAPORT
מיט 30-יעהריגער פראקטיק אין ווין, דייטשלאנד און לעמבערג, נעמט אן פון 9 פריה ביז 1 בייטאג און פון 3 ביז 7 אוונד
איז לאדז, פילסודסקיעגא № 23
פערזענליכעס ערשיינען פון קראנקע ביי מיר איז אונבעדינגט נויטיג.

ערשטע יודישע מעכאנישע שלייפערייי
„ZGODA"
צעגעלניאנא 2 טעל. 134-51
נעמט אן אלע ארט טיילען צום שלייפען, ווי מכשירים פאר פריזיער, קצבים, דרוקעריי און בוכבינדער, בלעכער, גלימשערס און כירורגישע אינסטרומענטען
ערשטקלאסיגע סאלידע און שנעלע אויספיהרונג
צו צוגענגליכע פרייזען
ערשטע יודישע מעכאנישע שלייפערייי
„זגאדא"
צעגעלניאנא 2, טעל. 134-51

עלעקטרישע מאטארען נייע און גענוצטע
פערקויף און אויסטויש
אויסבאוגונג פון מאטארע
רעפעראציאנס=ווערקשטעל
רעפעראטור און איבערוויקלונג פון זעמטל. עלעקטרישע מאטארען
אינסטאלאציעס פון קראפט און ליכט
שנעלע און סאלידע אויספיהרונג
Inż. S. LEBENHAFT, ŁÓDŹ
Wólczańska 35, tel. 205-59.

אינדיווידועלע רייזעס
אויף די לעוואנטינער ירידים אין תל=אביב – גווארענץ. אויף בעקומען וויזעס אהן דעפאזיט – אויך אינפארמירט וועגען ערלויבנישען אין אלע קאטעגאריעס אויף סטאבילען אויפענטהאלט אין פאלעסטינא. [illegible] פעטריקאוער 535 [illegible] 1.

מעטאל-בעטען
מאטראצען אלע ארט
קינדער=וועגעלעך
אין א רייכען אויסוואהל
וויזשימאטשקעס, אייז-קאסטענס, פעלד-בעטען פאטענט „Perfekt" א. ד. ג. קויפט מען אם בילליגסטען איז דער עלטסטער און רעעלסטער פירמע
J. B. WOŁKOWYSKI
עקזיסטירט פון יאהר 1896
פאבריקס-לאגער:
לאדז, נארוטאוויטשא 11
טעל. 137-70
געדענקט דעם אדרעס! כ'בעזיץ קיין שום פיליעס.
ספעצ. רעפעראטור-ווערקשטעל און לאקירער.

Zakład Zduński
JAKÓB BIAŁ[illegible]
[illegible] נעווארען איבערגעטראגען אויף פיעטריקאווער 220
געוועלב, טעל. 173-80.
[illegible] אנגענומען וועטליכע ארבעטען, וואס האט א [illegible] מיט דער זאגן-ארבעט. — מאדערנע-אייווען און [illegible] בעזונדערע אויפ'ן ארט. אייווען און קאכען [illegible] צום איבערטראגען און ערשטקלאסיגער [illegible] אויף לאגער. פרייזקוראנטען אויף וואונש.
ווירקונגס-יאהר 1910.

דאקטוירים=אפטיילונג

Dr. med.
GUSTAW KOHN
געוועזענער אסיסטענט פון דעם גינעקאלאגישען קליניק אין פאריז.
(ספעצ. פאר פרויען - קראנקהייטען און שוואנגערשאפט).
ספעצ. פון היילען אונפרוכטבארקייט.
נעהמט אן אין לאדז
פילסודסקיעגא 51, טעל. 170-03.
נעהמט אן פון 8–10 און פון 4–8 אוונט

ד"ר יעקב האנדזעל
ספעצ. פון ארטאפעדישע
(מאגבען- און געלענקס-קראנקהייטען)
Sienkiewicza 20.
Tel. 141-41. פון 4–7 אווענד.

Dr. W. Łagunowski
specjalista
chorób wenerycznych, seksualnych i skórnych
(Gabinet Roentgeno- i światło-leczniczy)
PIOTRKOWSKA 70 tel. 181-83
Przyjmuje: od 8.30 do 10.30 rano, od 1-ej do 2.30 pp. i od 6 do 8.30 wiecz w niedzielę i święta od 10—1.

ד"ר העלער
ספעצ. פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען און מענער - שוועכע
8 טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8–11 און פון 4–8 אוונט, זונטאג פון 10–2 מיטאג.
פאר פרויען – א ספעציעלער ווארטע-זאל

לעטשניצע
פאר ווענערישע=קראנקע
מענער - שוועכע און הויט-קראנקהייטען
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
פיעטריקאווער 45
טעטיג פון 9 פריה ביז 9 אווענד.
פרויען און קינדער נעמט אן א פרוי-דאקטאר פון 11-1 און פון 5-7 אווענד.
א בעראטונג 3 זל.

Dr. med. LEON FAMILIER
אינערליכע און קינדער - קראנקהייטען
6 שערפיצע 37 (בענעדיקטא
נעהמט אן פון 5–7 נאכמ.

Dr. med.
Józef Izykson
ספעציאליסט פון אויערן, נאז, האלז און קעהל-קראנקהייטען
Południowa 9, tel. 210-75
נעהמט אן פון 1–2 און פון 5–7 נאכמ.

Dr. med. I. Bette
ספעציאליסט פאר אינערליכע און קינדער קראנקהייטען
PIOTRKOWSKA 6 tel. 144-95
נעהמט אן פון 8–11 און פון 4–6 אווענט

Dr. med.
Góralska
ספעציאליסטין פון קינדער-קראנקהייטען
POMORSKA 38, tel. 128-42.
נעהמט אן פון 4–6 נאכמ.

Dr. med.
WŁADYSŁAW SZPIRO
CHIRURG
od 4-6
Sienkiewicza 34, tel. 222-10.

צאהן=דאקטאר
Sperling
Piotrkowska 87 וואוינט יעצט
telefon 143-06.
נעהמט אן פון 10–1 און פון 3–6 נאכמיטאג

עלטסטער פעלדשער
ש. דרעש
לוטאמירסקא 4, טעל. 184-78.
נעמט אן פון 8–10 פרי, פון 1.30–4 נ"מ און פון 6–7 אווענד.

Dr. med
J. Nadel
ספעציאליסט פון אקושעריע- און פרויען-קראנקהייטען
אנדזשעיא 4, טעל. 228-20.
נעמט אן פון 10–12 און פון 5–7 אוו.

פריוואטע רעטונגס-פאגאטאוויע
פלאץ וואלבאשטשי 10
טעל. 2222-6
איז טעטיג אהן איבעררייס ביטאג און ביינאכט,
ערצטליכע הילף אין אלע ספעציאליטעטען.

אויערן, נאז און האלז קליניק
מיט בעטען פון Dr.
Z. Rakowski
פיעטריקאווער 67. טעל. 127-81
נעהמט אן שטענדיגע קראנקע (צוועקס אפעראציע א. אז. ו. ווי אויך אמבולאטארישעס פון 9-2 און פון 4-8 אווענט.
ביי דער קליניק איז טעטיג
א רענטגען= קאבינעט
פאר דורכלייכטונגען און אלערליי פאטאגראפיעס

Dr. med.
G. GERSZTAJN
ספעציאליסט פאר אויגען קראנקהייטען
Traugutta 12, tel. 175-10
נעהמט אן פון 11-2 און פון 5 ביז 8.30 אוו.
אונבעמיטעלטע— לעטשניצע פרייזען.

סטארשי פעלדשער
Herszkowiczowa
וואוינט יעצט
זשעראמסקיעגא 4
טעל. 206-05.

DR. MED.
H. KRAUSKOPF
אקושעריע און פרויען- קראנקהייטען
זגערזשער 15, טעל. 113-47
נעהמט אן פון 8.30 ביז 10 אינדערפריה און פון 4 ביז 8 אין אווענד.

צאהן=ארצט
J. KARMAZYN
Południowa 2
tel. 114-36.
נעמט אן פון 9–1 און פון 3–7 אווענד

Dr. med.
Z. DATYNER
אוראלאג
ספעצ. פאר נירען בלאז און אורין-קראנק.
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95
נעמט אן פון 9-11 און פון 6-8 אווענט.

Dr. med.
M. TAUBENHAUS
ספעציאליסט
פאר אקושעריע און פרויען- קראנקהייטען
פערהיטונג געגען שוואנגערשאפט
זגערזשער 11, טעלעפאן 246-09.
נעהמט אן פון 4—8 אווענר.

Dr. med.
Jerzy Sudya
ספעצ. פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען.
LEGJONóW 11, tel. 124-54
(זשעלאנא). נעמט אן פון 4–8 אווענד.

Dr. med.
Al. Tiktin
ספעצ. פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
47 Śródmiejska 47
טעל. tel. 108-10
נעמט אן פון 5 ביז 8 אווענד.

Dr. med.
M. GLAZER
ספעציאליסט פאר הויט- און ווענערישע קראנקהייטען
ZACHODNIA 64, tel. 185-49.
נעהמט אן פון 12–2 מיטאג און פון 7 ביז 8.30 אווענד.
זונטאג און חגאת פון 10–12 בייטאג.

Dr. med
H. Bräutiga[illegible]
Choroby wewnętrzne i nerw[illegible]
przyjmuje obecnie
Hotel „SAVOY"
od 11—12.30 w połudn.
Tel. 194-05.

צאהן-ארצט
H. Sznajde[illegible]
וואוינט יעצט
PIOTRKOWSKA 70 tel. 1[illegible]
נעהמט אן פון 10—1 און פון 3—7

Dr. med. Niewiaż[illegible]
[illegible]ליסט פאר טריפער, סיפילים און [illegible] קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער - שוועכע
[illegible]זשעלא 5, טעל. 159-40
פראנט, 1טער שטאק
[illegible] אן פון 8-11 און פון 5-9 אווענט
[illegible] און יום טוב פון 9-1 נאכמיטאג.
[illegible]עלער ווארטע - זאל פאר פרויען

Dr.
Wajnber[illegible]
[illegible]ציאליסט פאר לונגען, האריץ און סקלעראז קראנקהייטען
[פ]יעטריקאווער 145
טעל. 126-02.
[illegible] אן פון 9-10 פריה, 3-5, 8-9 אוו.

Dr. I. SILBERSTR[illegible]
Kilińskiego 127
[illegible] פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראנקהייטען [illegible]-לאמפ, – ראדיקאלע בעזייטיגונג פון איבריגע האר.
נעהמט אן פון 4–8 אווענד.

Dr. med.
W. ŻADZIEWIC[illegible]
[illegible] פאר אוירען, נאז, האלז און קעהלקאפף-קראנקהייטען
Piotrkowska 164, tel. 12[illegible]
נעמט אן פון 5–8 אווענד.

טרומף פון ביליגקייט!

אונזער ווייסע וואך

האט זיך שוין אנגעהויבן!

…ONSUM'
…ODZKIEJ MANUFAKTURZE" S.A.
ראקיטשינער 54, צופאהר מיט מראמווייען …

דאס בעקאנטע יובילער-געשעפט "MANON" פיעטריקאווער 70 טעל. 234-07

פלאטין-דאמען-זייגערלע מיט ברילאנטלעך פון 90 זל. או. :–: פאבריקס-פרייזען!

עמפפעהלט דעם גרעסטן אויסוואל … פירים=מתנות … גאלד, זילבער, בריליאנטן …

KINO TEATR ADRIA GŁÓWNA 1

היינט און פאלגענדע טעג! די נייעסטע רעאליזאציע פון דעם ליבלינג פון פובליקום

SHIRLEY TEMPLE

אין פילם א. נ.

„אונזער זונעלע"

אויסערן פראגראם: קלאנג-צוגאבע פון Paramount און P.A.T. פאספארטוס און הנחה-בילעטן אין חוץ אמטליכע אונגילטיג

…INO TEATR …ETRO …ZEJAZD 2

CORSO

היינט און פאלגענדע טעג! אונזער קאנקורענצלאז פראגראם! גרויסע עפאפעי פון ליבע, אפאפערונג און …

לעגיאן פון די אונשרעקבאר…

אין די הויפטראלען: WALLACE BEERY, LEWIS STONE, ROBEBT YOUNG

אויסערן פראגראם: גרויסער פארם און אקטועליטעטן פון P.A.T. אנהייב 4 נאכמ. שבת און זונטאג …

קלאנג-קינא-טעאטער PRZEDWIOŚNIE זשעראמסקיעגא 74/76 (רוג קאפערניקא)

היינט און פאלגענדע טעג

י"א סטוס 8 אין …

מיר האבן זיך ענטציקט מיטן געזאנג פון Janette Macdonald א. א. אבער GRACE MOORE האט נישט קיין גלייכן …

מיר געהען נאר גלי…

Grace Moore זינגט צווישן אנדערע „Madame Butterfly" און „Carmen"

פרייזן פון די פלעצער: 1. פלאץ – 1.09 זל. 2. פלאץ – 90 גר. 3. פלאץ – 50 גר. הנחה-קופאנען צו …

CZARY

היינט פרעמיערע גיגאנטישע פארשטעלונג היינט פרעמ…

שטורם איבער דער וועלט

(מארג… ווידער … מלחמ…)

דער פילם ענטהאלט רעוועלאציאנס-אויפנאמען פון די געהיימע מלחמה-ארכיוון; די העלדן פון פילם: ווילהעלם II, ניקאליי II, …

יאזעף, קעניג דזשארדזש, לודענדארף, פאש, הינדענבורג, לעניז, טראצקי, מוסאליני און אנדערע. אנהייב 4 …

קלאנג-קינא CAPITOL זאוואדזקא 16

מאנומענטאל מייסטערווערק לויט דער אונשטערבליכער ערצעהלונג פון KAROL DICKENS

„Dawid Copperfield"

אין דער הויפט-ראלע FRED BATHOLOMEW ווי אויך 65 עקראן-שטערנס

אנהויב 4 נאכמ., שבת און זונטאג – 12 א זייגער בייטאג

פרייז פון אנ'אנאנאס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנאס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

Niemasz ponad mydło „Trójka"

פרייע פאסטענס

א שטוב-מיידעל צו 4 שטובען, זאל אויך קענען קאכען, נאר מיט גוטע רעקאמענדאציעס, קאן זיך באלד ווענדן נארוטאוויטשא 11 וו. 7

א מאמבארירער - ארבייטער און א לערן-יונגעל ווערט געברויכט ביי קאהאנע, קילינסקיעגא 64.

ס'ווערען געזוכט וויבער-מאשינערס ספעציעל צו קימאנע מענער-מאגאזין ביי פיוב - ניאקס זאכאדניא 31 אפיציגע 2-טער שטאק.

עס ווערט געזוכט א געהילף צו א בלאכארזש אנ'ארענטליך יונגעל. ערקונדיגען זיך בזשעזשינער 63 ביים בלאכארזש.

ס'ווערט געזוכט קוואליפיצירטע 2 פרעסערס צו גוייאשענע גארדעראבען און אויך א מענש צו פערשידענע ארבייט. צו ווענדען זיך פעטריקאווער 10 אין דער פראלניע.

א קוואליפיצירטע שיך-פערקויפערין ווערט געברויכט ביי אדערבערג פעטריקאווער 33.

ראקאלען

צו פערמיטען א צימער מיט א קוך אויף פולנאצנע גאס צו מעלדען זיך ביי גראסמאן ציגעל-גאס 25, 2-טער איינגאנג 2-טער שטאק רעכטע זייט.

א געוועלב ווי אויך 2 צימער און א קוך צו פערמיטען קילינסקי 50. צו ערפאהרען ביים וועכטער.

פון באלד אפצוגעבען א מעבלירט צימער פאר איין הער מיט אלע בעקוועמליכקייטען, מיט א בעזונדער איינגאנג. פאר ביליג דירה-געלד. פעטריקאווער 26 וו. 22.

צו פערמיטען א גישט קרעמפירט צימער, מיט בעקוועמליכקייטען, וואלטשאנסקא 7, וואוינונג 28.

א בעקוועם ארט צו שלאפען מיט אלע ווי-גאדעס פאר 2 פריווליינס פאלודניאווא 25 פראנט 3-טער שטאק וו. 17.

אנ'ארט צו שלאפען פאר 1 אדער 2 בעסערע הערען. 11 ליסטאפאדא 24 וואוינונג 3.

צו פערדינגען א שטוב אויף א פראצאוונע פעטריקאווער 15 וו. 9.

אנ'אויסמעבלירטע צימער פאר 1 אדער 2 פער-זאנען צו שלאפען מיט בעקוועמליכקייטען, בע-זונדערער איינגאנג זאוואדזקא 7 וו. 6 פארטער

א שעהן לעצט צימער פאר א אנשטענדיגען מאר-פאלק אדער 2 קאוואלערען צו פערדינגען פילסודסקיעגא 49 וואוינונג 11.

קאסט און לאזשי עווענטועל בלויז צו שלא-פען קען בעקומען א פריוליין ביי א אנשטענ-דיגער פאמיליע. צו ערפאהרען פעטריקא-ווער 92 וואוינונג 87.

אנ'ארט צו שלאפען פאר 1 אדער 2 יונגע-לייט צו ערפאהרען 11 ליסטאפאד 11 הויף ערשטער שטאק וו. 18 רעכטס.

א צימער צו שלאפען איז פון זאפארט אפ-צוגעבען פאר 2 יונגעלייט עווענטועל פאר 2 פריוליינס. צו ערפאהרען גאוואמיעסקא 5 וואוינונג 48.

כ'זוך א בעקוועם ארט בלויז צו שלאפען מיט אייגען בעטגעוואנט אין א טרוקענע און ווארימע וואוינונג נעבען רייטער'ס גאס. צו ערפאהרען אין אדמיניסטראציע אונטער „מ"

סוחרים, ליב האבענדיג ריין, בע-קוועהם, נעכטיגען אלע ביי צוקער, לאדז, קילינסקיעגא 41. א נאכט-לעגער 1.25, א צימער 1.50 זל.

א לאקאל פון 5–7 צימערן מיט א קוך, דערונטער 1 גרויסער זאל אין צענטרום פון שטאט, ווערט פון זאפארט געזוכט. אפערטען אין אדמינ. פון דער ציימונג אונטער "T. P."

פערשידענעס

זעהר אינטערעסאנט פאר נאביאל-געוועלבער! מארגארין די בעסטע בשר'ע מילעטשנע. פרידענזאן, זאכאדניא 49 טעלע-פאן 173-57.

עס איז דא צו פערקויפען אנ'אבערלאק „אוניאן" 3 פעדים, אין בעסטען צושטאנד זעהר ביליג. צו ערפאהרען פאלודניאווא 38 פראנט 1-טער שטאק ב. גראס.

אכטונג! איך טויל מיט, אז די פראצאוונע, וואס פאסיאנירט מענער-היטען פאר 1 זלאטי איז ווידער טעטיג, קילינסקי 28.

כ'זוך צו קויפן סוויטער-מאשינען 7-ער און 6-ער. צו ערפאהרען ביים ציימונגס-פערקוי-פער קאנסטאנטינער 54.

א פאבריק פון האנדשוה און זאקען מיט אייגענע מאשינען און איינגעפיהרטע קונדען זוכט א שותף מיט געלד. אפערטען אין אד-מיניסטראציע פון „פאלקסבלאט" אונטער „ליג".

צו פערדינגען א בודקע פון פאשע צוזאמען מיט קוילען און האלץ, אויך א וואוינונג. ער-פאהרען פראנציושקאנער 22 האפער-געוועלב.

פאר 8 זל. א חודש לערנען מיר אויס גרונד-ליך בוכהאלטעריע, סטענאגראפיע, האנדעלס-קא רעספאנדענץ, מאשין-שרייבען מיט דער קאנ-סטרוקציע, אורדנען איין אויך בילאנסען און פיהרען איין ביכער צו ביליגע פרייזען קי-לינסקיעגא 50, קווער-אפיציגע 1-טער שטאק.

צו פערקויפען א נייע ספר-תורה, שטעהט ביי ארמנו"ר שלים"א מרוקפשה קילינסקיעגא 43 וכל הקודם זכה.

אכטונג זאקען-פאבריקאנטען! איך נעהם אן אויף 16-ער און אויף רענדער צו טענים און צו שקארפעטען פון 32-ער צווירן און מאקא צו מעסיגע פרייזען. פילסודסקיעגא 50 מי-כאלאוויטש.

געלעגענהייטליך צו פערקויפען א מאטאר 1 פערד-קראפט גאנץ ביי אין דער דרוקעריי שליפקאוויטש, פולנאצנא 16.

פעריונגערונג, בעזייטיגען פון שנעלע נער-ווען און מוח-אויפברייזונגען. הארץ, אט-מונג, רעגולירונג א. א.

Neurofizjolog Dr. POŁONSKI
Senatorska 4.

מיט 10.000, 15.000 זל. זוך איך צוצוטרע-טען צו א סאליד איינגעפיהרט געשעפט בעס-טע רעפערענצען. אפערטען אין אדם אונטער „I. L".

Zagłniony został kwit z lombardu za Nr. 203423 na 3 metry towaru. Kwit zostaje unieważniony. Zwrócić takowy do I. Kona, Kamienna 20.

Zaginiony został kwit kaucyjny № licznika 6315482/20276 na imię Bela Białer, zam. Piotrkowska 29…

אכטונג! דער ניי-רעמאנטירטער ענגלישער זאל (וואולטשאנסקא 5) מיט א שענעם מענער-זאל מיט א גרויסער היגיענישער כשר'ער קוך, מיט די נייעסטע געשירען און טיש-בעשטעק ווערט אב-געגעבען אויף חתונות נאר פאר 10 זל. פלעצע 1-טער מאי 2. קומט און איבער-צייגט אייך!

ווער ס'וויל זיין געזו…
מוז קומען עסען די בעסטע און האפסטע מיטאגען צו גאנץ ב…
אין דעם בעוואוסטען היגיעניש…
פון הפרמאן לצווינסקי, לאנ…
סקיעגא 39, פראנט, 2. שט. …
בעט'ן מיטאג ראדיא-קאנצערט …
גאנצער וועלט.

… polskiego, arytmetyki hand… …spondencji szybko i gruntow… … rutynowany nauczyciel. Dla … specjalny, praktyczny kurs … wypróbowaną metodą. Piotr… … m. 11, front, III piętro, godz …

אכטונג! איך נעם אן צו … אויף אבערלאק אויך אויף … מיט געפאסטע פארבען-זיין … וואוינונג 37.

א לעהרערין, א גוטע … אונטעררוכט פאר דערוואקסענ… יודיש, און די דייטשע שפראכ… פרייזען, לאסמאן, בזשעזשינער …

…ycicle z 22-letnią praktyką … dla dorosłych i dzieci pol… …chalterji, angielskiego, ży… …francuskiego i esperanta. — … SZYF, Jakóba 12, pr. … piętro, m. 30.

…: Najelegantsze suknie … poleca nowootworzona … Najnowsze modele po …kurencyjnych. Główna 42 …, I piętro.

…Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 24.